

PANORMIA

¹Prima pars istius libri² continet³: De fide. De diversis heresibus. De sacramento fidei, id est⁴ baptisate, et ministerio⁵ baptizandorum et consecrandorum⁶ et consignandorum et consignatorum et de⁷ observatione singulorum, et quid conferat baptisma, quid confirmatio. De sacramento corporis et sanguinis Domini⁸. De missa et⁹ sanctitate aliorum sacramentorum¹⁰.

¹ Capitulum prime partis Be; Incipiunt capitula Admg.GcWd; De prima parte Ld; Incipit Panormia Ivonis Carnotensis episcopi Oe; Decreta Yvonis Prometheus curialis Of. *Iv, repeated*; Incipiunt argumenta uniuscuiusque libri Pa; Incipiunt capitula. Capitulum primi libri PcRf; Capitula prime partis PtRaVp; Incipiunt octone divisiones SIWc; Incipiunt tituli Te. *In other copies these and other forms of the title precede the Preface; see too below, before c 1. No title CeLbLePwQeRbVo. BdBe²Wd number the headings within the contents list. In Ph this capitulatio follows 8. 134 and the Prologue; in PhWe it is after 8.136*

² istius lib. AdBdBcFcGcLdMgOaOePaPfPkPqPrPtRbSITeTfVmVnVoVpVqVwWe; huius lib. CaDaLbRaTc; canonum Tb; (Prima pars continet istius libri Se); *om.* PhQe

³ Prima – continet *om.* Aa

⁴ id est] De Pc; et Se

⁵ ministerio AdBeCaCeGcLbMgPaPc²PhPqPrPtPwRbRfSeSITbTcTeVmVnVp; misterio OaPcPftfVo

⁶ consecrandorum AdBeCaDaGcLbLdLeMgMq²PcPfPhPqPtPwRaRbRfSITbTcTeVoVpWe; consecrantium CcCeFcOaOePaPkQeSe; secrandorum Mq; baptizandorum et baptizatorum Pr; baptizatorum Vm

⁷ consignandorum et [*om.* Bd] consignatorum et de (*om.* RbRf)

BdBcCaCcDaGcLbLdLeMgMqPhPrPwRaRbRfSITbVmVoVp; consignatorum et consignandorum et de (*om.* Vn) AdVn; consignandorum[-adum Ce] et de CeFcPaPkOeQeTc; signandorum et OaPf; consignandorum et consignatorum. Ut Pc; consignatorum et de Pq; signandorum Tf; consignatorum et We

⁸ Domini AdBeCeGcMgOePaPrPtPwRaRbSeTbVmVoVpVqWe; Christi CaDaLbOaPfTc; dominici Ld

⁹ et *om.* Bd, de *add.* TeVmVo

¹⁰ sanct. al. sacr. AdBeCaCcDaLbOaPcPfPwRaTcVp; al. sacr. sanct.

CeFcMgOePkPtQeSeTeVmVoWe; de al. sacr. sanct. GcLdMqPrRbTbSl. Prima - *sacr. repeated before Bk. I, with many variants, CaCcOa. Le has only summary to Bk I, followed by c 1*

[Capitula secunde partis]¹

Secunda pars continet: De constitutione² ecclesie. De oblationibus³ fidelium. De dedicatione⁴ et consecratione ecclesiarum et altarium. De sepultura⁵. De⁶ presbiteris et de eorum ecclesiis⁷. De decimis⁸. De legitima possessione et⁹ de¹⁰

¹ Capitula secunde partis CaPtRaVp; Item cap' secunde partis Be; De secunda parte LdTb; Capitulum ii libri PcRf; Secunda pars SeWc; Cap. secundi libri Tc; *om.*

AdCeFcGcLbMgOaPfPhPkQeRbSIVmVnVoVqWe

² constitutione AdBeMgPfSeTbTcVm; constructione Ca; institutione Vp

³ oblatione Te

⁴ ecclesie *add.* Vp

⁵ et *add.* CaTc, *om.* MgPfTbVp

⁶ De MgPfTbTcVp; *om.* Ca

⁷ eorum eccl. CaMgPfTbTe; eccl. eorum Tc

⁸ decimis CaMgPfTb; decima Tc

⁹ *om.* Te

¹⁰ de CaPfTbTe; *om.* MgTc

confugientibus ad ecclesiam. De sacrilegio. De libertorum tutela. De alienatione et commutatione¹¹ rerum ecclesiasticarum. De scripturis¹² et conciliis autenticis¹³. De consuetudinibus. De ieiunio et elemosina.

¹¹ commut- CaMgPfTbTe; mut- Tc

¹² sepulturis Rb

¹³ conc. aut. AdBeOaPfRbSeTbTeVoVpVq; aut. conc. CaDaLbTc; conc. autenticis Mg; conc. non autenticis Vm

[*Capitula tercie partis*]¹

Tertia pars continet:² De electione et consecratione pape,³ archiepiscoporum, episcoporum⁴. De ordinibus. De clericis et⁵ laicis ordinandis et⁶ non ordinandis. De mutatione episcoporum. De ordinatis et⁷ non reordinandis⁸. De continentia⁹ ordinatorum. De simoniace ordinatis et ordinatoribus, qui omnino sunt¹⁰ deponendi et qui misericorditer reconciliandi. De professione hereticorum. De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare et qui misericorditer¹¹ ad ministrandum possint¹² accedere. De clericis homicidis qui non debeant¹³ ministrare.¹⁴ De usurariis. De servis per ignorantiam ordinatis¹⁵, qui debeant manere in ordinatione¹⁶ qui non. De clericis ebriosis, scurrilatoribus¹⁷. De monachis.¹⁸ De etate qua possint¹⁹ parentes

¹ Capitula tercie partis CaPtRa; Item tertie partis Be; De tertia parte LdTb; Tertia pars SeWc; Cap. secundi libri Tc; *om.* CeGcLbMgOaPcPfPhPrQeRbRfSITeVmVnVoVq

² Tert. – cont. *om.* Rb

³ et *add.* GcMgRbTc, *om.* CaLdPfTbTeVm

⁴ episcoporum CaGcMgPcPfPrTbTe; et episcoporum Rb; *om.* LdTc

⁵ et CaMgPfTbTe; De Tc

⁶ de *add.* TbTe, *om.* CaMgPfTc

⁷ et CaPfTbTc; *om.* MgTe

⁸ -andis MgPfTbTc; -atis Ca; reconciliandis Te.

⁹ conscientia Te

¹⁰ sunt CaMgPfTc; *om.* Tb

¹¹ *corr. fr.* merito Rb

¹² -int MgPfTbTc; -unt Ca

¹³ -eant CaMgPaTbTcTe; -ent Pf. et qui debeant *add.* GcLbPcPrPwTbTe. et qui possint *add.* Rb

¹⁴ De clericis hom. – min. *om.* Ra. et qui misericorditer ad ministrandum possunt accedere *add. in mg.*

Pc

¹⁵ -atis MgPfTbTc; -ans Ca

¹⁶ ordinatione CaOaPf; ordine AaBdGcLbLkMgMqPaPcPkPqPrRbTe; ordine et Tb; ordinatione et Tc; in ord. *om.* Pw

¹⁷ De clericis (celer- Aa), ebr. (et *add.* Vn) scurr. (scurt- Rb)

AaCaGcLbLdLkMgMqOaPaPcPfPkPwRbRfSITbVnVq; De cl. ebriosis, scurris (*corr. fr.* scurus), aleatoribus Ce; De clericis scurrilibus et adulatoribus RaTc; De cl. ebr. aleatoribus, scurrilatoribus Vm

¹⁸ De clericis (ebriosis *add. and canc.* Ra) arma sumentibus et aruspices et (vel Ra) similia exercentes consulentibus et ebrietati vel alee insistentibus. De laicis aleatoribus *add.* Ra *after* ordinatione qui non, Tc *here*; RaTc, *om.*

AaAdBdBcCaCcCeFcGcLbLdLkMgOaObOdOeOfPaPcPfPhPkPqPrPtPwQaQeRbRfSeSgSITbTeVaVmVoVpVqWcWdWe

¹⁹ possint CaMgPfTb; possunt Tc

contradicere²⁰ religioni filiorum et qua²¹ non possint²². De viduis et virginibus velatis.
De abbatissis.

²⁰ vel concedere *add.* Rb

²¹ *corr. fr.* quia Pf

²² possint CaPfTb; possunt GcMgTcTe

[*Capitula quarte partis*]¹

Quarta pars continet: De primatu et dignitate Romane ecclesie. De conciliis convocandis. De provincia² quomodo constituenda sit³. De potestate primatum⁴ et metropolitanorum⁵ episcoporum. De negotiis et causis clericorum ubi debeant tractari⁶. De spoliatis revestiendis⁷. De accusatione et⁸ quo ordine et a quibus personis et adversus quas personas⁹ debeat vel non debeat fieri. De testibus qui et quomodo et quot et in quo negotio testificari debeant vel non. De induciis quo tempore et quanto¹⁰ dande sunt¹¹. De subterfugientibus quanto tempore et qua ratione expectari debeant¹². De iudicibus quales debeant esse et quando sententiam iudicii debeant proferre¹³. De appellatione quo tempore et qua ratione debeat fieri et de pena male appellantium.

¹ Capitula quarte partis CaPtRa; Item Be; Quarta pars Se; De quarta parte Tb; Capitula libri quarti Tc; *om.* CeGcLbLdMgOaPfQeRbRfTeVmVoVqWc

² providentia Vq

³ constituenda sit GcLdMgPrRbTbVmVoVq; sit continenda Be; sit constituenda CaPfRa; sit custodienda Tc

⁴ -atum CaGcMgPaPfTe; -atuum TbTc

⁵ et ceterorum *add.* Tc, *om.* CaGcMgPfRaTbTeVm

⁶ agi Rb

⁷ rev. CaMgPfTbVm; revestigendis Gc; restituendis TcTe

⁸ et CaGcMgPfPrTeVm; *om.* TbTc

⁹ quas personas CaMgTbTcTeVq; personas quas Pf

¹⁰ quo tempore et quanto CaGcMgTbTcVoVq; quo tempore et quanto tempore OaPrRaTe; quanto temp. et quo tempore Pf

¹¹ sunt CaPfTcTeVq; sint GcMgRbTb

¹² exp. deb.] expectandi sint Rb

¹³ et quando - proferre CaGcMgPfRaRbTbVmVoVq; *om.* Tc

[*Capitula quinte partis*]¹

Quinta pars continet: De clericis sola infamia sine² testibus accusatis³, quota manu se debeant purgare. De causis⁴ et negotiis⁵ laicorum. De vocatione⁶

¹ Capitula quinte partis CaPtRa; Item Be; De quinta parte LdTb; Quinta pars SeWc; Cap. quinti libri Tc; *om.* CeGcLbMgOaPfPhRbRfSITeVmVoVq. *In Rf the capitula to V-VIIpt are in a second hand without initials on fo. 9va; the original hand resumes without a break on fo. 9vb*

² sine CaGcMgTbTc; sive Pf

³ test. acc. CaPfRbTbTcTe; acc. test. GcMg

⁴ causis CaMgPfTbTe; causa Tc

⁵ clericorum et *add.* Tc, *om.* CaMgPfRaRbTbTe

⁶ voc- CaGcMgPfTbTe; convoc- Tc

excommunicandorum. De licita et illicita excommunicatione⁷. De absolutione⁸. De illis qui excommunicatis fidelitate aut sacramento astricti sunt quod possunt sine⁹ periurio absolvi ab illo¹⁰ sacramento. De hereticis post mortem excommunicandis¹¹. Quod sit communicandum non ex nomine excommunicatis¹².

⁷ et de absolutione *add.* Tc, et *add.* Mg, *om.* CaGcPfRaRbTbTeVoVq

⁸ solutione Rb

⁹ possunt sine CaPfTbTcTeVq; possint absque GcMgRb

¹⁰ abs. ab illo CaGcMgPfTb; ab illo solvi Tc

¹¹ -dum Te

¹² sit comm. (communicatum *corr. fr.* excomm- Rb, cum *add.* Vo) non ex nomine (ratione PhTb)

excommunicatis (-antis PfTe, communicatis *before corr.* DaPa)

BeCaDaGcLbLdMgPaPfPhPrRaRbRfTbTe²VmVoVq; sit comm. (*corr. fr.* excomm-) cum nomine non excomm. Sl; sit comm. non nomine communicantis Oa; non sit comm. excommunicatis Tc. Non facile excommunicandum *add.* Be

[Capitula sexte partis]¹

Sexta pars continet: De nuptiis quo scilicet² tempore et inter quas personas et qua de causa debeant³ fieri. De tribus⁴ que perfectum reddunt coniugium. De perfecto et imperfecto coniugio. De concubinis⁵. De coniugibus quorum alter sine altero continentiam vovit vel religionis habitum sumpsit. De uxoribus qui⁶ viris in captivitatem ductis aliis nupserunt. Quod sit coniugium inter personas eiusdem religionis, hoc est inter gentiles, inter⁷ Iudeos. Inter personas vero que non sunt eiusdem religionis vel fidei non potest fieri coniugium. Quibus de causis non debeat solvi coniugium⁸. Cuiusmodi coniunctio non⁹ facit coniugium.¹⁰ De separatione coniugii non ob causam fornicationis¹¹.

¹ Capitula sexte partis CaPtRa; Item Be; De sexta parte LdTb; Cap. sexti libri Tc; Sexta pars Wc; *om.* CeGcLbMgOaPfPhRbRfSeSlTeVmVoVq

² quo sc. GcMgPfTbTe; sc. quo CaTc

³ -eant CaGcMgPfTc; -ent Tb

⁴ tribus CaGcMgTbTc; tribus Pf

⁵ et meretricibus et repetitis nuptiis *add. in mg.* Ps²

⁶ que a Rb

⁷ inter GcMgPfTbTe; et Tc; et inter CaRb

⁸ debeat solvi coniugium CaGcMgPrRaTeVq; debeat [fieri *add. and canc.*] coniugium solvi Be; debeant solvi coniugia OaPfTc

⁹ *om.* Pc

¹⁰ Quibus de causis – coniugium *in mg.* Pc

¹¹ Quibus de causis - forn. BeCaGcMgOaPfPrPfTcTeVmVoVq; *om.* Tb; De separatione - forn. *om.* Ph

[Capitula septime partis]¹

¹ Capitula septime partis CaPtRa; Item Be; Septima pars SeWc; De septime parte Tb; Cap. septimi libri Tc; *om.* CeGcLbMgOaPfPhRbRfTeVmVoVq

Septima pars continet: De separatione coniugii ob causam fornicationis carnalis². De viro qui cum alterius uxore³ fornicatur quod⁴ post⁵ mortem mariti⁶ non possit eam⁷ habere uxorem. De interfectione⁸ coniugum suarum. De fornicatione spirituali, quod propter eam licite dimittatur⁹ uxor. De reconciliatione coniugum. De sacramento¹⁰ quod¹¹ debent viri facere¹² mulieribus et mulieres viris suis¹³ quando reconciliantur. De subiectione qua¹⁴ debent uxores viris¹⁵ suis¹⁶ subici¹⁷. Qua¹⁸ ratione non debet fieri coniugium¹⁹ inter²⁰ parentes. De eo quod unus vir²¹ non potest duas commatres²² ducere unam post aliam. De eo qui²³ cum²⁴ filiola sua aut²⁵ commatre sua aut²⁶ qui filium suum baptizavit²⁷ aut cuius uxor filium²⁸ aut privignum suum²⁹ de sacro fonte levavit aut ad confirmationem tenuit et ideo voluit separari³⁰. In quo ramusculo consanguinitatis possunt³¹ coniugia fieri. De accusatione consanguinitatis³² a quibus personis debet fieri³³. De sacramento quod debet fieri et quomodo debet

² forn. carn. BeCaPfRaTc; carn. forn. GcMgRbTbTeVoVq

³ alt. ux. CaMgPfTbTeVq; ux. alt. RbTc

⁴ quod GcMgRbTbVq; quia CaPf; quam Tc

⁵ ss Te

⁶ mariti GcRb²TbTcTe²Vq; viri Pf; marti Rb; om. CaMgTe

⁷ eam CaGcMgPfTb; om. Tc

⁸ interfectione BeCaMgPfSIVq; interfeccionibus GcPrTbTc; interfectore Be²RaTeVo; interfeccionibus Rb

⁹ -atur CaMgPfTc; -itur Tb

¹⁰ Main hand resumes Rf

¹¹ sacramento quod GcMgPfTbTe; sacramentis que CaTc

¹² viri fac. CaGcMgPfTc; fac. viri cum Tb

¹³ viris suis CaMgPfTbTe; viris Rb; om. Tc

¹⁴ qua CaMgPfTc; quam AdRbTbTe

¹⁵ viri Te

¹⁶ suis CaMgPfTbTe; om. RbTc. quando reconc. - suis in mg. Ad

¹⁷ subici CaMgPfTc; om. RbTbTe

¹⁸ Cui Rb

¹⁹ deb. (debent Vo) fieri con. CaMgRbTbTeVoVq; fieri deb. con. Pf; deb. con. fieri Tc

²⁰ et mulieres viris suis – inter *over erasure* Te

²¹ unus vir MgPfTbTcTe; vir unus Ca

²² pot. duas comm.] duas comm. pot. Te

²³ qui CaMgPfTc; quod OaTbTe

²⁴ om. Te

²⁵ cum *add.* Te

²⁶ sua aut CaMgOaTbTeVq; aut Pf; dormierit et Tc

²⁷ -avit CaPfTbTcTe; -averit Mg

²⁸ aut cuius ux. filium CaMgPfTbTe; om. Tc

²⁹ suum CaMgPfTbTe; om. RbTc

³⁰ et ideo voluit (-unt Tb) sep. (separi Rb) CaMgPfRbTbTe; ut separetur Tc

³¹ possunt CaMgPfTbTe; possint Tc

³² possunt coniug. – consang. om. Oa. consang. ss Te

³³ De accus. cons. (et *add.* Mg) a quibus pers. deb. fieri CaLdMgPfRaSeTbTe; om. Tc

fieri³⁴. De inquirenda parentela et de³⁵ incestuoso discidio. De gradibus consanguinitatis recto et³⁶ transverso ordine dispositis.

³⁴ et quomodo - fieri *placed below after* De gradibus Ca. De sacramento – fieri *in mg.* Be

³⁵ de CaMgPftbTe; *om.* Tc

³⁶ recto et] vel recto vel Te

[Capitula octave partis]¹

Octava pars continet: De homicidio spontaneo et non spontaneo² et quod potest fieri sine peccato. De eo qui quemlibet clericum occiderit, quid debeat emendare. De eo qui percusserit mulierem in utero habentem³ et abortierit⁴ utrum homicidium fecerit necne⁵. De incantationibus et divinationibus et diverso genere magice artis. De natura demonum. De sortibus⁶. De observatione dierum et mensium. De iuramento quod⁷ debeat teneri necne⁸, et quos habeat comites. De⁹ omni genere mendacii.¹⁰

[Expliciunt capitula]¹¹

¹ Capitula octave partis CaPtRa; Item Be; De octava parte LdTb; Octava pars Se; Cap. octavi libri Tc; viii Wc; *om.* CeLbMgOaPfPhRbSITeVmVoVq

² spontaneo et non spontaneo CaLdMgOaPftb; spontaneo RbVq; sponte et non sponte facto Tc

³ infantem *add.* Te

⁴ et abortierit MgPftbTeVo; et abortiverit CaTc; abactivum Rb

⁵ utrum hom fec. necne CaMgPftbTe; an sit hom. vel non Tc

⁶ sordibus Rb

⁷ quod CaPftbTcTe; quid Mg

⁸ necne CaMgPftb; vel non Tc

⁹ et Rb

¹⁰ Mn *breaks off here and resumes in c 9 below.* Item de mendacio *add. in mg.* Bd. Qe *leaves a third of fo. 100v blank here.*

¹¹ Exp. cap. BdCe(*mg.*)PwTcWe; *om.* AdCaLbMgPfPhPqPr(*ending half way down fo. 10rb, the rest of which is blank*)PsRaRfSITbTfVoVqWc; Aa *has Prologue here*; Incipiunt capitula libri i. *followed by 130 numbered rubrics to the first book PaWe (We ending Expliciunt capitula. Frater Nicolaus Lant fidel' complevit). We lacks the additions of Pa, so this numbering precedes their insertion . Cc then begins, Prima pars istius libri continetur. Ea lacks capitula entirely. Mq follows directly with short rubrics to the cc. of Book I, of which, after some uncertainty, cc 3 – 65 are preceded by a sequence of letters (acting as numbers); Vo has a new rubric: Incipiunt capitula primi libri canonum, and then copies out all the rubrics of Book I, numbering the first 11 as i-viii, one omitted, then xiii, xii, before giving up (cf Pa). DaOaPwQeTd repeat the capitula to bk I; Lb has Prima pars istius libri etc, and breaks off.*

Incipit Panormia Ivonis Carnotensis episcopi¹

PANORMIA I

1

De fide sancte Trinitatis²

Credimus unum Deum esse Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Patrem eo quod habeat Filium, Filium eo quod habeat Patrem, Spiritum sanctum eo quod sit ex Patre et Filio. Pater ergo principium³ deitatis, qui sicut nunquam fuit non⁴ Deus, ita nunquam fuit⁵ non Pater, a quo Filius natus, a quo Spiritus sanctus non natus quia non est Filius, neque⁶ ingenitus quia non est Pater, nec factus Spiritus sanctus⁷, quia non est ex nihilo, sed ex Deo Patre⁸, et Deo Filio⁹ Deus procedens. Pater eternus, eo quod habeat Filium eternum cuius eternus sit Pater, Filius eternus eo quod sit¹⁰ Patri et Spiritui sancto¹¹ coeternus. Spiritus sanctus eternus eo quod sit Patri¹² et Filio coeternus. Non¹³ confusa in una persona Trinitas, ut Sabellius dicit, neque¹⁴ separata

¹ Incipit - episcopi BdCbObOfPkPwTfBrant; Incipiunt decreta pontificum AaLbVaVo; Incipiunt decreta sanctorum pontificum (patrum MqOeRbVcVp) AdBeGcLdLeMhMkMmMqOeRbSbSITeVcVpVqWcWe; Incipit primus liber Pannormie Ivonis Carnotensis episcopi Ce mg. Incipiunt sancti canones. Prima pars continet de fide – sacramentorum sanctitate (Prima pars – fide *repeated from above*) La; Incipit liber pannormie Ivonis venerabilis Carnotensis episcopi de multimoda distinctione scripturorum sub una castorum eloquiorum facie contemptarum Lg; Incipiunt sanctorum patrum decreta Mf; Canones Ivonis Carnotensis qui Pannormia dicuntur Oa; Incipit liber primus PaPk; Incipiunt capitula dogmatis Pt; Prima pars RaVp; In nomine sancte et individue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti. Incipit Pannormia Yvonis Carnotensis episcopi. Incipiunt decreta [summorum *subs. canc.*] sanctorum patrum Sa; Incipiunt Sg; Incipit liber primus deflorationis canonum Ivonis Carnotensis episcopi Tc; Incipit pars prima Wc²; om. CaDaLcMgPpPqPrPsPtRaRfSeTbVm. *Se has here an arbor consang. Ph fo. Ir is too faded to read on microfilm.*

² De - Trin. in mg. Ad²BeCaGcLdMgOePdPrPfSe, in text AdMhMkMmPa(adding Aug')PwRaRb(adding prima pars)SbSITeVaVcVmVoVpVqWc; i. De fide in mg. Bd²; i in mg. Be; De fide Oa; Incipiunt capitula dogmatis Augustini de fide sancte Trinitatis Pt; Ex Niceno concilio. De - Trin. QeTb; De fide s. Trin. unum Deum esse Patrem et Filium et Spiritum sanctum in text, Credimus in Deum Patrem et Filium et Spiritum Sanctum in mg. Rb; Aug' in (om. Sa) libro de definitionibus recte fidei et ecclesiasticorum dogmatum capitulum primum (capitulo primo Sb) add. in mg. SaSb²; De fide Trinitatis LbTf; Ambrosius add. in mg Vc; om. CeDaLeMjMoPcPkRfScTc.

³ dicitur add. Tc, om. CaGcMgPftb

⁴ ss Mo²

⁵ superscr. Tc

⁶ neque CaMgPft²Tc; nec Tb

⁷ nec factus Sp. sa. CaOeTbVq; nec factus est Sp. sa. AdBeLbMg; nec Sp. sa. factus Pf; neque factus Sp. sa. Tc

⁸ Deo Patre CaMgPftb; Patre Deo Tc

⁹ Deo Filio CaMgPftbVq; Filio Deo Tc

¹⁰ sit CaMgPftb; om. Tc

¹¹ et Sp. sancto GePftbVq; et Sp. sancto sit Tc; om. Ca

¹² Sp. sancto coeternus - sit Patri om. Mg

¹³ est add. Tc, om. CaMgPftb

¹⁴ aut add. Mg, om. CaPftbTc

aut divisa in natura divinitas¹⁵, ut Arius blasphemavit¹⁶, sed alter in persona Pater, alter in persona Filius, alter in persona Spiritus sanctus. Unus¹⁷ in natura, in sancta Trinitate Deus¹⁸ Pater, et Filius et Spiritus sanctus¹⁹.

Gennadius, *Liber ecclesiasticorum dogmatum* c 1 (ed Turner JTS vii. 89)

¹⁵ -itas CaMgPfTb; -itatis Tc

¹⁶ blasphemavit CaGcTbTc²; blasphemavit Pf; om. Tc

¹⁷ Deus add. Mg, om. CaPfTbTc

¹⁸ Deus CaGcPfTbTc; om. Mg

¹⁹ Deus Pater - sanctus at foot of leaf Vm

2

¹De incarnatione Christi²

Non³ Pater carnem assumpsit, neque Spiritus sanctus, sed Filius tantum, ut qui erat in divinitate Patris Dei⁴ Filius, ipse fieret in homine hominis⁵ filius, neque Filii nomen⁶ ad alterum transiret⁷, qui non esset nativitate Filius. Dei ergo nativitate⁸ filius, hominis factus est⁹ Filius, natus secundum veritatem nature¹⁰ ex Deo Dei Filius, et¹¹ secundum veritatem¹² nature¹³ ex homine hominis filius, ut veritas geniti non adoptione, non appellatione, sed in utraque nativitate filii nomen nascendo haberet, et esset verus Deus et verus homo, unus Filius.

Gennadius. c 2a]

¹ Augustinus add. Pf, Item add. QeTb, om. BeCaGcMgPrTcVmVpVq

² De inc. Christi in mg BeGcPrWc, in text

AdCcLbLeMgPaPcPfPtPwQeRbRfSbSITbTcTeTfVmVoVpVq; De inc. in mg. Ca; De inc. Domini Ce mg.; cap. ii add. in text Da, in mg. Sb²

³ tamen add. Rf

⁴ Patris Dei CaGcMgPfTb; Dei Patris Tc

⁵ homine hominis CaGcMgPcPfTb; humanitate vere Tc

⁶ Filii nomen CaMgPfTb; nomen Filii Tc

⁷ ad alt. tr. CaMgPfPrTc; tr. in alt. Tb

⁸ nativ. CaGcMgPfTc; om. PrTbVo

⁹ hominis factus est AdCaGcMgPcPkPqPrTcVmVq; Dei factus est Pf; factus est hominis Tb

¹⁰ ver. nat. CaCeGcMgPfTbVmVq; divine nature ver. Tc; ex virg. virg. filius in mg. Gc. Vm begins new canon.

¹¹ et CaMfPfPrTc; et ex Ce; om. Tb

¹² humane add. Mg²Tb; om. AdCaGcMgPfPrTcTeVq

¹³ et ex Deo Dei filius – nat. ss Ce¹

3

[De eodem contra Timothianos et alios hereticos]¹

Non ergo duos Christos, neque duos Filios², sed Deum et hominem unum Filium, quem propterea, et Unigenitum dicimus, manentem in duabus substantiis, sicut ei nature veritas³ contulit, non confusis naturis neque inmixtis, sicut Timothiani volunt, sed societate unitis.

Ut sup. c 2b]

⁴Deus ergo hominem assumpsit, homo in Deum transivit, non nature versibilitate, sicut Tracii Apollinariste dicunt, sed Dei dignatione, ut nec Deus mutaretur in humanam⁵ substantiam⁶ assumendo hominem⁷, nec homo in divinam⁸ glorificatus in Deum, quia mutatio vel versibilitas nature et diminutionem et abolitionem substantie facit. Creditur⁹ a nobis sine confusione coniuncta Trinitas, sine separatione distincta. Natus est ergo Dei Filius ex homine et non per hominem, id est non ex viri¹⁰ coitu, sicut Ebion dicit, sed carnem ex virginis corpore trahens, et non de celo secum afferens, sicut Marcion, Origenes¹¹ et Eutices affirmant, neque in fantasia, id est absque carne sicut Valentinus¹², neque Aokhci¹³, id est putative imaginatum, sed corpus verum, non tantum carnem¹⁴ ex carne, sicut Martianus¹⁵, sed verus Deus ex divinitate, et verus homo ex carne, unus Filius, in¹⁶ divinitate Verbum Patris, et

¹ De eodem – al. heret. (heret. al. Pt) AdBdPaPtTf text, Ad²BeCaCeDaMgPrPwTcWc mg.; before Deus ergo hominem below CcMqPcPfQeRbRfSa(mg.)SbTbTeVq; in mg. against Ex homine hominis above Gc; before veritatem nature above, before corr. Vm; om. LdPf. ii. De diversis heresibus in mg. Bd; ii in mg. Be²; Quantum ad divinam nativitatem non appellatione, quantum ad humanam scilicet quod appellaretur et non esset verus homo Mg mg. Contra - hereticos in text Vp. No break

GcLbOaSITbVcWd

² credimus add. Tb, om. CaCeGcMgPaPcPfPkPrPqTc

³ nat. ver. CaCeMgPaPkPfTcVq; ver. nat. PqTb

⁴ see above for CcMqPfRbTbVq; Quid proprie ad Patrem, quid proprie ad Spiritum sanctum pertineat here Tc(cf c 7 below)

⁵ Ph fo. Iv begins

⁶ humanam substantiam MgPcPfSbTbTc; humana substantia CaCeGcPaPkPrPqTe

⁷ in Deo add. Tb, om. CaGcMgPaPfPkPqPrTc

⁸ divinam MgPfTbTc; divina CaGc

⁹ itaque add. Tc, om. CaGcMgPfTb

¹⁰ viri GcMgPfTbTc; virili Ca

¹¹ -nes Mg²PqTbTc; -nis CaCeGcMgPaPfPkPr

¹² -tinus GcMgPfTbTc; -tius Ca

¹³ AOKHCI Tb; AMENCI Ad; AO&NCI PfVq; Aiochei BePw; Aonchei Ca; AOKThei Gc; Aoacnci LdMgTc; AOICHCI Pr; AOKNCI RbSITe; AONHCI Sc; AMCNCI Tf; neque Ao. om. with erasure Rf; δοκησει orig.

¹⁴ tantum carnem AdCaCeGcMgPaPcPfPhPqPrTc; tamen carnem Pr; tamen caro Tb

¹⁵ Martianus CaGcMgTbTc; Mathianus Pf

¹⁶ in CaMgPfTb; ex Tc

Deus in homine anima et caro, anima non¹⁷ absque sensu et ratione, ut Apollinaris.
Neque caro absque anima, ut Anomotius¹⁸, sed animam¹⁹ cum ratione sua, et carnem²⁰
cum sensibus suis, per quos sensus veros in passione et ante passionem carnis sue
dolores sustinuit²¹.

Ut sup. c 2c]

¹⁷ an. et caro, anima non CaGcLdMgOaTbVq; an. et caro, non anima Pf; et caro et an., anima non Tc

¹⁸ Anomotius AdCaLb?Tc; Anomocus BeMgVq; Annomaicus Gc; Annomocius Ld; Anonicus Mq;
Anomotius PaPf; Anomicus PkRb; Annomicus Pr; Noamonicus Pw; Anamotius Sc; Anomacus Sl;
Amonicus Tb; Anamoti Tf; Anomoti Tf²

¹⁹ -imam CaGcMgPfTc; -ima PrTb

²⁰ carnem CaGcPfPrTc; caro MgPhTb

²¹ dol. sust. CaGcMgPfTb; sust. dol. Tc

4

De nativitate Christi¹, contra Arthemonem² et ceteros³ hereticos⁴

Neque⁵ sic est natus⁶ ex Virgine ut deitatis initium homo nascendo acceperit⁷,
quasi antequam ex Virgine nasceretur Deus non fuerit, sicut Arthemon et Berillus et
Marcellus docuerunt, sed eternus Deus⁸ homo ex Virgine natus.

Ut sup. c 3]

¹ Domini Vc

² Arcenionem Sl

³ alios PaTf

⁴ De - her. *in text* AdPaPcPfPhPtQe(et cet. her. *add.* Qe²)RbRfSbTbTeTfVmVpVq; *in mg.*
Ad²BeCaCeGcMgPrPwTcVcSIWd; cap. iii *add. in text* Da, *in mg.* Sb²

⁵ Neque CaMgPfTbTcTeVq; Deus non AdSc

⁶ est nat. CaMgPfTb; nat. est. Tc

⁷ acceperit AdCaGcMgPfTb; sumeret Tc

⁸ et *add.* Tc, *om.* AdCaGcMgPfTb

5

De equalitate¹ sancte Trinitatis contra Dionisium et alios hereticos²

Nihil creatum aut serviens in Trinitate credendum³, ut vult Dionisius, fons
Arii, nihil⁴ inaequale ut Unomius⁵, nihil⁶ gratie⁷ equale⁸, ut vult Aethius⁹, nihil anterior

¹ equal- Ad²GcMgPrPt²TbTcVm; qual- AdBdBeCaPaPcPfPtPwRfSbSITeWd; calitate Vq

² (Idem *add.* Ph) De (equal.) - her. *in text* AdBdCcPaPcPhPtQe²RfSbTcTeTfVmVpVq, *in mg.*
AdBeCaCeGcMgPrPwSITcWd; De contra Bonosium *in text* Tb; cap. iv *add. in text* Da, *in mg.* Sb²;
om. (no break) OaRb

³ est *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

⁴ sibi *add.* Ca

⁵ Unomius CaCeGcPrPwTbTfVm; Uinomius Ad; Unomius Be; Eunomius MgPa²TcVp; Unominus
PaSITeVq; Innomius Pf; Onomius Pt; Ynomius Rb; Vernomius Sc?. ut Unomius – equale *om.* Rf

⁶ tantum *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

⁷ vel a *add. supers.* Mg

⁸ *corr. from* coequale Mg

⁹ Aethius GcPfPrTfVmVq; Ethius BeCaMgPaPhRbTc; Elethius Rf; Aethius Tb; Ti<e>thius Te

posteriusve¹⁰ aut minus, ut¹¹ Arius, nihil extraneum aut officiale alteri, ut Machedonius¹², nihil persuasione aut surreptione insertum, ut Manicheus, nihil corporeum, ut Melito et¹³ Tertullianus¹⁴, nihil corporaliter effigiatum ut Antropomorsus¹⁵ et Vadianus¹⁶, nihil sibi invisibile, ut Origenes¹⁷, nihil creaturis¹⁸ visibile, ut Fortunatus, nihil moribus vel voluntate diversum, ut Marcion, nihil¹⁹ Trinitatis essentia ad creaturarum naturam²⁰ deductum, ut Plato et Tertullianus, nihil officio singulare nec²¹ alteri communicabile, ut Origenes, nihil confusum, ut Sabellius, sed totum perfectum, quia totum ex uno²² et unum, non tamen solitarium, ut presumunt²³ Silvanus et Praxeas²⁴, Pentapolitana dampnabilis illa²⁵ doctrina.

Ut sup. c 4]

¹⁰ maius *add.* Tc, *om.* CaGcMgPfTb

¹¹ ait *add.* Mg, *om.* CaGcPfTbTc

¹² Da *inserts an extensive marginal gloss here*

¹³ et CaPfMgTc; *om.* Tb

¹⁴ Tertullianus CaPfTbTc; Tullianus Gc; Terculinus Mg

¹⁵ -orsus BeCaMgPfSl; -orhus Gc; -orphus PrTbTcVq; -orfus Te. *Sl fo. 7v ends here, fo. 8 is missing, and it resumes at c 15 below*

¹⁶ Vad- CaMgTbTc; Nad- Pf

¹⁷ -nes CaPfMgTc; -nis PrTb

¹⁸ -uris CaMgPfTb; -ure Tc

¹⁹ de *add.* MgTc, *om.* BeCaGcPfTb

²⁰ *add.* Ca¹

²¹ nec CaMgPfTb; vel Tc

²² ex uno totum *later marked for reversal* Ca

²³ -unt CaMgPfTc; -it Tb

²⁴ Praxeas BeCaTbTcVq; Paraxeas Gc; Braxeas Mg; Praxas Pf

²⁵ damn. illa MgPfTbTc; illa damn. Ca

6

Quid sit homoision, contra Nestorium hereticum¹

Homoision ergo, id est² in divinitate³ Patris⁴ Filius, homoision Patri et Filio⁵ Spiritus sanctus. Homoision Deo⁶ et homini unus Filius manens Deus in homine suo in gloria Patris, desiderabilis videri ab angelis, sicut Pater et Spiritus sanctus adoratur⁷

¹ Quid - heret. *in text* BeOaPaPcPfPhPwQeRbRfSbTbTcTeTfVmVpVq, *in mg.*

AdBeCaCeGcMgPrWcWd; Quid - Nest. *in text* Pt; Ego et Pater unum sumus Wc²; cap. v *add. in text* Da, *in mg.* Sb²

² id est MgPfTbTc; idem Ca; *om.* Le

³ substantialis *add. ss* Pc, coessentialis *add. ss* Sb², substantiali *add.* Tc, *om.*

CaCeGcMgPfSbTbTeVpVq

⁴ Patris CaPfTbTc; Patri Mg

⁵ et *add.* Tc, *om.* CaGcMgPfTb

⁶ verus Deus et verus homo *add. ss* Vp²

⁷ *ss* Te²

ab angelis, et⁸ omni creatura. Non homo propter Deum vel Christus cum Deo, sicut Nestorius blasphematur⁹, sed homo in Deum et in homine Deus.

Ut sup. c 5]

⁸ ab *add.* PrTb, *om.* CaMgPfTc

⁹ affirmat (blasphematur *in mg.*) Tf

7

Quid proprie ad Patrem, quid proprie¹ ad Filium, quid proprie² ad Spiritum sanctum pertineat³

Omnes quos legere potui qui ante me scripserunt de Trinitate, que Deus est, divinatorum librorum veterum⁴ et novorum catholici tractatores⁵, hoc intenderunt⁶ secundum Scripturas docere, quod Pater et Filius et⁷ Spiritus sanctus unius⁸ eiusdemque substantie inseparabili equalitate divinam insinuent unitatem. Ideoque non sunt⁹ tres dii, sed unus Deus. Quamvis Pater Filium genuerit, et ideo Filius non sit qui Pater est, Filiusque a Patre sit genitus, et ideo Pater non sit qui Filius est, Spiritusque sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed tantummodo Patris et Filii Spiritus, et Patri et Filio etiam¹⁰ ipse¹¹ coequalis et ad Trinitatis pertinens unitatem. Non tamen eandem Trinitatem natam de Virgine Maria, et sub Pontio Pilato crucifixam, et sepultam, et tertio¹² die resurrexisse, et in celum ascendisse, sed tantummodo Filium, nec eandem Trinitatem descendisse in specie columbe super Iesum baptizatum¹³, aut die Pentecostes post ascensionem Domini sonitu facto de celo quasi ferretur flatus vehemens, et linguis divisus¹⁴ velut ignis, sed tantummodo¹⁵ Spiritum sanctum, nec

¹ proprie CaMgPfPhPrRbTcVmVq; *om.* BeTb

² proprie CaCcPfPhPrRbVmVq; *om.* AdBeMgPtTbTc

³ pert. *om.* Rb. *rubr. in text* AdBdLdOaPaPcPhPtRbRfSbTcTeTfVmVp, AdTc *repeating in mg.; in mg. only* BeCaCeGcMgQePrPwWd. Augustinus *add.* MgQeVcmg., Mg² *adding* in primo libro de Trinitate ss; Augustinus in primo (*om.* DaSb) libro de Trinitate *in mg.* Sb, *in text* DaVp(*before rubr.*)Vq; Augustinus libro i. de Trinitate Sc (*the first insc. of the book*)

⁴ *after corr.* Ca

⁵ Catholici tractatores *CaMgPfPr²ScTfVq; cath. tractatores Pr, tractatores Tb; Catholicorum tractatus Tc

⁶ -derunt *MgPfTb; -dunt CaTc

⁷ et *CaMgTbTc; *om.* Pf

⁸ *corr. fr.* unus Ca

⁹ sunt CaMgPfTc; *om.* Tb

¹⁰ etiam *LdPaPrTbRbSbVmVq; eternus et Ad; coeternus et Ad²Sc;coeternus BbBdBeMgMoObPwRaTcTfVa; eternus CaLgMjOePf; et Ce; esset GcPk; est MhMkMmMqPq; coeternus etiam OfBrant

¹¹ et *add.* MjPtTc, est *add.* Mq, *om.* *CaMgPfRbTb. ipse *om.* Bd

¹² -io CaMgPfTc; -ia Tb

¹³ Ies. bapt. *CaMgPf; bapt. Ies. Tc

¹⁴ vel sis *add.* Mg² *supersc.*

¹⁵ tantummodo *AdMgPfTc; tantum Ca

eamdem Trinitatem¹⁶ dixisse de celo, Tu es Filius meus, sive cum baptizatus est a Iohanne sive in monte, quando cum illo erant tres discipuli, aut quando sonuit vox dicens, Et¹⁷ clarificavi, et iterum clarificabo, sed tantummodo¹⁸ Patris vocem fuisse¹⁹ ad Filium factam, quamvis Pater et Filius et Spiritus sanctus, sicut inseparabiles²⁰ sunt²¹, ita inseparabiliter operentur²². Nam quo intellectu Deum homo capit, qui ipsum intellectum suum quo eum vult capere, nondum²³ capit?²⁴ Si autem hunc iam capit, attendat diligenter nihil in²⁵ eo esse in²⁶ sua natura²⁷ melius et videat utrum ibi videat ulla lineamenta formarum, nitores colorum, spatiosam granditatem, partium distantiam, molis distentionem, aliquas per locorum intervalla motiones, vel aliquid huiusmodi²⁸. Nihil certe istorum invenimus²⁹ in eo, quo³⁰ in natura nostra nihil melius invenimus³¹, id est in nostro intellectu quo sapientiam capimus, quanto capaces sumus. Quod ergo non invenimus³² in meliore nostro, non debemus in illo querere quod longe melius³³ est meliore³⁴ nostro, ut sic intelligamus Deum si possumus quantum possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia³⁵ creatorem, sine³⁶ situ presentem, sine habitu omnia continentem³⁷, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione³⁸ mutabilia facientem, nihilque patientem. Quisquis Deum ita cogitat, et³⁹ nondum potest omnimodo invenire⁴⁰ quid sit, pie tamen⁴¹ caveat quantum potest aliquid de illo⁴² sentire quod

¹⁶ descendisse in specie - Trin. om. Tb, in *AdCaGcMgPaPfPqPrRbTcVq

¹⁷ Et *CaMgPfTc; om. Tb

¹⁸ tantummodo *CaPfTbTc; tantum Mg

¹⁹ fuisse *CaMgPfTc; om. Tb

²⁰ essentialiter add. Tc, om. *CaGcMgPfTb

²¹ ss Tb

²² insep. op. *CaMgPfTb; op. insep. Tc

²³ nondum *CaMgPfTc; non Tb

²⁴ capit ? *CaMgPfTb; capi ? Tc

²⁵ nihil in *CaPfTb; intell' superscr. Mg²Tc

²⁶ in *MgTbTc; om. CaPf

²⁷ nihil add. Tc, om. *CaMgPfTb

²⁸ huiusmodi CaMgPfTb; huiuscemodi Tc

²⁹ ist. inv. *PfTb; inv. ist. CaMgTc

³⁰ quo *CaMgPfTc; quod Tb

³¹ -nimus *CaMgTbTc; -niemus Pf

³² inv. after nostro Tc

³³ melius *CaMgPfTb; melior Tc

³⁴ -iore *CaMgPfTb; -iori Tc

³⁵ corr. fr. indulgentia Ca

³⁶ sine *CaPfTbTc; om. Mg

³⁷ omn. cont. *GcTbTcVq; cont. omn. CaMgPf

³⁸ sui mut. *CaMgPfTc; mut. sui Tb

³⁹ et *CaMgPfTb; si Tc

⁴⁰ omnimodo inv. *PfTbVq; omnino inv. CaGcMgPc; inv. omnino Tc

⁴¹ tamen *MgPfTbTc; tantum Ca

⁴² aliq. de illo CaMgPfTb; de eo aliquid Tc

non sit⁴³. Est⁴⁴ tamen sine dubitatione⁴⁵ substantia, vel si melius hoc appellatur essentia⁴⁶, quam Greci usiam vocant.⁴⁷

ID 1.2] Ctp 3.1.1; De cons. D 3 c 30 to operentur inseparabiliter only

⁴³ sentit *add. ss* Gc

⁴⁴ Est *CaMgPfTb; Et Tc

⁴⁵ est *add. Tc, om. *CaMgPfTb*

⁴⁶ app. ess. *CaMgPfTc; ess. app. Tb

⁴⁷ Lb *adds rubric: Incipiunt cap' super decreta pontificum*

8

[Que sit causa baptismatis]¹ De originali peccato et remedio eius². xxiii³

Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem hominem⁴ qui per concubitum viri et mulieris concipitur cum originali peccato nasci impietati subditum, mortique subiectum, et ob hoc natura⁵ ire nasci filium, de qua dicit apostolus, Eramus enim natura filii ire sicut et ceteri. A qua ira nullus liberatur⁶, nisi per fidem mediatoris Dei et hominum, hominis Iesu Christi, quia ipse est Agnus Dei⁷ qui tollit peccata mundi.

ID 1.26] De cons. D 4 c 3a, to Christi only

¹ Que (Quid Se) - bapt. *in mg.* BeCaCeDaGcLdMgMjObPfPrPwSbSeTeVqWd, *text*

EaLbMfOaPaPtRbSc(*first rubric in book*)TcVm; *in text and mg.* Ad; *om.* BdMkPcPhPqTbTf; Aug' ad Petrum diaconum. Que – bapt. *in mg.* Qe². De sacramento fidei, id est baptismum *add. Mg mg. iii add. in mg.* Be²

² Idem ad Petrum, cap. *add. Tc*; Augustinus de fide *add. Mf*; Augustinus in libro de fide ad Petrum *add. GcMg*; Aug. Petro *in mg.* Vq²; Idem Petro diacono (*only*) Da, *in mg.* Sb, *before* De orig. Vp; *om.*

*BdCaCeEaLdLnMhMkMmMoPcPfPrPtPwRaRfScSeTbTeTfVo

³ xxiii CaCeGcMgMh²PfPrPwQeTbTc; cap. xxiii Lb; xiii Mq; sequitur Mf; xxiiii Te; *om*

DaMhMoPcPhPtRbVp; Augustinus *add. BePh. De - xxiii] om.* EaPa; Aug. ad Petrum diaconum Pq

⁴ Lb fo. 8rb *breaks off here, and then gives a numbered list of rubrics and opening words to 102 cc which runs up to below c. 140. There is then a blank half-column, followed by the second rubric of c 8, which begins on the verso. These rubrics are very rarely entered in the text later, nor are the canons numbered.*

⁵ Mo² *adds at foot of leaf: id est debitor est pene eterne pro originali peccato*

⁶ -atur *BdPhTbTeVm; -abatur CaMgPaPfPqPwTc; -abatur CeGcPk

⁷ *supersc.* Ca

9

[Quod etiam¹ parvuli qui sunt in uteris² matrum dampnantur nisi baptizentur]³

Testimonium veritatis⁴

¹ etiam CaMgPfTc; *om.* Tb

² -eris CaPfTbTc *mg.*; -ero Tc *text*

³ Quod etiam parvuli qui sunt in uteris [-ro Tc] matrum dampnantur (-abuntur Ad), et adulti (et ad. *om.* DaPaPwTfWc) nisi baptizentur *in text and mg.* AdTc, *before* Firmissime *below* PwWc *mg.*, *in mg. only* CaCeDaMgPfPrQeRb²Vq, *in text* PaTbTfVp; Quod etiam – matrum Pt; iii. De sacramento fidei, id est baptismus *add. in mg.* Bd²; *cf below for* BdOaVm, *om.* LbLgLhPc

⁴ Test ver. AdBdBcCaCcCeDaGcPfPhPrPtPwQeRb(*corr. to* Testimonia ver.)TbVmVp, *in mg.* Mg; Dominus in evangelio ait (*om.* Pq) PaPkPq; Testimonium ver. sumptum de evangelio Iohannis

Nisi quis⁵ renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto non intrabit in regnum celorum⁶.

BD 4.52 med; ID 1. 246 med

De baptismo xxiii⁷

Firmissime tene et nullatenus dubites, non solum homines iam ratione utentes, verum etiam parvulos qui sive in uteris matrum vivere incipiunt et ibi moriuntur, sive iam de matribus nati sine sacramento sancti baptismatis quod datur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, de⁸ hoc seculo transeunt, ignis eterni supplicio sempiterno⁹ puniendos, quia etsi peccatum proprie actionis nullum habuerunt¹⁰, originalis tamen peccati dampnationem carnali conceptione et nativitate¹¹ traxerunt¹².

ID 1.27] De cons. D 4 c 3b

PcSbTeVq; Testimonium de veritatis de baptismo Augustinus (De fide ad Petrum a verbis quod etiam parvuli in vteris matrum moriencium dampnantur nisi *baptizanturin mg.*) Ps; *om.* Tf

⁵ quis GcMgTbTc; qui CaCePf

⁶ Test. ver. Nisi - celorum *as rubric Vo, after c 9b LgLhScSe, om.* Tf

⁷ De bapt. (cap. *add.* Pt) xxiiii *CeGcPfPrPtPwQeSeTbWc; cap. xxiiii. Quod etiam parvuli qui sunt in uteris non baptizentur. Aug. de baptismo Bd; Augustinus de baptimate (Quod parvuli qui sunt in uteris matrum dampnantur si non baptizentur *in mg.*) Be; Augustinus CaPhPq; Augustinus de baptismo cap. xxiiii CcVp; Quod etiam parvuli – baptizentur *in mg.* CeSb; Aug. Petro diacono Da; De bapt. cap. xiiii FcOd; viiii Le; De bapt. xiiii cap. Mg; De baptismo *before* Quod etiam parvuli *above, only xxiiii here* Oa; De eodem Aug' Pa; De baptismo. Quid conferat parvulis PcTe(PcSbTe *adding* xxiiii, Pc *adding also* Augustinus)PcSbTeVq *text*; Aug' ad Petrum diaconum *in mg.* Qe; Item de eodem Rb; Quod parvuli dampnantur qui sunt in ventre matris nisi baptizentur Sc; De bapt. cap. xxiii Aug. Tc; Quod parvuli qui sunt in uteris matrum dampnantur nisi baptizantur *in mg.* Te²; De bapt. Quod etiam - baptizentur (*cf above*) Vm; *om.* Ad

⁸ de *MgPfTbTc; ex Ca. Mn *resumes here*

⁹ *supp. semp.* *Be²Tc; *semp. supp.* CaGcMgPfPrTbVq; *supp.* Be

¹⁰ -erunt *CaPfTbTc; -erint Mg

¹¹ et nat. *om.* Pt

¹² contraxerunt Rb

10

[Quod ante adventum Christi, fides, sacrificium, circumcisio idem valuit quod modo baptismus.]¹ Gregorius² in Moralibus lib. IV³

Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificii, vel pro his qui ab Abrahe stirpe prodierant misterium⁴ circumcisionis.

ID 1.49] De cons. D 4 c 5

¹ Quod - bapt. *in mg.* AdBeCaDaGcMgPfPrPwSbQeTcVq, *in text* BdPaRbSc(*subs. canc.*)TbTeTfVm; *om.* PcPhPtRfVp. *Qa mg adds:* Greg' in Moralibus. Nondum venerat - supplicium non habebant.

² Origines Ad

³ *tercio* Pc. Greg. – IV] Id' Pa

⁴ misterium *BeGcMgPfPrRbTcTeVq; misticum Ca; ministerium PtTb

11

Augustinus ad Valerium contra Iulianum¹. De eodem²

Ex quo instituta³ est circumcisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum fidei iustitiae Dei, ad significationem purgationis valebat et⁴ parvulis originalis veterisque⁵ peccati, sicut etiam baptismus ex illo valere cepit, ad innovationem⁶ hominis ex quo institutus est.

ID 1.50] De cons. D 4 c 6

¹ Aug. – Iul.] Ad – Iul. Lb; Aug. contra Iul. ad Val. Pc; Aug. ad Valerianum Pt

² De eodem *in text* BePaRbTbTcTeTfVm, *in mg.* AdCaCeDaMgPfPrPwQeSbTe²(again)Vq; *om.* BdGcPcPhPtScVp

³ inst- CaMgPaPcPfPkPqPrTcTe; const- PhScTb

⁴ et *CaMgTbVq; magnis et PcTc; etiam Pf

⁵ veterisque *CaMgPfPhPrTc; *om.* Tb

⁶ innovationem *AdCaGcOaRbTbTcTeVmVq; invocationem Pf; Dei novationem Mg

12

*[Questio quid prosit¹ baptismus parvulis statim post baptismum mortuis²]³**Augustinus⁴ de libero arbitrio, libro III⁵*

Illud perscrutari homines solent, sacramentum baptismi Christi⁶ quid parvulis⁷ prosit, cum eo accepto plerumque moriuntur, priusquam ex se quicquam cognoscere potuerint⁸. Qua in re satis pie recteque creditur prodesse parvulo eorum fides, a quibus consecrandus offertur, et hoc ecclesiae commendat saluberrima auctoritas, ut ex eo quisque sentiat quid sibi prosit⁹ fides sua¹⁰, quando in aliorum quoque beneficio, qui propriam nondum habent potestatem, commoda sit.

ID 1.120] De cons. D 4 c 7

¹ sit Ce

² post. bap. mort. PfTbTcVq; mort. post bap. CaMg

³ Quest. - mort. *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrPwSbTcTe²Vq, *in text* PaTbTfVm; De eodem Aa ; Questio quid prosit parvulis baptismus statim mortuis *in text* Rb; *om.* BdPcPhPtRfVp; *iiii add. in mg.* Be²

⁴ Augustinus *CaMgTbTcVmVq; Idem Pf; *om.* Rb

⁵ III *BeCaCePaSbTcTeTfVmVpVq; IIII LbMgPcPhRfTb; ? Pf; de lib. - III *om.* Ea

⁶ Chr. bap. *marked for reversal* Ca

⁷ parv. *BePfPrTbTc; eis Ca; eis parv. GcMg

⁸ -erint *BePfTb; -erunt CaMgTcVq

⁹ *ss* Tb

¹⁰ fid. sua *BeGcTbVmVq; sua fid. CaMgPfTc

13¹

[*Solutio questionis*]². *Isidorus De officiis lib. II c. xxiii*³

Parvuli alio profitente baptizantur, quia adhuc loqui vel credere nesciunt, sicut etiam egri, muti⁴, surdi quorum vice alius profitetur ut pro eis respondeat⁵ dum baptizantur.

cf ID 1.123 insc.] *De cons. D 4 c 74*

¹ after c 16 Cc; Ha reverses 13-14

² Sol. qu. in text Ea(after officii)RbTcTeTfVm, in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrPwQeSbScVq; De eodem Aa; [De] eodem Pa; om. PcPhPtRfScTbVp

³ cap. xxiii *Be²CaGcMgPaPcPfPhPtRbScTbTf; cap. xxxiii BeLbTeVq; om. TcVp. Lib. - xxxiii om. Ea

⁴ et add. CaMgTc, om. PfTb

⁵ -eat CaPfTbTc; -eant Mg

14

[*Eadem solutio de egrotantibus*]¹ *Cartaginense concilium*² III, cap. xxxiii³

Egrotantes si pro se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium sui dixerint, baptizentur. Similiter et de penitentibus agendum⁴.

ID 1.123] *De cons D 4 c 75*

¹ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrPwQeSbTcTe²Vq; in text EaPaRbScTfVm; om. PcPhPtRfTbVp

² Cartag. conc. *BdCaMgTbTcVmVq; Ex concilio Cartaginensi Pf; om. Ea

³ III - xxxiii *AdBeCaCeMgPfScTbTcTeVmVq; cap. xxviii Aa; in cap. xxiii Gc; cap. xxiii LbOa; III - xxiii PaRbTf; om. Ea

⁴ est add. LeRbTc, om. *CaEaGcMgPfTbVm

15

[¹*Quod non baptizentur qui respondere*² *possunt nisi respondeant*³ *in baptismo*]⁴

*Augustinus de unico baptismo, libro IV*⁵

⁶Si pro eo qui respondere potest⁷ in baptismo alius respondeat, non itidem⁸ valet. Ex qua regula illud in Evangelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter movet⁹, Etatem habet, ipse pro se loquatur¹⁰.

ID 1.124] *De cons. D 4 c 77b*

¹ De eodem eadem solutio add. Aa

² non add. Aa

³ -erint Rb

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrPwSbTcTe²Vq; in text EaPaRbTfVm; Quod - possunt in bapt. nisi resp. Sc text; Quod non bapt. nisi resp. in bapt. after insc. Tb; om. BdPcPhPtRfVp

⁵ baptismo lib. IV *CeDaGcLbOePaPfPhPwScTbTeTfVq; bapt. Be; bapt. lib. CaMg; baptimate lib. III PcTcVp. baptismo l. III RbVm; Aug. - IV om. Ea

⁶ Sl resumes

⁷ resp. pot. *CaMgOeTbTc; pot. resp. Pf

⁸ itidem *CaMgPfTb; idem Tc

⁹ movet *BeTbTc; monet CaGcMgPfPhPrPwRb

¹⁰ loq. *CaMgPaPcPfPqPrRbTc; respondeat Tb

16

[Quod nemo¹ baptizetur² in Natale Domini seu³ Epiphania⁴, seu apostolorum⁵ seu⁶ aliorum sanctorum festivitibus, nisi necesse fuerit]⁷ Siricius papa Himerio Terraconensi episcopo, cap. ii⁸

Non ratione auctoritatis alicuius, sed sola temeritate presumitur, ut passim et libere Natalitio Christi seu⁹ Apparitione, nec non apostolorum seu martirum festivitibus innumere, ut asseris, plebes baptismi misterium¹⁰ consequantur, cum sibi hoc privilegium apud nos, et apud omnes ecclesias¹¹ Dominicum¹² spiritualiter¹³ cum sancto Pentecosten¹⁴ Pascha defendat¹⁵.

ID 1.58a] De cons. D 4 c 11

¹ nemo CaCeMfPfTcVq; non Pa; nullus Tb

² -etur MgPfTb?TcVq; -atur Ca

³ seu CaMgTbTcVq; seu in Pt; om. Pf

⁴ -ania CaMgPfTbVq; -anie Tc

⁵ festis add. Te

⁶ seu CaMgTbTcVq; et Pf

⁷ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrPt²PwSbTcVq, in text PaSc(subs. canc.)TeTfVm; om. BdPcPhRfVp; Quod nemo baptizetur in Nativitate Domini seu sanctorum festis nisi necesse fuerit in text Rb; Quod - aliorum sanctorum in text after insc. Tb

⁸ Himerio Terrac. (Teucon. Rb) ep. (ep. Terr. Mg) cap. ii *CaMgPfPwRbTbTeTfVmVq; Humerio Terconensi epi. Pc; Henrico Terracon. ep. c. ii Sc; Henrico episcopo cap. Tc

⁹ seu *CaMgPfTbVq; sive Tc

¹⁰ misterium *CaMgTbTc; ministerium Pf

¹¹ omn. eccl. *PhTbTf; eccl. omn. BdBeCaCeMgPaPcPfPkPqPrPwSbTcTeVm

¹² Dominicum CaMgPfTb; om. Tc

¹³ spiritualiter CaLeMgMkMmPaPpTtRaRbTbTf; specialiter BeMfMjMnMoTcTeVoVp; vel specialiter add. Mg²ss; spatialiter Oe

¹⁴ Pentecosten CaMgPfTb; Pentecoste Tc

¹⁵ ostendat Wc

17

[Quod duo tantum¹ tempora sunt² baptizandi, Pascha scilicet³ et Pentecostes]⁴. Leo papa episcopis per Siciliam⁵

Evidenter agnoscitis in baptizandis electis qui secundum apostolicam regulam exorcismis scrutandi⁶ et ieiuniis sanctificandi⁷, et frequentibus predicationibus imbuendi sunt, duo tantum⁸ tempora, id est Pascha et Pentecosten, esse servanda.⁹

¹ om. Rb

² sint Rb

³ om. Rb

⁴ Quod duo (om. Ad) – et (om. Vm) Pentecostes (-en Tc) in mg. AdBeCaCeDaMgPfPrPwSbTcVq, in text PaRbScTeTfVm; om. BdPcPhPtRfTbVp

⁵ constitutis add. Rb; cp. xii add. Da

⁶ -andi *CaMgTbTc; -andis Pf

⁷ -andi *CaMgTbTc; -andis Pf

ID 1.59]

⁸ tantum CaCeMgPaPfPrTc²TeTf; om. PhTbTc

⁹ Ph fo. 2v ends with Item Leo; fo. 3r begins l. 73 below

18

[*Qua ratione Christus¹ baptizari voluit in die Epiphaniae². Non esse celebrandum baptismum³ in Epiphania⁴*

Si quis autem Epiphaniae festivitatem, que in suo ordine debito honore veneranda⁵ est⁶, ob hoc existimat privilegium habere baptismatis, quia hoc⁷ quidam putant quod in eadem die Dominus ad baptismum sancti Iohannis accesserit, sciat illius baptismi aliam⁸ gratiam, aliam fuisse rationem, nec ad⁹ eandem pertinuisse virtutem, qua per Spiritum sanctum renascuntur, de quibus dicitur, Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Dominus enim, nullius indigens¹⁰ remissione peccati nec querens remedium renascendi, sic voluit baptizari quomodo et voluit¹¹ circumcidi, hostiamque pro se emundationis offerri, ut qui factus fuerat ex muliere, sicut apostolus ait, fieret et sub lege quam non venerat solvere, sed adimplere, et implendo¹² finire, sicut beatus¹³ apostolus predicat dicens, Finis autem legis¹⁴ Christus ad iustitiam omni credenti. Baptismi autem¹⁵ sui in se condidit¹⁶ sacramentum, quia¹⁷ in omnibus primatum tenens se docuit esse principium. Et tunc regenerationis potentiam¹⁸ sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt¹⁹ sanguis redemptionis et aqua baptismatis.

ID 1. 47] De cons. D 4 c 14

¹ Chr. CaMgPfTcVq; om. Vm

² in mg. AdBeCaCeDaMgPfPrPwSbTcVq, in text EaOaPaRbTeVm; om. BdPcPtRfTbTfVp. Idem add. Pf, om. BdCaMgTbTc. Quo sunt tantum tempora baptiz' Pasca et Pentecost' in mg. Pt²

³ cel. baptismum *CaTbVm; cel. bapt' MgTc; cel. baptisma Pf; baptizandum RbTf

⁴ Non esse – Epiph. CaCeLbMgPfRbRfSbScTbTcVm; Non esse –bapt. in illa die Te; om. PaDa

⁵ corr. fr. -eanda Mg

⁶ deb. hon. ven est *CaMgPfTb; ven. est deb. hon. Tc

⁷ hoc *CaMgPfTb; erased Tc

⁸ fuisse add. Tb, om. *CaMgPfTc

⁹ ad *CaMgPfTc; om. Tb

¹⁰ indig. *CaMgPfTb; egens Tc

¹¹ bapt. quom. et vol. *CaMgTbTc; om. Pf

¹² implendo CaGcPfPrTc; adimplendo MgTb

¹³ beatus *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁴ est add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁵ autem *CaMgPfTb; enim Tc

¹⁶ condidit *CaPfTbTc; credit Mg

¹⁷ et add. Pf, om. *CaMgTbTc

¹⁸ reg. pot. *GcTbVq; pot. reg. MgPfTc

¹⁹ -erunt *CaMgTbTc; -uxit Pf

19

[*Quod omni tempore baptizari debeant*¹, *urgente necessitate*]². *In decretis Leonis*³,
*cap. v*⁴

Porro hi qui necessitate mortis⁵, egritudinis, obsidionis⁶, persecutionis et naufragii urgentur, omni tempore debent baptizari⁷. Hec ergo vestre indicimus caritati, ut ab apostolicis institutis⁸ nullo ulterius recedatis excessu, quia inultum post hoc⁹ esse non poterit¹⁰, si quisquam apostolicas regulas¹¹ in aliquo¹² crediderit negligendas.

4L 3. 50b (cf 74T 218)]; *De cons. D 4 c 16* from Hi qui to baptizari only

¹ bapt. deb. BeCeGcPaPfTcVmVq; deb. bapt. (-are Ad) AdCaMgTb; baptizentur Tf
² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrPwSbTcTe²Vq; in text EaPaTbTfVm; om. PcPtRfVp
³ pape add. BePcPtRbTbTcVq, om. CaGcMgPf
⁴ cap. v CaMgPfPrQeVmVq; om. Tb; cap. i Tc. No insc. Ea
⁵ ss Tb
⁶ egr. obs. CaMgPfTc; obs. egr. Tb
⁷ deb. bapt. CaMgTbTc; sunt baptizandi Pf. Ea ends canon here
⁸ inst. CaMgTbTc; om. Pf
⁹ h' MgPfTc; hec CaTb
¹⁰ poterit GcPfTbVq; potest CaTc; potuerit M
¹¹ regulas here CaMgPfTb, after negligendas Tc
¹² in aliquo ss Te²

20

¹*Gerundensi concilio, cap. iii*²

De catecumenis baptizandis id³ decretum est, ut in Pasche⁴ solempnitate vel Pentecostes⁵ ad baptizandum veniant. Ceteris solempnitatibus infirmi tantum debeant⁶ baptizari.

ID 1.60] *De cons. D 4 c 15*

¹ Ex add. BePfTb, om. *CaMgPwRbTcVq. De eodem add. in mg. CaDa; De catecuminis et infirmis baptizandis add. in mg. Te³
² iiiii *QeRbTb; iii BeCaGcLbMgOaPfPrPtPwTcTeTfVmVpVq. Ger. - iiiii om. Ea
³ id *MgPfTb; idem CaDa; Tc obscure
⁴ Pasche *CaMgPfTb; Paschali Tc
⁵ -tes *CaMgTbTc; -ten Pf
⁶ -eant *CaMgPfTb; -eat Tc

21

¹*Gelasius*² *clero et plebi Tarenti*³

¹ De eodem add. in mg. CaDa, in text Pa; De infirmis baptizandis in mg. Te³
² papa add. CaPtSb², om. *MgPfSbTbTcVmVpVq
³ Tarenti *CaMgRbTcTeVq; Tharenti Pf; Larenti PrVm; Cam'ti Rf; Tarensi Tb; Tarento Vp

Venerabilis⁴ baptismi sacramentum nisi in festivitate paschali et Pentecostes tradere non presumat episcopus, exceptis egritudine laborantibus, quibus mortis urgente periculo talibus oportet, ne in eternum pereant, remediis subveniri.

ID 1.63] De cons. D 4 c 17

⁴ -ilis *CaMgPfTbVm; -ile Sc; -iles Tc; Generalis Pw

22

¹*Gregorius respondit Augustino*²

Baptizari³ vel⁴ ipsam mulierem vel hoc quod genuerit si mortis periculo urgetur⁵, vel ipsa hora eadem⁶ qua gignit⁷, vel hoc quod gignitur eadem hora⁸ qua natum est, nullo modo prohibetur.

ID 1.62] D 5 c 3a

¹ De eodem *add. in mg* CaDa, *in text* Pa; Mg *mg. has* Quod soli - nec. evenerit (*cf below c 23*)

² Greg. resp. Aug. *BdBeCaCeGcSIcTfVm; Gregorius Augustino Anglorum episcopo DaTb; Greg. Augustino EaLbLdOaPtRb²SeVp; Ysidorus de officiis libro ii, cap. xxiii (*cf c 23*) Le; Greg. resp. Aug. lxxi. In reg. capit. Mg; Gregorius. Responsio Augustini Pa; Ex rescripto Gregorii ad Aug' Pf; Greg. respondens Aug. episcopo SbTeVq; Greg. resp. S. Augustino Sc. De muliere pereunti baptizanda et partu *add. in mg.* Te²

³ -ari *CaEgMgPfTc; -are Tb. vel enixam *add. ss* Eg

⁴ enixam *add. ss* Sb²

⁵ -etur *CaMgTbTc; -entur Pf

⁶ hora ead. CaMgPfTb; ead. hora Tc

⁷ gignit *CaMgPfTb; genuit Tc

⁸ ead. hora *MgPfTc; hora ead. Tb

23

[Quod soli sacerdotes debeant baptizare nisi necessitas evenerit¹]. Isidorus, De officiis, lib. II cap xxiii²

Constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum, eiusque ministerium nec ipsis diaconibus explere est licitum³ absque episcopo vel presbitero, nisi his procul absentibus ultima languoris cogat⁴ necessitudo, quod et laicis fidelibus plerumque permittitur⁵.

ID 1.67] De cons. D 4 c 19a

¹ Quod – nisi (*summa add.* Tc) necessitas evenerit *in mg.* AdBeCaCeDaGcMg(*before c 22*)PrTcVq, *in text* EaOaPaVm; Quod – nisi summis necessitatibus Pf *mg.*; Quod sac. deb. bapt. ubi necessitas evenerit Rb *text*; Quod soli sac. baptizentur nisi nec. ev. Tf *text*; Baptizari solis sacerdotibus esse concessum nisi necessitas urgeat Te³ *in mg.*; *om.* PcPtPwRfTbVp

² cap. xxiii *CaCeDaGcLeMgPfQeTcTeVp; xxiiii BdBeVm; cap. xxiiii LbPaSbTf; *om.* Tb. Isid. - xxiii *om.* Ea

³ est lic. CaMgPfTb; lic. est Tc

⁴ lang. cog. *CaMgPfTb; cog. lang. Tc

⁵ conceditur Pq

24¹

[*Quod laici debeant baptizare in summis necessitatibus*]². *Gelasius*³ *episcopis*⁴ *per*
*Lucaniam, Bricies*⁵ *et Siciliam*⁶

Laicis Christianis baptizare plerumque⁷ conceditur⁸.

ID 1.64] cf De cons. D 4 c 19b

¹ c 24 after c 26 Pq; after c 25 EgHaMoOdPcPyRfTc(text confused)Vm; Pq has cc 26, 24 (with no break), 25 (with no break), 27; as here

AdBdBcCaCbCcCeDaHaLaLbLcLdLeLfLgLhLjLkLmLoMfMgMhMjMkMmMnOaObOfPaPdPfPkPr
PwQeRaSbScSeSgSITbTdTeTfVaVcVoVpVqWcBrant; om. Ea; Aa lacks c 25

² Quod laici debeant (-bent Lj) bapt. (nisi add. Da) in summis (om. Be) necessitatibus (om. Tf)
AdBeCaFcGcLdLjMgObOeQeRbSITcVqWc mg.; in text CbPaTfLm; Quod soli sacerdotes debeant
baptizare nisi necessitas evenerit Lo text and mg; Quod laici debeant bapt. ex necessitate Pf mg.; Quod
laici debeant baptizare Pr² mg.; Quod laici dent bapt' in summis nec. CeTbWc as rubr. to c 26; De
eodem in mg. Te³; om. BdCcLeLfMhMqPcPtPwRaSgVo

³ papa add. MfSgTbTc, om. *AdBdBcCaCbGcLdLfLjLmMgMhMkMmPfPtPwRaRbSIVqWc

⁴ episcopis BeCaEgMgPfPtRbTbTcVq; episcopus AdBdGcLdLeLmMhMkMmMoPrPwRaSeSIVm;
om. SgWc

⁵ Bricies AdBdBcCaCbCcLdLeLjLmMfMgMhMkMmPfSbSeSITbTcTeVq; Briciensibus AaSg; Briciam
BeCaPtRa; Bricie Lb; Brittanum Mn; Bricieis PrVm; provincias Rb; om. EgLfMoVp

⁶ et Siciliam *CaCbDaLeLjLmPfPtQeRaRb; et Sicilie AdGcLbLdMfPrTeVmVq; et Sicil'
BdMhMkSITb; Siciliam Be; Sicil' Mg; Sicilie cap. xxviii Pw; et Siciliae (-am , with Concilio Kartagin'
III cap. xxviii added and canc. Sb) cap. viii DaSb²; et Sicilie ad Fortunatum SeWc; et Siculi Sg; ad
Fort' Tc; om. EgLfMoVp. Gelasius episcopus per Licaniam at end of cap. Rf; Gelasius - Sic. om.
CcMq(cf c 25); concilio iii cap. xxviii add. LeMm

⁷ bapt. pler. *AdBdBcCaCbCc(after corr.)LdLfLjLmMfMgMhMkMmPtPwRaRbSgTbVqWc; pler.
bapt. EgMoPfTc

⁸ conc.

*AdBdBcCaCbEgFcLbLdLeLfLjLmMfMgMhMkMmObOdOeOfPfPkPrPtPwRaSeSgSITbTeVmVpV
qWc; permittitur CcRbTc; ex necessitate cum episcopi - quod acceperunt solemus audire (i.e. c 26
below) OdTc; Ex necessitate. Aug. ad Fortunatum. (in necessitate add. mg. Mo²) Cum-audire. (i.e. c 26
below) Mo; Laicis – conceditur as end of c 26 Pq

25

[*Quod mulier nullomodo debeat baptizare*]¹. ²*Concilio Cartaginensi IV cap. xxviii*³

Mulier baptizare non presumat.⁴

ID 1.65] cf De cons. D 4 c 20

¹ Quod - deb. bapt. in mg. AdBeCaCeDaEaFcGcLnMgMfObPrTcVaVq, in text EaPaVm(after inscr. to
c 26) ; Quod mulier non presumat baptizare in mg. CeQe; Quod mulier non debeat (-eant Rb) baptizare
LdRb (run into rubric for c 24); Mulier - bapt. Oe mg; Quod - bapt. deb. Pf mg.; De eodem in mg. Te³;
om. BdBcLeMhMjMkMmMnOfPcPtPwRaSgTb(cf c 26)TfVoVp; as rubr. to c 26 Wc

² Ex add. Pf, om. *BdBcCaCbMfMgMhMjMkMmMnPtSgTc

³ Conc. - xxviii (xxviii Lb) BdBcCaCbLbLjLkMgPrQeSgTeVmVqWc (IV - xxviii partly in mg. Sg,
all in mg. PrWc), CaCbLdLjRb running whole inscription on to end of c 24 above) with IDb; Conc.
Cart. quartus cp. c Da; Cart. conc. III cap. xcix Eg; Aug. Gc; Aug. ad Fortunatum MfMmPwSb(and cf
c 24)Sc(subs. canc.)TdVp; concil. (iii cap. xxviii add Mh²) Aug. ad Fortunatum MhSITdVp; c 26
continues without break Mj; concilio iii cap. xxix Mo; Gelasius episcopus per Lucaniam, Bricies et
Sicil' conc, III cap. xxviii Mq cf c 24); Idem eisdem Pa; conc. - xxviii Pf; Conc. III c. xxix Rf; Aug'
concil' Carthag' III cap. xxviii Se; Aug' Fortunato (cf c 26) Tb; Vm has insc. and rubr. to this c. after
insc. to c 26, and adds text above c 24; om. CeEaLeMjOePkPt

⁴ Mulier – pres. as beginning of c 27 below Pq

26

*Augustinus ad Fortunatum*¹

In² necessitate cum episcopi aut presbiteri aut³ quilibet ministrorum non inveniuntur, et urget periculum eius qui petit, ne sine isto sacramento hanc vitam finiat, etiam laicos⁴ dare solere sacramentum quod⁵ acceperunt, solemus audire⁶.

ID 1.191 med.] De cons. D 4 c 21

¹ Aug. ad Fort. *AdBdBcCaDaEgGcHaLbLdLeLkMgPaPcPfPkPrPtRf(*in black*)TcTfVm(*adding rubric and insc. of c 25*)Vo(*adding xxv*); Ex concilio Carthag' IIII cap. xxviii Aa; Concil. Cartagenense Vp; Aug. ad Fort. Idem Augustinus ad eundem TeVq; De eodem *in mg.* Te³; Augustinus Wc; *om.* EaScSeTbTdRb (RbSc *run text on from c 25 without break*); Concilio Cartaginensi IIII capitulo xxviii (iiii Pw) PwSl (*cf c 25*); Idem ad eundem Sb; *om.* Td. Quod laici - necessitatibus *add.* Ce(*mg.*)TbWc (*cf c 24*). Non est presumptio nisi necessitas urget *add.* Le²

² In BeGcMgPaPfPwTeVo; Qui CePk; Nisi Da; Ex Eg²PcTb; Nisi <ex> Pc

³ aut pres. aut] vel Aa

⁴ ss Te²

⁵ non *add.* Wc

⁶ sol. aud. *om.* Rb; laicis Christianis baptizare plerumque conceditur. *add.* Pq (*cf c 24*)

27

*[Quod paganus possit baptizare]*¹. *Ex dictis*² *Isidori episcopi*³

⁴Romanus⁵ pontifex non hominem iudicat qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare⁶ gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat.

ID 1.294] De cons. D 4 c 23

¹ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrTcVqWc; *in text* EaOaPaRbTfVmVo(*adding xxvi*); *om.* BdPcPtPwRfSbTbTeVp

² sancti *add.* Tb; *om.* *CaMgPfTcVqWc; Ea *om. insc.* Ex dictis *om.* PtRf

³ *om.* LbWc; xxvii *add.* Le. Ex - ep. *as last words of c 26* Rb

⁴ Mulier baptizare non presumat *add.* Pq (*cf c 25*)

⁵ Rabanus Ha (*subs. corr.*)Pa; Abavus Pq

⁶ -istrare *CaEaMgPfTeVqWc; -istrantem QeTc; -istrante Tb

28¹*[Quod heretici possunt² baptizare]*³. *Solutio Augustini*⁴ *ad questionem*⁵ *Orosii*⁶

¹ *after c 29* CeDbLgLhLkLmPkSe, *here and after c 29* Oa

² possunt BeCaEaMgRbTcWc; possint DaPaPfVm

³ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrQeTcVqWc; *in text* EaPaRbTfVmVo; *om.* PcPtSbScTbTeVp. Quod her. bapt. possunt *after insc.* Oa; Quod non baptizatur qui ab hereticis extra ecclesiam in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizatur *in mg.* Te³

⁴ Sol. Aug. *BeCeGcMgPaPfRbTbTeVmVpVq(*mg*)Wc; Augustinus CaEaLePfTc; Solution' Aug' PrVm

⁵ questionem *PfTbTcVqWc; questiones Mg; *om.* CaPt

⁶ Orosii *BeDaGcMgRb²TbTcVmVoWc; Orosium CaPt; Torosii CeMqPa; ad. - Or. *om.* Ea; Theodosii Lb; Torosii xxviii Le; Thorosii PfTeVq. Sol. - Orosii] Solutio questionis ad Orosium Aug' Tf

Quamvis unum baptismum⁷ sit et⁸ hereticorum⁹, eorum scilicet¹⁰ qui in nomine Patris, et Filii, et¹¹ Spiritus sancti baptizant et ecclesie catholice, tamen quia foris ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem sed ad perniciem¹², habentes nimirum formam sacramenti, virtutem autem eius abnegantes.

ID 1.160 med.] De cons. D 4 c 29a

⁷ -smum CaMgPfTbWc; -isma Tc

⁸ sit et CaPfTbTcWc; et Mg

⁹ et *add.* CaGcPfTbWc, *om.* *MgTc

¹⁰ eorum sc. *CaPfTbTc; sc. eorum Mg

¹¹ *add.* Ca²

¹² periculum et ad *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTbVmWc

29

[Quod Iudeus¹ possit baptizare]². Nicolas ad consulta Bulgarorum³, cap. civ⁴

A quodam Iudeo⁵, nescitis utrum⁶ Christiano an pagano⁷, multos⁸ in patria vestra baptizatos asseritis⁹, et quid inde sit consulitis agendum¹⁰. Hi profecto, si¹¹ in nomine sancte Trinitatis vel tantum in nomine Christi, sicut¹² in Actibus apostolorum

¹ videns Rb

² *in mg.* BeCaCeDaGcLdMgPfQeSeSIVqWc, *in text* LmRbMfTf; Quod Iud. bapt. possit *after insc.*

OaVmVo(*adding* xxviii); De eodem *in text* Pa, *in mg.* Sg; *om.*

AdBeCbCcEaLeLflJmMjMkMmMnMoPcPtRaSbTbTcTeVp. Verum (?) est baptisma sive detur in nomine Trinitatis seu Christi *in mg. lower down* Te³

³ Bulgar- *BeGcLdLj² MgMhMkMjMmMnPfPtRaRbSeSgTcTeWc; Bugar- LfQe; Bulguar- Lj; Bugar- Mf; Burgal- Tb

⁴ civ *BeCbGcLdLjLmMfMgMhMkMmOePfRbTbTeVo; ciii CaSe; iv Pt; iii Tc; Nich. - civ *om.* CcMj; Nich. papa *only* Ea

⁵ A quodam (a *add. and canc.* Da) Iudeo

*AdBdCaCbCcCeDaEaEgGcHaLdLeLflJlKlMhMkMmMqPaPfPkPqPrPtQeSbScSeTeTfVmVpVq; A Iudeo quodam AaSgSIVoWc; A quodam ut audio BeTb; A quodam autem Iudeo Eg²MgPwQa; De quodam iudeo MfMjMo; A quodam audio Mn; De quodam ut audio Oa; De quodam autem Iudeo PcRfTc; Quodam ut audio Rb

⁶ *om.* AaSg

⁷ Chr. an pag. *BeCbCcGcLdLjLmMfMjMkMjMmMnPfPtSbSeSgTbTeTfVq; pag. an Chr.

CaDaLfMgTc

⁸ multos *CaLdMfMgMhMjMkMmMnPfPtSeSgTbTc; multo Cb

⁹ ass. bapt. MhMm

¹⁰ sit cons. ag. BeCaCbCcLdLflJlMfMgMhMjMmPfPtSeTb; sit ag. cons. MkSg; ag. sit cons. MnTc

¹¹ *obscurely corrected* Mh

¹² *added* Ld²

legimus, baptizati sunt¹³, unum quippe idemque¹⁴ est¹⁵, ut sanctus exponit Ambrosius¹⁶, non constat esse rebaptizandos¹⁷.

ID 1.148] De cons. D 4 c 24

¹³ rebaptizandi non sunt *add.* BdCbLjLkPt, non rebaptizentur *add.* QeTb, *om.*

*AdBeCaCeEaEgGcLdLfMfMgMhMjMkMmMnMoPaPcPfpPkPqPrPwRbRfSeSgTcVmVoVpVqWcWd

¹⁴ idemque *BdBcCaCbCcLdLfLjLmMfMgMhMjMmPtSeSgTb; idem eque Pf; idem Tc

¹⁵ quia non illorum, sed eius *add.* DaEaEbEcGcHa²Ka²LfLkMfMgMjMoPcQaRbRfSb²Sc²(*adding est*)Se²Sg²SITcVpVtWaBrant; *om.*

*AaAbAdBdBcCaCbCcCeEgFcHaLbLdLgLjLmMhMkMmMnMqObOdOeOfPaPfpPkPqPrPtPwQeSbScSdSeSgTbTeTfVaVmVoVpWbWcWdZa; *est om.* CcLj(*bef. corr.*)

¹⁶ s. exp. Amb. *AdBeCaFcGcLdLfMgMhMjMmOePcPfpPwQeRbSeTcTeVq; s. Amb. exp.

BdCbLjMkMnOfPkPqPtSgSIVoWc; s. dicit Amb. quia non illorum, sed eius Od (*cf prev. note*); exp. s. Amb. Tb.

¹⁷ non constat esse rebaptizandi *add.* Tc; non denuo sunt rebaptizandi *add.* Mo²; non sunt rebaptizandi *add.* Sc; constat non esse denuo baptizandos *ID; om.*

AaAbAdBdBcCaCbCeDaEaEbEcGcFcKaLaLbLdLeLfLgLjLkLmLnMfMgMhMjMkMmMnMoMqOaObOdPaPcPfpPkPqPrPtPwQaQeRbRfSbSdSeSgSITbTeTfVmVoVpVqVtWaWbWcWdZa

30

[Quod baptismus a malis vel a bonis¹ ministris datus, semper sit² bonus et equaliter bonus]³. Augustinus contra Cresconium gramaticum, lib. III⁴

Si⁵ inter bonos ministros cum sit alius alio melior, non est melior baptismus qui per meliorem datur, nullo modo est malus qui etiam⁶ per malum datur quando⁷ idem baptismus datur, et ideo⁸ per⁹ ministros dispares Dei munus¹⁰ equale est, quia non illorum, sed eius¹¹ est¹².

ID 1.160 end] De cons. D 4 c 25

¹ a mal. vel a bon. (in *add.* Mg) AdCeMgPpTc; a bon. vel a mal. BeCaDaPaTfVo

² semp. sit BeCaOaPpTcVmVo; sit semp. MgSf

³ Quod - bonus *in mg.* AdBeCaCeGcMgPpPrQeTcVq, *in text* OaPaTfVmVo(*adding cp. viiiix*); *om.* PcPtRfSbTbVp

⁴ Quod – III] Aug'. Quod heretici baptizare possunt. Aug' contra Cresconium gram. lib. iii. Quod baptismus a malis vel a bonis ministris semper equaliter sit bonus *as insc. and rubr.* Quamvis unum baptimum sit hereticorum ut supra *as first line of text* Rb. Lib. iii *in mg.* Te²; Quod non est baptismus melior per bonum ministrum nec peius (?) per malum Te³

⁵ Si *BeCaGcMgPcPpRbTcVo; Hi Pa; Sicut Te; *om.* LaTbVp

⁶ qui etiam *CaMgPpTb; etiam qui Tc

⁷ quando *CaMgTbTc; quoniam Pf

⁸ in omni *add.* Vo

⁹ inequales *add.* Tb, *om.* *CaMgPpTc

¹⁰ disp. Dei munus *BeGcMgTcVmVq; Dei munus CaLeOaTb; Dei non minus Pf

¹¹ eius *CaMgPpTbTf; eiusdem Le; Dei ScTc

¹² quia non illorum – est *om.* Aa

31

[*Quod homo non baptizat sed¹ Deus*]². *Augustinus super Iohannem, parte prima*³
*tractatu v*⁴

Baptismus talis est qualis est ille in cuius potestate⁵ datur, non qualis est ille⁶ per cuius ministerium⁷ datur. Item. Quid noverat Iohannes Baptista? Dominum. Quid non⁸ noverat? Potestatem baptismi dominici⁹ in nullum hominem¹⁰ a Domino transituram¹¹, sed ministerium plane transiturum. Potestatem a Domino in neminem, sed ministerium in bonos et in¹² malos. Item. [Non exhorreat columba ministeriorum malorum. Respiciat Domini potestatem. Quid tibi facit minister malus ubi bonus est Dominus? Quid tibi nocet malus prece si benivulus est iudex? Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, set qui incrementum Deus. Qui vero superbus fuerit minister cum diabolo computatur set non contaminatur donum Christi. Quod per illud fluit purum, quod per illud transit liquidum venit ad fertilem terram. Puta quia iste lapideus est qui ex aqua fructum ferre non potest set per lapideum canalem transit aqua ad areolas. In canali lapideo nichil generat, set ortus fructus plurimos affert]¹³. Ego dico, et nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse per quos baptizatur¹⁴, quia iustos oportet esse¹⁵ tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti si volunt, si autem noluerint esse iusti qui¹⁶ in cathedra Moisi sedent, securum me fecit magister meus, de quo Spiritus eius¹⁷ dicit, Hic est qui baptizat. Item¹⁸. Quos baptizavit Iudas, Christus baptizavit¹⁹. Si²⁰

¹ nisi AdPa; solus *add.* CcLm

² *rubr.* AdBeCaCcCeDaEaGcLdLjLmMgPaPfPrQeRbTcTeTfVmVo(*adding* cp. xxx); *om.*

BdCbLfPcPtRfSbTbVp

³ parte prima] libro i Te

⁴ tract. v *BeDaGcLdLflmPfrbSb²TbTeVm; titulo v Ad; cap. ii CaMgTc; cap. iiii Sb; cap. v Tf; v cap. Vp; *om.* BdCbLjPt; Aug. - v *om.* Cc; Aug' *only* Ea

⁵ vel auctoritate *add.* in mg. Mo²

⁶ est ille BdBeGcMgPf Tc²Te²; ille est Ca; ille CbCcLdLfljLmRbTcTe

⁷ cuius min. *BdCaLdMgPftbTc; min. cuius Lf; cuius potestatem (vel ministerium *in mg.*) Sc

⁸ non *CaLdMgPftbTc; *om.* Lf

⁹ bapt. Dom. *CaCbCcLdLfljLmMgPftb; Dom. bapt. Tc

¹⁰ *om.* Cc

¹¹ -uram CaCbCcLfljPfrbTbTe; -urum LdLmMgTc

¹² in *CbCcLdLfljLmMgPftbTc; *om.* Ca

¹³ Non exhorreat. - affert MgWa (*cf ID 1.157-8, Ctp 3.1.2*); *om.*

AbAdBdBeCaCbCcCeDaEaEbEcEgFcGcHaKaLbLdLeLflgLjLkLmMfmjMjMkMmMnMoMqOaOb
OdOeOfPaPcPfpkPqPrPtPwQaQeRaRbRfSbScSdSeSgSITbTcTdTeTfVaVoVmVpVqVtWbWcZaBra
nt

¹⁴ -atur *CaCbCcLfljLmMgTcVaVq; -antur Pf

¹⁵ per quos bapt. (-antur Tf) - esse

*AdBdCaCbCcDaEgFcGcHaLbLeLflg¹LjLkLmMfmMhMjMkMqObOdOfPaPcPfpPrPtPwQaQeRfS
bSc(*adding* omnes *before* quia iustos)SITcTeTfVaVmVoWc; *om.*

BeCeLdLgOaOePkPqRbSgTbMigne; per quos bapt. op. esse Vp; per quos bapt. quia oportet esse iustos *Brant*

¹⁶ *obsc. corr.* Cc

¹⁷ eius *CaMgPaPfPrTc; sanctus CbLdLj; Dei Tb

¹⁸ Item *CaCbCcLdLfljLmMgTbTc; *om.* Pfrb. Ego dico - Item *om.* Ea

¹⁹ Chr. bapt. *CaLdMgPftc; bapt. Chr. Tb

²⁰ Si *CaCbCcLdLfljLmMgPftb; Sic Tc

ergo quos baptizavit ebriosus, quos baptizavit²¹ homicida, quos baptizavit adulter, si baptismus Christi erat, Christus baptizavit. Non timeo adulterum, ebriosum, homicidam, quia columbam attendo per²² quam mihi dicitur, Hic est qui baptizat. Item. Homicida dedit baptismum Christi, quod²³ sacramentum tam sanctum²⁴ est²⁵, ut nec homicida ministrante polluatur²⁶.

ID 1.156-9] De cons. D 4 c 26 to Hic est qui baptizat, including some of the add. in MgWa

²¹ ebr. q. bap. ss Tb

²² per *CaLdMgPfTbTc; post Cc

²³ quod *CaCbCcLdLjLmMgPfTb; quia Lf²; et Tc

²⁴ sanctum *CaCbCcLdLjLmMgPfTb; magnum Tc

²⁵ add. Lf²

²⁶ polluatur *AdBeCaCbCcLdLjLmMgPfTb; non polluatur Pk; pollui possit Tc

32

¹*Augustinus, De unico baptismo, lib. III²*

Non³ autem sicut heresis hereticorum est, sicut error ipsorum est, sicut sacrilegium⁴ dissensionis ipsorum est⁵, sic etiam⁶ baptismus, qui⁷ Christi est, debet dici ipsorum⁸.

ID 1.164c] De cons. D 4 c 46

¹ De eodem add. in mg. CaDa, Item de eodem add. Pa

² lib. III *BeCaMgPfRbTbTeVo(adding xxxi); lib. IIII LbPrVmVq; cap. iii Tc. om. Pt. Quod inveniatur ab apostolis dictum, Ministerium meum, evangelium meum, si numquam baptismum meum add.

GcRbTf;evangelium meum sed ... bapt⁷ add. Tb (cf c 33); quod baptismus qui solius Dei est nullius alius debeat dari add. Te3 mg.

³ Nos Ce

⁴ sacr. *CaMgPfTb; in sacrilegio Tc

⁵ ips. est *CaMgTbTc; est ips. Pf

⁶ etiam *PfPrTbVq; et CaMgTc

⁷ corr. fr. Christi Ca

⁸ eorum Rb. Verumptamen valeat - datus (cf c 33) add. Pk

33

[Quod inveniatur ab apostolis dictum¹ ministerium meum, evangelium meum sed nunquam baptismum meum]². Idem libro v³

Cum⁴ tantum valeat baptismus per hominem contemptibilem quantum per apostolum datus⁵, ita nec illius⁶ sed Christi esse cognoscitur. Item. Invenimus dictum

¹ dict. ab ep. Be

² Quod – meum in mg. AdBeCeDaPrQeSbTeVq, in text EaPaTbVmVo; om. GcPcPfPtMgOaRfTcVp – cf c 32

³ Idem (in add. Rb) libro v BeCaMgPfPtRbSbTeTfVmVpVq; Libro v idem DaLbOaSfVo; Item, libro II Tc.

⁴ Dum Pc. autem add. FcOePcPfQa²RfSbSc²TeTf, om. *AdBeCaGcLbMgPrQaRbScSeTbTcVmVoVp

⁵ Pk attaches beg. of c 33 to datus to end of c 32 (see above)

ab apostolis⁷, Et⁸ gloriam meam quamvis utique in Domino, et ministerium meum et prudentiam meam et evangelium meum, quamvis utique⁹ a¹⁰ Domino¹¹ impertitum atque donatum, baptismum autem¹² meum nemo eorum dixit omnino. Neque enim omnium equalis est gloria, nec ministrant omnes equaliter, nec¹³ equali prudentia sunt omnes prediti, et in evangelizando alius alio melius operatur, et ideo dici potest alius alio doctior et¹⁴ ipsa doctrina salutari. Alius autem alio maius¹⁵ minusve baptizatus dici non potest, sive ab inferiore, sive a maiore baptizetur.

ID 1.167a] De cons. D 4 c 47

⁶ nec illius *repeated* Ca

⁷ dict. ab ap. *CaMgPfTc; ab ap. dict. Tb

⁸ Et *CaEgMgPfTb; Doctrinam meam et ad Tc

⁹ ss Oe²

¹⁰ a *CaMgMhMjMkMnMoOaTbTcVo; in OfPf

¹¹ et *add.* BdPf, *om.* *CaFcLgMfMgMhMjMmMnMoObOdOfPtSgTbTcVmVo. et ministerium meum - Domino *om.* Brant, Migne, *but in Vosmedian*

¹² quamvis-autem *suppl.* in mg. Mk

¹³ nec *GcPfTbVoVq; neque CaMgTc

¹⁴ et *MgPfTbTc; in Ca

¹⁵ maius *CaMgPfTb; magis Tc

34

¹*Item, libro IV*²

Satis³ ostendimus ad baptismum qui verbis evangelicis consecratur non pertinere cuiusquam vel dantis vel accipientis errorem, sive de Patre sive de Filio sive de Spiritu sancto aliter sentiat quam doctrina celestis insinuat.

ID 1.165 med.] De cons. D 4 c 48

¹ De eodem *add.* Pa

² Item (Idem BePa) libro IV BeCaPaPfRbSbTcTf; Lib. IV Item (Idem Da)

CeDaGcPrSfTbVmVo(*adding* cap. xxxiii); Idem libro IV. Item EaMg; Libro IV Lb; Idem lib. III TeVq(?)

³ natis OaRf

35

[Quod omnis homo accedens ad baptismum prius¹ debet² agere penitentiam si facultas fuerit]³. Augustinus⁴ de penitentia

Omnis qui iam sue voluntatis arbiter constitutus est⁵, cum accedit ad sacramentum fidelium, nisi eum peniteat vite veteris, novam⁶ non potest inchoare. Ab

¹ accedens ad baptismum prius AdBeCaMgOeSfTcTeVmVoVq; baptizandus Pf

² debet CaPfTc; debeat BeCeMgPaSfVm

³ *in mg.* AdBeCaCeDaGcLd(*ploughed*)MgPfPrQeSbTcVq; *in text* PaRb(*after corr.*)TeTfVmVo; *om.* PcPtRfTbVp

⁴ in libro *add.* SbTeVq, *om.* CaMgPfTbTcVo

hac penitentia cum baptizantur soli parvuli immunes sunt, nondum enim uti possunt libero arbitrio.

ID 1.76] De cons. D 4 c 96

⁵ const. est CaMgPfTb; est const. Tc

⁶ novam *CaMgTbTc; nova Pf

36

¹Augustinus² ad Selectitanum³

Agunt⁴ homines ante baptismum penitentiam de prioribus peccatis, ita tamen⁵ ut etiam baptizentur, sicut scriptum est in Actibus apostolorum, loquente Petro ad Iudeos ac⁶ dicente, Agite penitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri⁷ Iesu Christi.

ID 1.77] De cons. D 4 c 97

¹ De eodem *add. in mg.* CaDa, *in text* Pa; *Item add.* Lb; De eodem. *Item add.* Vo

² Aug. *BdCeDaPaPcPkPrPwSbTbTcTeVm; *Idem* CaPt; *Item* Pf; *om.* Mg

³ Selectitanum AdLbLeMqOaPaPfPtSbSlTeVo(*adding* cap. xxxv)VpVq; Selettitanum Ca²; Salectitanum CeGcPkPrVm; Sele Da; Selectianum Ld; Selectitannum aug. Mg; Seleucianam PcRfTc; Selentios Rb; ? Tb; Selectitandum Tf; [*ID divided*].

⁴ Agunt *BeMgPfTbVo; Agant CaTc

⁵ tamen *MgPfTbTc; non Ca

⁶ ac MgPfTbTc; et Ca

⁷ nostri CaMgTbPfVm; *om.* Tc

37

[Quot diebus¹ ante baptismum debeat Iudeus agere² penitentiam]³. Gregorius⁴ Fantino⁵ defensori

Ne, quod absit, longa dilatio retro possit Iudeorum animos revocare, cum fratre nostro episcopo loci illius loquere, ut penitentia ac abstinentia xl dierum indicta⁶, aut die Dominica, aut si celeberrima festivitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizes⁷.

ID 1.61b] De cons. D 4 c 98

¹ xl *add.* Te

² debeat Iudaeus agere AdBeDaGcLdMgTcSbSfTeVmVq; Iudeus agere debet Ca; Iud. deb. agere PaTf; Iudeus agat Pf; debeat agere pen. Tb

³ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTcVq, *in text* PaTbTeTfVmVo(*adding* xxxvi); *om.* PcPtRfVp. Quot diebus autem baptismum penitentiam in Deum agere debeat *in text* Rb

⁴ Augustinus Pa

⁵ Fantino *CeLdMqOePaPfTb²Vm; Faustino BeCaSbTbTcTeVoVq; Fantino Salonitano Mg; Faritino Pr; Sativo Rb; Fautino RfTf

⁶ xl dierum indicta BeCaRbTb; xl diebus interdicta Mg; xl indicta PfPrVmVq; quad. indicta Tc; xl diebus indicta Vo

⁷ -zes AaBdBcCaCeDaGcLdLkMgOaOePaPcPkPrPwQeRbRfTbTcTeTfVmVo; -zet *MnPFpQ

38

[*Quod ex¹ auctoritate Domini² ante baptismum homines debeant cathezizari³*]⁴.

Rabanus, De institutione⁵ clericorum⁶, cap. xxv⁷

Ante baptismum cathezizandi⁸ debet in hominem⁹ prevenire officium, ut fidei primum catecumenus accipiat¹⁰ rudimentum. Item. Prius ipse Iesus ceci nati oculos luto ex sputo facto superlinivit, et sic¹¹ ad aquas Siloe misit, quia prius debet baptizandus¹² fide incarnationis Christi instrui et sic ad baptismum iam¹³ credulus admitti, ut sciat cuius gratie in eo¹⁴ est particeps¹⁵, et cui iam debitor fiat deinceps.

ID 1.82-3] De cons. D 4 c 54

¹ Quod ex] Qua <ex> Te

² ss Te

³ -are Rb

⁴ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTcVq, *in text* EaPaRbTeTfVm; Quod – cath. ante babtisma cap. xxxvii Vo; *om.* PcPtRfTbVp

⁵ -ione MgPfTbTc; -ionibus Ca

⁶ libro I *add.* Pf. *om.* AdCaGcLdMgSfTbTcVm

⁷ cap. xxv *BeCeGcLbMgPfPtQeRbTeVmVo; *om.* AdCaPaPcRfTcTf; cap. xxvi Tb. *No insc.* Ea

⁸ *over erasure* Tb

⁹ -inem *CaMgPf; -ine TbTc

¹⁰ catecumenus accipiat *AdEaGcPfTbTeVoVp; catecumeni accipiant CaTc; catecuminis accipiat Ce²Gc²MgPr

¹¹ et sic *CaMgPfTb; sicque Tc

¹² deb. bapt. *CaMgTbTc; bapt. deb. Pf

¹³ incarnationis - iam *om.* Migne

¹⁴ vel iam sit *add. superscr.* Mg

¹⁵ particeps *CaMgPfTcTe; participes Rf; princeps Tb

39

[*Quot¹ diebus catecumenus ante² baptisma³ debeat⁴ instrui*]⁵. *Bracarense concilium⁶*

II cap. i⁷

Ante viginti dies baptismi ad purgationem exorcismi catecumeni currant, in quibus viginti diebus omnino symbolum quod est, Credo in Deum Patrem omnipotentem⁸, spiritualiter⁹ doceantur.

cf ID 1.203] De cons. D 4 c 55

¹ Quot CaPfTcVm; Quod Mg

² ante CaMgPfVm; ad Tc

³ baptisma GcMgPf; baptismum BeTc; bapt' Ca

⁴ -eat CaMgPf; -et SbVm

⁵ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTcVq, *in text* PaTeTfVmVo(*adding* cap. xxxviii); *om.* PtRbRfTbVp

⁶ Bracarense concilium CaDaPtRbSbSfTbTcTeVq; Brancarensi conc. Ad; Bracanense concil' Be; Bracarensi concilium Mg; Ex Bracarensi concilio Pf; Bacarense concil' Vo

⁷ II cap. i AdGcLbMgPfRbTbTcTeVmVp; cap. iii Pt; II cap.ii Sf; cap. i Vq

⁸ omn. MgPfTbTc; *om.* Ca

⁹ spiritualiter CaMgPfTb; specialiter Tc

40

¹*Nicolaus papa Iohanni archiepiscopo Ravennensi*²

Catechismi baptizandorum a sacerdotibus uniuscuiusque ecclesie possunt fieri sicut in hac sancta Romana, cui, Deo auctore, ministerium famulatus nostri exhibemus ecclesia, solempniter fieri comprobatur³.

ID 1. 87] De cons. D 4 c 57

¹ Item *add.* Pa

² Nich. – archiep. (ep. Pt) Rav. (Rav. ep. Rb) BeGcLdMgPpPtSIRbTbTcTeVp; N. papa episcopo Ravennati (-iensi Da). (Quod sacerdos uniuscuiusque ecclesie catechismos facere potest *add. in mg.*) CaDaLn; Nich. papa Ioh. arch. Sf; Quod catechismi baptizandorum a sacerdotibus cuiusque ecclesie possunt fieri Ea; Quod a quolibet uniuscuiusque ecclesie catechismus potest exhiberi *in mg.* Te³; Quod quisque presbiter catechizare suos baptizandos potest cap. xxxviii Vp

³ -atur *CaPaPc²PqTc; -antur BdBeGcMgPcPpPkPrTbTeVoVpVq; qui probatur Rb

41

[*Quid significet exsufflatio in baptismo*¹]². Rabanus, *De institutione*³ clericorum lib. I, cap. xxvii⁴

Postquam se baptizandus per confessionem vere fidei in alterius commendaverit dominium et⁵ per abrenuntiationem a prioris possessoris se alienaverit servitio⁶, exsufflatur ab eo seva potestas, ut per pium sacerdotis ministerium Spiritui sancto cedat fugiens spiritus malignus⁷.

ID 1.90] De cons. D 4 c 61

¹ exs. in baptismo BeCeEaGcPpTcTeVmVo(*adding xl*)Vq; in baptismo exs. Ca; exs. in baptismum (vel o *superscr.* Mg) MgPa; exs. Tf

² *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPpPrSbTcVq, *in text* EaPaTeTfVm; *om.* PtRbRfTbVp

³ -ione *MgPpTbTc; -ionibus Ca

⁴ *corr. to xxviii* Ca; *no insc.* Ea; *Lb here has the insc. to c. 40, repeated*

⁵ et *MgPpTbTc; *om.* Ca

⁶ servitio *CaMgPpTc; officio Tb

⁷ fug. sp. mal. CaGcMgRbTbTc; fug. mal. sp. LePpSl; mal. sp. fug. Wc

42

¹*Augustinus, De simbolo, lib. I*²

Sicut nostis, parvuli et³ exsufflantur et exorcizantur ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, que decepit hominem ut possideret homines. Non ergo⁴ creatura⁵

¹ Item *add.* Pa

² lib. I] primo libro Te; lib. II Vp. De eodem *add. in mg.* Da; De eodem cap. xli *add.* Vo

³ et *CaMgTbTc; *om.* Pf

⁴ ergo *CaMgPpTb; igitur Tc

⁵ -ura *CaPpTbTc; -ure Mg

Dei in infantibus exorcizatur⁶ aut exsufflatur⁷, sed ille sub quo sunt qui sub peccato nascuntur.

ID 1. 94] De cons. D 4 c 62

⁶ -atur *CaPfTbTc; -antur Mg

⁷ -atur *CaPfTbTc; -antur Mg

43

[*Quid significet¹ signaculum² crucis in fronte*]³. Rabanus, *De institutione⁴ clericorum⁵ lib. I, cap. xxvii⁶*

Postea signatur baptizandus signaculo sancte crucis⁷ tam in fronte quam in corde, ut ipse apostata diabolus in vase suo pristino sue interemptionis⁸ cognoscens signum, iam sibi deinceps sciat illud esse alienum⁹.

ID 1. 95] De cons. D 4 c 63

¹ sign. CaCeMgTcTf (after signac.); om. PaPf

² signum Te

³ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTcVq; in text EaPaTeTfVm; Quid significet exsufflatio in bapismo cap. xlii Vo; om. PcPtRbRfTbVp

⁴ -ione *MgPfTbTc; -ionibus Ca

⁵ De inst. cler. *CaMgPfTb; Idem Pc; de inst. Pt; in eodem Tc

⁶ lib. – xxvii] eodem libro eodemque capitulo Vo; no insc. Ea

⁷ crucis *CaMgPfTb; Trinitatis Tc

⁸ interemptionis *AaBdBcGcLdMq²OaPcPkPrPtPwQeSbSeTbTeVmVoVpVq; intentionis Ad(*obsc. altered*)HaMqPfTc(*obscurely corr.*)TdTf; interemptionis non CaDa; intemperacionis CeRf; interpretationis Mg; vituperacionis Pa²; internicionis Pq; interpceptionis *corr.to* interc- Rb

⁹ sciat illud (l' *add.* Vo) esse alienum *BdBcGcOaRbTbTcVoVq; illud esse al. sc. CaMgPa; sciat esse alienum Ea; illud est alienum Pf

44

Rabanus eodem libro eodemque capitulo¹

Ex hinc iam dicuntur super eum orationes ut fiat catecumenus².

ID 1.97] De cons. D 4 c 64a

¹ Rabanus (de *add.* GcRb) eodem libro eodemque capitulo BeDaGcPaPrQeRbSITbTeVmVoVpVq; Idem (in *add.* Ad) libro eodem cap. eodem AdCa; Rabanus ibidem Bd; Item Rabanus eodem libro eodem capitulo Mg; Idem in eodem MnPcRf; Idem in eodem - cap. PfSb; Idem libro eodem cap. eodem Pt; Item in eodem Tc; Quid significat sal in os missum. idem ibidem Tf

² Ex - catec. om. Oa

[*Quid significet sal in os missum*]³. *Item idem*⁴

Tunc⁵ datur baptizando sal benedictum in os, ut per sal tipicum⁶ sapientie sale conditus fetore careat iniquitatis, et⁷ nec⁸ a vermibus peccatorum ultra⁹ putrefiat, sed magis illesus servetur¹⁰ ad maiorem gratiam percipiendam.¹¹

ID 1.99] De cons. D 4 c 64b

³ Quid significet(*om. Pf*) sal (*om. Tc*) in os(hos Ce, suum *add. Mg*) missum *in mg.* AdBeCaCeEaGcMgPfPrQeSfTcVmVq, *in text* EaTeVm; Quid – os suum *in mg.* Da; Quod sal in os missum *Lkmg.*; Quid significet in os missum sal. *capl. xliii Vo; in text before* Exhinc *above* PaRbTf; *om. PcPtRfSbTbVp*

⁴ *Item idem* CaPf; *Beda super Regum ii libro Aa (cf c 45 below, which Aa omits)Lb*; *In eodem cap.* Item Be; *Idem in eodemque capitulo CeVp(mg.)*; *Idem in eodem cap. Da*; Rabbanus de eodem libro eodemque capitulo GcRb; *Item in eodem MgPrTc*; *In eodem idem Mn*; *Ibidem ibidem Pt*; *Item (Idem PkSb) in eodem, eodemque capitulo MqPkQeSbSfVq*; *Idem eodem cap. Tb*; *De eodem (eodemque cap. iin mg.) Te*; *Idem Tf*; *Eodem cap. Idem in eodem Vm*; *Idem in eodemque cap. SIVp; om. EaPaPqVo*

⁵ Tunc *AdBdBeEaGcMg²PfPrPtQeSeTbTeVoVpVq; Nunc CaOa; cum Mg; Tum Tc

⁶ tipicum *BeCaMgTbTcTeVo; tipum BdPfSe

⁷ et *BeTbVoVq; et ut BdLk; *om. CaGcLk²MgPfTc*

⁸ *ss Be*

⁹ pecc. ultra *CaMgPfTb; ultra pecc. Tc; pecc. <ultra> Vp

¹⁰ fetore – servetur *in mg.* Pt

¹¹ -eat iniquitatis – percip. *in mg.* Lk

45

¹*Beda super librum Regum², libro II³*

Sal celeste⁴ sapientie quo initiantur catecumeni in cunctis operum nostrorum sacrificiis offerri⁵ iubemur.

ID 1.100] De cons. D 4 c 65

¹ De eadem *add. in mg.* DaLn; *in text* Vo

² lib. Reg. BeGcMgPfRbSbTcTeVmVq; Reg. lib. CaTb; Reg. CeDaPaPtSeSfTfVp; *Beda only* Ea

³ *Beda – II] In eodem eodemque capitulo Lb. lib II *BeCeDaGcMgPf[?]RbSbTbTeVmVo(adding cap. xlv)Vq; om. CaEaPcTc*

⁴ -este BeCaCeEaGcOePfTe²Vq; -estis LeMgRbOaSeTb; *om. MnTe*; -estius Tc

⁵ offerri BeCaCeGcOaRbSeTeVoVp; offerre AdPfPrSbTbTc; offerre lege Ea; *om. Mg*; offerre l'i Vq

46

¹*Rabanus, eodem libro et eodem capitulo²*

Dehinc³ iterum exorcizatur diabolus⁴ ut suam nequitiam cognoscens iustum super se Dei iudicium⁵ timens recedat ab homine, nec iam contendat⁶ eum arte sua

¹ Quare baptizandi exorcizantur *add. in mg.* CaDaLn; *Item exorcizatur diabolus add. Vo*

² eodem libro (titulo AaBeCeDaOaQeSfVm) et (*om. LbMgPt*) eodem capitulo

AaBeCeCaDaLbMgOaPtQeSfVmVo(*adding cap. xlvi*); (de *add. Rb*) eodem libro eodemque capitulo AdPaRbTbTeTf; ubi superius Bd; eodem titulo et eodem capitulo Ce; eodem titulo eodemque cap. Gc; eodem PcRf; supradicto libro et cap. Pf; *in eodem libro Tc*

³ Dehinc *BdBeCaMgTbTcVm Vq; Ne huic Ln; Ex hinc Pf

⁴ deabolus Ca

⁵ super se Dei iud. *GcMgPfTbVq; super se iud. Ca; Dei iud. super se Tc

subvertere ne baptismum⁷ consequatur, sed magis honorem Deo creatori suo exhibens reddat opus Deo factori⁸ suo.

ID 1.102] De cons. D 4 c 66

⁶ corr. fr. conc Gc²

⁷ corr. fr. baptizatum Gc²

⁸ *factori GcMnPrTcWd; creatori AdCaCeDaHaLbLdMgPaPcPfPkPqSbTb

47

¹Gregorius² in homelia xxxiii³

Sacerdotes cum per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt et habitare malignos spiritus⁴ in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt nisi demonia eiciunt?

ID 1.103] De cons. D 4 c 67

¹ De eodem *add. in mg.* CaDaLn, *in text* Vo; Quod sacerdotes demonia eiciunt (*with no insc.*) Ea; Quare tanguntur nares et aures saliva *add.* Te

² Augustinus Pa

³ cap. xlvii *add.* Vo

⁴ mal. sp. *CaMgPfTc; sp. mal. Tb

48

[*Quare¹ tanguntur² nares et aures³ saliva⁴*]. Rabanus eodem libro et eodem capitulo⁵

Postea tanguntur ei⁶ nares et aures cum saliva⁷ et dicitur ei⁸ verbum evangelicum quod Iesus quando mutum et⁹ surdum sanavit tangens cum sputo¹⁰ linguam eius et mittens digitos in auriculas¹¹ eius dixit, Effeta, quod est adaperire¹².

¹ Quare BeCaEaGcLdLjLmPfQaSeTc; Cur AdCeMg

² -untur CaGcPfTcSf²VmVq; -antur AdCcMgSf; ei *add.* Be

³ nares et aures BeCaCe²MgPfQaQeSbVoVq; aures et nares Ad; nares et aures a CeEaGcLdLjLmPrSeTcTfVm; nares et aures cum BeCe; nares et aures de Pa; aures et nares a Wc

⁴ *in mg.* AdBeCaCeDaGcLdLjMgPfPrQaQeSbTcVqWc; *in text* CcEaLmPaVmVo(*adding* cap. xlviii); *om.* CbEgLeLfmMhMjMkMmMnMoPcPtRaRbRfTbVp. *For Te see c. 47*

⁵ Rab. eodem libro et eodem (eodemque AdCaLbPfRbSbTe, eodem DaMgVq) cap.

*AdBeCaCeDaGcLbLdLfmMgMqPfPrQeRbSbSeTbTeVmVoVpVqWc; Rabanus eodem libro Bb; Rab. ubi superius BdCbLj; Item Rabanus eod. libro EgMoPcRf; Rabanus eodem titulo et eodem l' Le; Rabanus eodem libro etcetera Mf; Rabanus Mn; Rabanus eodem capitulo Pt; Gregorius in omel' xxxiii Qa; Rab. in eodem libro Tc; Rabanus - cap. *om.* CcEa

⁶ ei *BeCaEgLdLeLfmMgMhMjMkMmPcPfQaRaRfSeTbTcTeTfVq; eis Ca²CbLjPt; eis *before* tanguntur SIVoWc; *om.* Mn

⁷ nares et aur. (et aures *ss* Pt²) cum (*om.* Mn) sal.

*BeCbCcEgGcLdLeLjLmMgMhMjMkMmMnPfPtQaSeTbTcTeVqWc; nares cum sal. et aur. Ca; aur. et nar. cum sal. Lf

⁸ ei *BeCaCcCeEgLdLeLfmMgMhMjMkMmMnPfQaSeTbTcTeTfVq; eis CbLjPt; eis tanguntur SIVoWc; *om.* RbTc

⁹ *om.* Mk

¹⁰ tang. cum sp. CaLeMgPfTbTc; cum sp. tang. Be

¹¹ -ulas *GcMjMnPrRbTbTc; -ulam BeCaCeEgLdMgMhMkMmMoPaPcPfPtQaSeTeTfVoVq; -ula LePk

Hoc¹³ enim sacramentum hic agitur ut per salivam tipicam sacerdotis et tactum¹⁴ sapientia et virtus divina salutem eiusdem catecumeni operetur, ut¹⁵ aperiantur¹⁶ illi nares¹⁷ ad accipiendum¹⁸ odorem¹⁹ notitiae Dei²⁰, ut²¹ aperiantur²² illi aures²³ ad audiendum mandata²⁴ Dei sensuque²⁵ intimo cordis²⁶ reponendum²⁷.

ID 1. 104] De cons. D 4 c 68

¹² adap- *BeCaCeEgGcLdLeMgPaPfPtQaSeTcTeVoVq; ap- MkMnRbTb

¹³ est add. and canc. Cc

¹⁴ corr fr. tandum Mk

¹⁵ ut *BeCaEgLdLeMgMhMjMkMmMnMoPfQaSeTbTcVq; et Lm

¹⁶ aper- *BeCaCc²EgLdLeMgMkMmMnPfQaSeTbTcVq; oper- CcLm

¹⁷ illi nares BeCaEgGcLdLeLfMgMhMkMmMnQaSeTbTcTeVq; ei nares CbCcLjPt; nares illi Pf; ad accip. – aures suppl. in mg Mk²

¹⁸ acc- CaLeMgPfTbTcVq; perc- Be

¹⁹ add. ss. Be²

²⁰ ut aperiantur illi – Dei after reponendum below PcRf

²¹ et Pr

²² ad accipiendum – aperiantur ss Pr

²³ illi aures *BeCaCcEgGcLdLeLfLmMgMhMkMmPtRbSeTbTcTeVqWc; ei aures CbLjVp; illi nares Ce; aures illi PfPk. ad accip. - aures in mg. Lm²Mk², om. Qa; ad accipiendum – illi aures in mg. Vo²

²⁴ Dei ut aperiantur – mandata in mg. Bd

²⁵ sensuque *AdEaEgLdMgMhMjMkMmMnRbSeTcTeVq; sensuque in BeCaLjWc; sensusque CcGcLe; sensusque in CeLmPkTb; sensumque in Pt

²⁶ ss Ra²

²⁷ reponendum CaCcDaLePc²TcVa; respondendum

AaAdBdCeEaHaLbLdLlLgMgMhMjMkMmMnMoMqOaPaPcPfPkPqPrPwQaQeRbSbSeSgSITdTeTf VmVoVqWcWdBrant; respondemus Amen Be; reponenda CbLjLk; responendum Eg; respondendus Gc; recondendus Gc²; recondendum Mo²; recondendum Pt; ad respondendum TbVp; sensuque - rep. om. Od

49

¹Ambrosius², De sacramentis, tractatu i³

Propter gloriam muneris⁴ et operis non os tangit episcopus, sed nares, ut bonum odorem accipiat pietatis eterne.

ID 1. 106] De cons. D 4 c 69

¹ De eodem add. in mg. Da, in text Vo; Item add. Pa

² Ambrosius *CaEaMgPfTb; Augustinus Tc

³ i *DaMgPfRfTbTcTeVmVq; secundo CaOePtTfVo(adding cap. xlviiii)Vp; tr. i] om. Ea; c. ii Lb; libro vi Mn; i eodem libro eodemque capitulo Rb

⁴ glor. mun.] mun. glor. Rf

50

[Quare ungitur¹ in pectore et inter² scapulas]³. Rabanus⁴, eodem libro eodem capitulo pro catecuminis⁵

¹ ungitur BeCePfTeVq; inungitur AdEaMgPa; ungitur Ca; ungitur GcPrVm; ungitur QeTc(?)

² inter BeCaMgPfVmVq; intra Tc

Deinde⁶ a sacerdote munitur⁷ ut sacrum baptismum cum fide accepta custodiatur, ungitur⁸ illius tunc⁹ pectus de oleo sanctificato, cum invocatione sancte¹⁰ Trinitatis, ut nulle reliquie latentis inimici in eo resideant, sed in fide sancte¹¹ Trinitatis mens eius confortetur. Unguitur¹² et inter scapulas de¹³ eodem oleo ut undique muniatur et ad bona opera facienda per Dei gratiam roboretur¹⁴.

ID 1.108] De cons. D 4 c 70a, cf cap. 52 below

³ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrQeSbTcVq; *in text* EaPaTeTfVmVo(*adding cap. 1*); *om.* PcPtRbRfTbVp

⁴ prima pars *add. in mg with tie-mark* Vc

⁵ eodem lib. eodem (eodemque LbPfTe) cap. pro cat. AdBeCaGcLbMgPfPrSfTeVmVoVpVq; ubi superius pro cat. Bd; eodem lib. (et *add.* Tb) eodem cap. PtTb; pro catechumini Rb; item eodem capitulo RfTc; *om.* Mn

⁶ Deinde *AdBdBeDeCaEaMgOePtTbTcVq; Exinde Pf; Peinde Te

⁷ munitur *AdBdBeCaDaEaGcHaLdMqOaPfPrPtRbTbTdTeTfVoVq; inungitur MgTcVp; minuitur Rf

⁸ ungitur PfTbTc; ungitur CaMg

⁹ ill. tunc *CaMgPfTb; tunc ill. Tc

¹⁰ sancte *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ sancte *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹² Unguitur CaMgPfTb; Ungitur BdGcTc

¹³ de *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁴ confirmetur Rb

51

¹Ambrosius², *De sacramentis tractatu i*³

Venisti⁴ ad fontem, ingressus es, considera quid videris⁵, quid locutus sis, repete diligenter, occurrit tibi levita, occurrit tibi presbiter, unctus es quasi athleta Christi, ad baptismum catecumenus accedis⁶.

ID 1.109] De cons. D 4 c 87

¹ De eodem *add. in mg.* CaDa; Item *add.* Pa

² Augustinus Te

³ De unctione et bapismo cap. li *add.* Vo

⁴ Venimus OaSb

⁵ quid videris *AdBeCeGcHaMgMnMqPfPrRfTbTdTeTfVoVpVq; quid inieris CaTc; quos videris DaSbVm; quid egeris Ld; quos Iudeis Oa; quid inseris Rb; quid inieris Td²

⁶ ad bap. (-ma Sg, Christi *add.* Ad) catecumenus accedis

AdCeGcHaLdLeMqObOeOfPqPrPtRfSb(*subs. canc.*)SgTbTdTeVmVoVq; ad bap. cat. accedas BdPf²RbTf; ut ad bap. catechumini accedas BeMgOd; consecratur fons ut (*etc, as c 52 below*) CaVp; ad bap. cat. accedat Mn; *om.* DaTc

52

[*De consecratione fontis*]¹. Rabanus eodem libro capitulo xxviii²

Consecratur fons et ad ipsum baptismum³ catecumenus accedit⁴.

ID 1.110] *De cons. D 4 c 70b, cf c 50 above*

[*Quod imperitus minister*⁵ sanctificet aquam per verba evangelica quibus consecratur baptismus, quamvis multa contra fidem⁶ proferat in illa sanctificatione]⁷. Augustinus,

*De unico baptismo libro vi*⁸

Si non⁹ sanctificatur aqua, cum aliqua erroris verba per imperitiam precator¹⁰ effundit, multi non solum mali, sed boni etiam fratres, in ipsa ecclesia non sanctificant aquam. [53] Multorum enim preces emendantur cotidie si doctoribus¹¹ fuerint recitate, et multa in eis reperiuntur contra catholicam fidem. Nunquid si manifestetur aliquos baptizatos cum ille preces dicte super aquam¹² fuissent, iubentur denuo baptizari? Quid ita? Quia plerumque precis vitium superat precantis affectus, et quia certa illa verba evangelica¹³, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent, ut per illa sic evacuentur quecunque in prece vitiosa contra regulam fidei¹⁴ dicuntur, quemadmodum demonium Christi nomine¹⁵ excluditur. Nam utique hereticus¹⁶ si afferat precem vitiosam, nec bonum habet caritatis affectum, quo possit illa imperitia superari, et ideo similis est ei quicumque in ipsa catholica immundus vel invidus et malivulus¹⁷ quales illic arguit Ciprianus, afferat etiam, ut fieri solet, aliquam precem

¹ after *insc.* CeMgMnMqQeSbVm; in *text* BeGcTbTeTfVo(*adding cap. lii*)Vq; in *mg.* BeTc; Item Pa; *om.* CaPfRf. Quod imperitus minister – sanctificatione (*cf below*) in *text here* Te

² Rabanus - xxviii *BeCaDaMgPfPrRbTeVoVp; Rabanus Mn; *after accedit Tb*; *om.* Tc. Oa runs *inscriptions and text of both sections into one*

³ ipsum bapt. *BePfTbTeVq; ipsum AdCaMg; bapt. ipsum PrVm; bapt. *after accedis* Tc

⁴ accedit *BeCaMg; accedat CeGcLePfPrRbTbTeTfVmVq; accedit, inde sanctificatur (*corr. fr.* –atus Rf) aqua PcRf; accedis Tc

⁵ minister MgPfTcVmVq; magister Sf

⁶ multa contra fidem MgPfTcTeVo; contra fidem multa Ca

⁷ in *mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTcVq, in *text* PaTfVmVo; *om.* LeMqOaPtRbRfTbVp (LeOa with *no break*), in *text above* Te, with error noticed by Te³ mg.

⁸ no *insc.* MqOa

⁹ Si non] Inde (*run on without a break from c 51*) Mq

¹⁰ precator *BeDa²MgPfPrTcTeVq; peccator CaDaRbTb; peccator Vo

¹¹ doctoribus *BeCaMgTbTc; sacerdotibus Pf

¹² preces dicte super aquam CaPfPrRbTeVmVoVq; <pre> dicte preces super aquam Be; preces super aquam dicte MgSg²Tc; preces dicte SgTb

¹³ ver. ev. *CaPfTbTc; ev. ver. Mg

¹⁴ reg. fid. *CaMgPfTc; fid. reg. Tb

¹⁵ Chr. nom. CaMgPfTc; nom. Chr. Tb

¹⁶ clericus AdTf (vel hereticus ss Ad)

¹⁷ in ipsa catholica (ecclesia *add* Gc²LkMo²PtBrant, *om.* Migne) immundus vel (*om.* GcRf) invidus (mundus ObTb, vel inv. ss Ld) et (vel Gc) mal. (*est add.*

Gc²)AdBeGcHaLdLkMgMkMoObOePaPcPqPtPwQeRfSb(inmundus vel *subs*,

in qua loquatur contra regulam fidei¹⁸ (multi quippe irruunt in preces non solum ab imperitis loquacibus, sed etiam ab hereticis compositas, et per ignorantie simplicitatem non eas valentes¹⁹ discernere utuntur²⁰ eis, arbitantes quod bone sint) nec²¹ tamen quod in eis perversum est evacuat²² illa que ibi recta sunt, sed ab²³ eis potius evacuatur²⁴.

ID 1.115] De cons. D 4 c 72

canc.)SgSITbTdTeTfVaVoVqWcBrant; in ipsa catholica (ecclesia *add.* Bd) vel immundus vel mundus et mal. BdCa; in ipsa catholica invidus et (*om.* PrVm) mal. CeOaPrVm; in ipsa ecclesia catholica immundus vel invidus, (et *add.* Da) mal. DaOfVp; in ipsa catholica immundus <vel invidus Lg> et mal. Da²LgOdSe; in ipsa catholica invidus et malitiosus MhMm; in illa catholica immundus et mal. MnPk; in ipsa catholica vel invidus immundus vel mal. MjMj; catholicus mundus vel immundus et mal. Pf; in ecclesia catholica immundus vel invidus et mal. Ra; in ipsa catholica ecclesia nudus immundus et mal. Rb; in ipsa catholica invidus immundus vel mal.Tc

¹⁸ reg. fid. *CaMgPfTc; fid. reg. Tb

¹⁹ eas val. *CaMgPfTb; val. eas Tc

²⁰ -untur *CaMgPfTc; -antur Tb

²¹ nec *CaMgPfTb; non Tc

²² -uat *CaPfTbTc; -uant Mg

²³ ab *CaMgTbTc; *om.* Pf

²⁴ -uatur *CaPfTbTc; -uantur Mg

54

¹*Idem in libro III². [De eodem]³*

Non est aqua profana et adultera super quam Dei nomen invocatur, etiamsi a profanis et adulteris invocetur, quia nec ipsa creatura nec ipsum nomen adulterum est.

ID 1. 116] De cons. D 4 c 50

¹ Item *add.* Pa

² Idem in libro III (II Sf, III Be) BeCaLdMgSfTbTfVmVq; *om.* Ea; Idem eodem in libro III Oe; Idem - I Pf; libro III Rb; Item libro IV Tc; Idem in libro eodem Vo

³ *in mg.* CaGcLdMgPfTcTe²Vq; *in text* BeCeEaLbPaPrRbTfVmVo(*adding* cap. liiii); *om.* AdDaOaPaPtRfSbTbVp

55¹

[Quomodo intelligitur, Credis² in³ sanctam ecclesiam, et remissionem peccatorum, et carnis resurrectionem]⁴. Augustinus⁵ ad neophitos, homelia iii⁶

Prima igitur et secunda⁷ predicatione de his tantum locuti sumus, que vobis priusquam ad fontem sanctum⁸ veniretis⁹ iuxta catholice regule¹⁰ instituta

¹ Lc *begins at* In hic ergo fonte

² Credis BeMgPfTcVo; Credere Ca; Cred' Vm

³ in BeCaPfTcVo; *om.* MgSf

⁴ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSb(*against* Quod autem interrogavimus *below*)TcVq; *in text* TeTfVp; *om.* LcOaPaPcPtRbRfTbVp

⁵ Aug. CaMgTbTc; Idem Pf

⁶ liii BeCe; hom. iii *in mg* Te²; *no insc.* Lc

tradidimus¹¹, et quid significaret¹² unctio que, diversis corporis nostri¹³ adhibita partibus, diversum intellectum designat¹⁴, prout Dominus donare¹⁵ dignatus est, interpretati sumus, cum ostenderemus¹⁶ vos per oleum sanctificationis ad auditum plene¹⁷ fidei preparados, et¹⁸ bonum Christi odorem vocatos ex toto corde, et ad¹⁹ abrenuntiandum diabolo esse commonitos. Nunc vero de interioribus iam²⁰ misteriis²¹ locuturi sumus, que in ipso sacro fonte celebrata sunt. Emissa enim certissima cautione²², qua²³ vos abrenuntiare omnibus pompis et operibus eius, et omni fornicationi²⁴ diabolice spondistis descendentes²⁵ in fontem, fontem²⁶ sacrum, fontem redemptionis, fontem sanctificatum virtute celesti.²⁷ Item. In hoc ergo²⁸ fonte antequam vos toto corpore tingeremus²⁹, interrogavimus, Credis in Deum Patrem omnipotentem? Respondistis³⁰, Credo. Rursum³¹ interrogavimus, Credis et in Iesum Christum Filium eius, qui natus est de³² Spiritu sancto et Maria Virgine? Respondistis singuli³³, Credo. Iterum³⁴ interrogavimus, Et in Spiritum sanctum? Respondistis similiter³⁵, Credo. Hoc autem fecimus iuxta Domini nostri Iesu Christi salvatoris³⁶ imperium³⁷. Qui cum ad Patrem in celos³⁸ ascenderet, discipulis suis, id est apostolis,

⁷ ig. et sec.] etiam secunda ig. Te

⁸ fontem sanctum *CaMgPfPrTe; sanctum fontem Tb; fontem sacrum Tc

⁹ -iretis *CaMgPfTc; -iatis Tb

¹⁰ cath. reg. *CaMgPfTb; ecclesie catholice Tc

¹¹ tradidimus CaMgTbTc; tradimus Pf

¹² significaret *CaMgPfTb; signaret Tc

¹³ nostri *CaPfTbTc; vestri Mg

¹⁴ designat *MgPfTbTc; significat (vel designat *supersc.*) Ca

¹⁵ ss Pr

¹⁶ -eremus MgTc; -imus BeGcCaPfVo; vel dimus *add. superscr.* Mg; -erimus PrTbTe

¹⁷ plene CaMgTbTc; plane Pf

¹⁸ ad *add.* CaMgTbTc, *om.* *Pf

¹⁹ et ad CaMgPf; ad Tb; et Tc

²⁰ de int. iam *MgPfTc; de int. Ca; iam de int. Tb

²¹ ss Tb

²² cautione *CaMgTbTc; captione Pf

²³ qua *CaMgPfTb; quia Tc

²⁴ omni fornicatione *CaMgPfTc; <omni> formatione Tb

²⁵ -dentes *CaMgTc; -distis PfTb

²⁶ fontem *MgPfTb; *om.* CaTc

²⁷ Lc *lacks all to here*

²⁸ ss Pr

²⁹ vos (nos Be) toto corp. ting. AdBePfTbVo; toto corp. vos tingeremus CaMg; vos toti (toto Pr) corpore tingeremus GcPrVm; nos vos toto corpore tingeremus Rb; vos tingeremus toto corp. Tc; vos toto corpore mergeremus TeVq(vel ti- ss)

³⁰ -istis *CaMgPfTb; -isti Tc

³¹ -sum *CaMgTc; -sus PfTbTe

³² de *TbTcTeVo; ex CaMgPf

³³ singuli *CaMgPfTc; omnes Tb

³⁴ Iterum *PfTbTc; Item CaMg

³⁵ Credo. Item interr. – similiter *in mg.* Le²

³⁶ ss Tb

³⁷ imperium *AdBeCeGcLdMnRbRfTbTcTdTeTfVmVoVq; preceptum CaLbHaMgPf

mandavit dicens, Euntes, baptizate omnes gentes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Item. Quod autem interrogavimus, Credis³⁹ sanctam ecclesiam et remissionem peccatorum, et carnis resurrectionem, non eo modo interrogavimus ut quomodo in Deum creditur, sic et in ecclesiam sanctam et⁴⁰ catholicam. Propterea sancta et catholica est quia recte credit⁴¹ in Deum. Non ergo diximus ut in ecclesiam quasi in Deum crederetis, sed intelligite nos⁴² dicere et dixisse ut in ecclesia et⁴³ sancta et catholica conversantes in Deum crederetis. Crederetis etiam resurrectionem carnis⁴⁴ que futura est⁴⁵.

ID 1.194a] De cons. D 4 c 73

³⁸ celos *CaMgPfTb; celum Tc

³⁹ in *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

⁴⁰ in *add.* Pf, *om.* *CaMgTbTc

⁴¹ credit *CaPfTbTc; creditur Mg

⁴² nos CaPfTbTc; vos Mg

⁴³ et MgPfTb; *om.* CaTc

⁴⁴ res. (*ss* Pr) *carnis* *CaMgPfPrTb; carnis res. Tc

⁴⁵ crederetis *add.* Vp

56

[Quid est¹ credere]². Augustinus³

Nihil est aliud credere quam fidem habere, ac per hoc cum respondetur credere parvulus qui fidei nondum habet effectum, respondetur fidem habere propter fidei sacramentum, et convertere se ad Deum propter conversionis sacramentum, quia et ipsa responsio ad celebrationem sacramenti pertinet⁴. Item. Parvulum etsi nondum fides illa quae in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum fidelem facit⁵, sicut credere respondetur. Ita etenim fideles vocantur, non rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

ID 1.187] De cons. D 4 c 76

¹ est CaPfTc; sit Mg

² in *mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTcVq; in *text* EaPaTeTfVmVo(*adding* cap. lvi); *om.*

OaPcPtRbRfTbVp

³ Augustinus BeCaCeEaRbSeTe; Aug. de fide Aa; Idem Aug' Ad; Item Aug. BdDaLbPtVoVq; Aug. in omelia iii Mg; Item idem Pf; Aug. Tb; Aug. ad Bon. RfTc; Aug. Item Te²Tf; Item *with no break* Vp; *om.* Pa

⁴ sac. per. CaMgPfTc; per. sac. Tb. *Ea* ends canon

⁵ nam *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

57

[*Quod trina mersio debet fieri in baptisate*]¹. *Augustinus in omelia iii*²

Postquam vos³ credere promisistis, tertio capita vestra in sacro fonte dimersimus. Qui ordo baptismatis duplici misterii significatione celebratur. Recte enim⁴ tertio mersi estis, quia accepistis baptismum in nomine Trinitatis. Recte enim tertio mersi estis quia⁵ accepistis baptismum in nomine⁶ Iesu⁷ Christi qui tertia die resurrexit a mortuis⁸. Illa enim tertio repetita dimersio tipum Dominice exprimit sepulture, per quam Christo consepulti estis in baptismo et cum Christo resurrexistis in fide, ut peccatis abluti⁹ in sanctitate virtutum vivatis Christum imitando.

ID 1.194 end] De cons. D 4 c 78

¹ in mg. AdBeCaCeGcLdLnMgPfPrSbTcVq; in text EaPaTeVmVo(adding cap. lvii); om. DaMjMkMmMnMoOaPcPtRbRfTbTfVp

² Augustinus in (om. MoRb) omelia iii Aa(adding de bapt')BeCeGcMfMgMhMjMkMmMnMoOeRbRfTeTfVoVq; Idem - iii CaPf; Aug. Ea; Gr' Leandro episcopo Lb (cf c 60, where insc. recurs); Idem homelia iii Pt; Aug. in omelia Tb; Toletano concilio IV, cap. vii Tc; om. Pa

³ vos *CaMgPfTb; om. Tc

⁴ enim *CaEaMgPfTb; etenim GcTc

⁵ qui CeLdMqTeWc

⁶ Trinitatis. - in nomine *AdBeCaCeDaEaLdLgMqPaPcPrObOePfRfTbTdTeTfVmVqWcBrant; Trinitatis et in nomine GcTc; Trinitatis nomine Mg; sancte Trin. - in nomine Od; Trinitatis [Recte etiam - Christi ss] Se; sancte Trinitatis. - accepistis in nom. Christi baptisma Sg; Trinitatis Va; om. BdHaLkOaOfPkPqPtSbVoMigne

⁷ Iesu before in nom. Wc

⁸ et in nomine Trinitatis add. Bd Sb(cf above); Recte enim tertio mersi estis quia accepistis bapt. in nom. I.C. om. Rb

⁹ abluti *BeLeMfMhMjMkMmMnMoMqPrQeRbRfSITbVmWc; abluti et Vo; absoluti AaAdBdCaCeDaGcLkMgPaPpPpPtRaSbSeTcTeTfVq

58

¹*Canones apostolorum, cap. l²*

Si quis presbiter non trinam mersionem unius misterii³ celebret, sed semel mergat in baptisate quod⁴ dare iubetur⁵ in Domini⁶ mortem, deponatur. Non dixit Dominus nobis⁷, In morte mea baptizate, sed Euntes, docete⁸ omnes gentes, baptizantes eos⁹ in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

ID 1. 128] De cons. D 4 c 79

¹ De eodem add. CaDaLn in mg., in text Vo

² cap. l *CaCeLbMqOePfPtQeTcTeVq; om. EaSfTb; cap. vii MgTf; cap. i Ad?BeGcOaRbVm. cap. l capitulum lviii Vo; De observatione crine [sic] mersionis et eius significationis add. Vp

³ unius mist. *CaMgPfVq; mist. unius GcPrTcVm; unius ministerii Tb

⁴ quod *CaMgPfTb; quam Tc

⁵ iubetur *MgPfTbTc; videtur Ca

⁶ Domini *MgPfTbTc; Deum Ca

⁷ Dom. nobis CaMgPfTc; nobis Dom. Tb

⁸ Euntes doc. *CaGcMgPfTb; Docete Tc

⁹ in nomine Patris – trina baptismatis (c 60) om. Pq

59

¹Toletano concilio² IV³, cap. vii⁴

⁵Propter vitandum scismatis scandalum⁶ vel heretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi mersionem.

ID 1.129] De cons. D 4 c 85

¹ Quod sufficiat una mersio in nomine Trinitatis *add. in mg.* CaDaGcQeTd, *in text* Vo. *cf c 60*

² Tol. conc. CaMgTcVo; Ex Tol. conc. Pf; Toletanum concilium LbTbVq

³ IV *CaLbPftbTcTe²VmVq; *om.* MgTe

⁴ vii LbMgOaPfrbTbTcTeVmVq; vi BeCaDaGc; v Pt; lviii Vo

⁵ Placuit *add.* Sb

⁶ periculum (vel scandalum *in mg.*) Tf

60

[*Quod sufficiat una mersio¹ in nomine Trinitatis*]². Gregorius³ Leandro episcopo⁴

De trina mersione baptismatis nil responderi⁵ verius potest, quam⁶ ipsi sensistis, quia in una fide nil officit sancte ecclesie consuetudo diversa. Nos autem quod⁷ tertio mergimus triduane sepulture sacramenta⁸ signamus, ut dum tertio ab aquis infans educitur, resurrectio tridui temporis exprimat⁹. Quod si quis forte etiam pro summe Trinitatis veneratione estimet fieri¹⁰, neque hoc aliquid obsistit baptizandum semel in aquis¹¹ mergere, quia dum tribus subsistentiis una substantia est¹² reprehensibile esse nullatenus potest¹³ infantem¹⁴ in baptisate vel ter, vel semel mergere, quando et¹⁵ in tribus mersionibus personarum Trinitas et¹⁶ una potest divinitatis singularitas designari.

ID 1.130] De cons. D 4 c 80

¹ mersio BeCaPftcVm; submersio Mg

² *in mg.* AdBeCeGcMgPfrSbVq; *in text* EaTeVm; De eodem Vo; *before c 59* CaQeVo; Quod utrumque possit fieri scilicet semel aut ter mergi *in mg.* CaDa; Item Pa; *om.* OaPcPtRbRftbTc(*cf c 62*)TfVp

³ papa *add.* Mg, *om.* *CaEaPftbTc

⁴ L. ep. *om.* Ea; Greg. L. ep. *ss* Te²; cap. lx *add.* Vo

⁵ *text resumes* Pq

⁶ quod *add.* CaTc, *om.* *BeMgPftb

⁷ quod CaMgPftb; qui Tc

⁸ *ss* Vp

⁹ -atur *CaMgTb; -itur Pftc

¹⁰ non obsistit *add.* Pf, *om.* *CaMgPrTbTcVo

¹¹ semel in aquis CaMgPftb; in aqua semel Tc

¹² sub. est *CaMgPftb; est sub. Tc

¹³ esse null. pot. PftbTc; null. esse pot. Mg; null. pot. esse Ca

¹⁴ -tem *CaMgPftb; -tes Tc

¹⁵ quando et *CaMgPftb; quoniam Tc

¹⁶ in *add.* CaTb, *om.* GcMgPfTcTe

61

¹*Hieronimus*² *super epistolam ad Ephesios, libro II*³

Eodem modo in Patrem et⁴ Filium et⁵ Spiritum sanctum baptizamur, et ter mergimur, ut Trinitatis unum appareat sacramentum. ⁶Item. Licet ter baptizetur ⁷propter misterium⁸ Trinitatis, tamen unum baptismum⁹ reputatur¹⁰.

ID 1.131] De cons. D 4 c 81

¹ De eodem *add. in mg.* CaDa

² Rabanus Rb. eodem modo *add.* Tf. *super ep. – ii in mg.* Te²

³ lib. II *om.* Be; Lib. III Le. *No insc., no break* Pa; Quod non sit baptismus in nomine Patris tantum, in nomine Filii tantum, in nomine Spiritus tantum, nisi in nomine Trinitatis *add.* Sf (*cf 62 below*); Quod trina mersio Trinitatis designet sacramentum cap. lxi *add.* Vo

⁴ in *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁵ in *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁶ Pelagius papa Gaudentio episcopo (*cf c 62*) Da

⁷ *Pq fo. 16r resumes here*

⁸ misterium *CaMgTbTc; ministerium Pf

⁹ unum baptismum CeGcPfPqRbTbTeVmVq; unus baptismus BeCaMgTcVp

¹⁰ reputatur CeMgPfTbTcVq; reputabitur (vel tatur *superscr.*) Ca

62

[Quod non sit¹ baptismus in nomine Patris tantum, in nomine Filii tantum, in nomine Spiritus sancti tantum nisi in nomine Trinitatis]². Pelagius³ papa⁴ Gaudentio⁵ episcopo⁶

Multi sunt qui in nomine solummodo Christi una etiam mersione se⁷ asserunt baptizari. Evangelicum vero preceptum, ipso Deo Domino⁸ et Salvatore nostro Iesu Christo tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina etiam mersione sanctum baptismum unicuique tribuere, dicente Domino nostro Iesu Christo⁹ discipulis suis, Ite, baptizate omnes gentes¹⁰ in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Si revera hi de

¹ sit MgPfTc; fuit Vq

² in *mg.* Be(*adding tantum*)CeGcPfPrSbTe²Vq, in *text* VmVo(*adding cap. lxii*), *cf c 61 for Sf*; De eodem. Unicuique sufficet una mersio in nomine sante Trinitatis Aa; Quod sufficiat una mersio (submersio Ca) in nomine Trinitatis in *mg.* AdCaDaTc (*cf cc 60, 63*), in *text* PaTf; *om.*

MgOaPcPtRbTbVp

³ Pelasius Gc; Gregorius Rb

⁴ papa *CaMgPfRbTb; Gr. papa Oa; *om.* PcTc

⁵ Gudentio Lb; Seudentio Pa

⁶ ep. *CaMgPfTc; *om.* Tb; *insc. repeated here from c 62* Da

⁷ etiam mers. se *CaPfTbTc; se etiam mers. Mg

⁸ Deo Dom. BeTbTcTeVo; Dom. Deo CaMgPf

⁹ nostro Iesu Christo CaMgPcPfTb; *om.* Tc

¹⁰ baptizantes eos *add.* Ca, *om.* *AdDaGcMfMgMhMjMkMmMnMoPfPtQeRaRbRfTbTcTeVo

prefatis hereticis qui in locis dilectioni¹¹ tue vicinis commorari dicuntur, solummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur¹², sine cuiusdam¹³ dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes¹⁴ sancte¹⁵ Trinitatis nomine baptizabis.

ID 1.161 med.] De cons. D 4 c 82 to et Spiritus sancti, c 30a from Si revera to end (cf cap. 90 below for c 30b)

¹¹ -ioni *CaMgPfTb; -ionis Tc

¹² -entur *CaMgPfTb; -eantur Tc

¹³ -dam CaPfTb; -quam MgTc

¹⁴ *corr. to invenientes Mg*

¹⁵ sancte *CeGcPaPcPfPqQeRbTbTe; in sancte Be; sancte in CaMg; sub Tc

63

¹Zacharias papa² Bonifacio episcopo³

In sinodo Anglorum decretum et iudicium firmissime preceptum et diligenter demonstratum esse⁴ dignoscitur ut quicumque sine invocatione Trinitatis mersus fuisset⁵, quod⁶ sacramentum regenerationis non haberet, quod omnino verum est, quia si mersus in fonte baptismatis quis fuerit sine invocatione Trinitatis perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti fuerit baptizatus⁷. Hoc quoque observari in supradicta sinodo ob se⁸ sacerdotes voluerunt, ut qui vel unam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptismum esse verum⁹ non posset. Quod pro certo verum est, quia qui unum ex¹⁰ sancta Trinitate confessus non fuerit nomen, perfectus Christianus esse non potest. Qui enim confitetur Patrem et Filium, si confessus non fuerit Spiritum sanctum, nec Patrem habet, nec Filium¹¹. Et qui confessus fuerit¹² Patrem et Spiritum sanctum, et¹³ Filium non fuerit confessus, nec Patrem habet¹⁴ nec Spiritum sanctum¹⁵, sed vacuus est a divina gratia.

¹ AdCaDaMgQeTc *mg and Pa text have here* Quod non - Trinitatis as Pf c 62 mg. De eodem *add. Vo*

² papa PfRfTc; *om. BdBeCaLbMgOaQeRbSfTbTeTfVp*

³ *capl. lxiii add. Vo. Insc. add. in mg. Sb²*

⁴ *add. Ca²*

⁵ mersus fuisset CaMgPfTb; fuisset mersus Tc

⁶ quod *CaMgTbTc; *om. Pf*

⁷ fuerit bapt. *TbTcVm; bapt. fuerit CaMgPf

⁸ ob se AdBdCaCeDaGcHaLdMgPaPkPqPrPwOaObOfSITdTeTfVaVm; *obnixae Pf; om.*

BeLgMfMkMmMnMoMqOb²OdOePcPtQeRbRfSbSgTbTcVoVp*Brant; lacuna LkMh; observari Mj; sui tutela Ra*

⁹ bapt. esse verum AdCaMgTb; esse bapt. verum Pf; bapt. verum esse Tc

¹⁰ ex *CaMgPfTb; in Tc

¹¹ nec Spiritum sanctum *add. Pa, which ends cap. here*

¹² fuerit *CaMgPfTc²; *om. TbTc*

¹³ et CaMgPfTc; fuerit *subs. canc. Tb*

¹⁴ habet *CaMgPfTb; *om. Tc*

¹⁵ habet *add. Tc, om. *CaMgPfTb*

ID 1.169a] De cons. D 4 c 83

64

¹Gregorius Quirino episcopo in Hibernia²

Hi³ vero heretici qui in Trinitatis nomine minime⁴ baptizantur, sicut sunt Bonosiaci, et Catafrige, quia et illi Christum Dominum non credunt, et isti Spiritum sanctum perverso sensu esse quemdam pravum hominem Montanum credunt (quorum similes multi sunt⁵ alii) cum ad sanctam ecclesiam veniunt baptizantur⁶, quia baptismum⁷ non fuit quod in errore positi sancte Trinitatis nomine minime perceperunt.

ID 1.153b] De cons. D 4 c 84

¹ Ut qui in nomine Trinitatis baptizati non sunt rebaptizentur *add. in mg.* CaDaLn. Capitulum lxxiii. Item de eodem *add. Vo*

² in Hib. *om.* Sf. De eodem *add. in mg.* Ad, which also has there: Quid bapt.... in nomine Patris tantum, in nomine Filii tantum, in nomine Spiritus sancti, nisi in nomine Trinitatis; Quod baptismus in nomine Patris tantum, nomine vel Filii tantum, Spiritus sancti tantum nisi in Trinitatis nomine *add. Tf*

³ Hi *AdBeCaCdCeDaMg²PfPtRfSeSITcTeVm; Si BdGcHaLaLbLdLeLnMgMqPaPrQeSbTdVcVpWc; Alii OaRb; Qui Py; []i Tb; Sunt Vo

⁴ minime *BdCaMgPcPf; non TbTc

⁵ multi sunt *CaMgPfTb; sunt multi Tc

⁶ -antur *CaPfTbTc; -entur Mg

⁷ -mum *CaMgPf; -mus TbTc

65

[Quod sacerdos baptizet quamvis erret¹ in Latina lingua]². ³Zacharias papa⁴
Bonifacio⁵

Retulerunt⁶ nuntii tui quod fuerit in eadem provincia sacerdos qui Latinam linguam⁷ penitus ignorabat, et dum baptizaret⁸ nesciens Latine loqui⁹, infringens¹⁰ linguam¹¹ diceret, Baptizo te¹² in nomine¹³ Patria et Filia et Spiritu scientia¹⁴, et per¹⁵

¹ erret *here* AdCaCeDaEaGcMfPaSeSfTcVmVoWc, *after* lingua MgPfSbTe; *om.* BeOe; non *add.* Oe²

² *in mg.* AdBeCaCeDaGcLnMgPfPrSbSeTcWc; *in text* EaMfPaTeTfVmVo(*adding* cap. lxxv); *om.* EgLdMhMjMkMmMnOaPcPtRbRfTbVo

³ Item *add.* EgTc, *om.* CaMgPfRbTbWc

⁴ papa AdCaGcMfMgMhMkMmOaPfPtQeRbRfSeTcVm; *om.* BeTbWc

⁵ Bon. *om.* Ea. episcopo *add.* BeCeMfMjSfTbTcTeWc, *om.*

AdCaEgGcMgMkMmMnMqOaOePcPfPtRbSeVm. Lb *reverses inscriptions of cc. 65-6*

⁶ Ret- *AdBeCaCeEgGcMfMgMhMkMmMnOaPfPtRaRbRfSeTcTeVmVWco; Det- MjMoTb

⁷ *corr. fr.* lignam Mf

⁸ -aret *AdBeEgMfMhMjMkMmPfPtRfTcOe; -abat (vel ret *supersc.* Mg) CaMg; -are Vo

⁹ Latine (vel num *ss* Mg) loqui AdBeCaCeGcMfMgMnMoPfPtRfSeTcTeVoWc; Latini (vel ne *ss* Eg) eloquii (neloqui *ss* Eg) EgOa; Latine eloqui MjMkMm; Latinum eloquium Tb

¹⁰ infringens BeEgMjMjMkMmOaOePfPtSeTbTcTeVo; refringens (vel in *ss* Mg) AdCaMg

¹¹ Latinam *add.* Mg, *om.* *BeCaEgMfMjMkMmOePfPtRaSeTbTcVo

¹² Baptizo te *BeCeGcMgMhMjMmMnMqOePf²PtQeRbSeTbTcTeVo²; Baptizate CaMhOa; Baptizo EgMfMk; Baptizato Pt; babtuo te Vo

hoc¹⁶ tua¹⁷ reverenda fraternitas¹⁸ consideravit rebaptizare¹⁹. Sed sanctissime²⁰ frater, si²¹ ille qui baptizavit²² non errorem²³ introducens aut heresim, sed²⁴ pro sola ignorantia Romane²⁵ locutionis infringendo²⁶ linguam, ut suprafati sumus²⁷, baptizans dixisset²⁸, non possumus consentire ut denuo baptizentur²⁹.

ID 1.149A, also 1.237] De cons. D 4 c 86

¹³ nomine *BeCaEgMfMgMhMjMkOePfPtSeTb; nomina Tc

¹⁴ Spiritu scientia AdEg(vel sancta ss) MfMhMj²MmMnOaOePfPtQeRaSeTeVo; *obsc. corr.* Be; Spiritu sancta CaMg; Spiritui sancta GcTc; Spiritu sanctia Mo; Spiritu sancti MjPt²; Spiritus scientia MqRb; Spiritus sanctia Tb

¹⁵ per BeEgMfMgMhMjMkMmOePfTbTc; propter Ca

¹⁶ hec MhMm

¹⁷ tua *BeCaEgMfMgMhMjMkPfPtTc; in a (?) Tb

¹⁸ rev. frat. *BeCaEgMfMgMgMhMjMkPfPtTc; rev. sancitas Mm; frat. rev. Tb

¹⁹ baptizare ss Eg

²⁰ si *add.* ss Eg

²¹ si frater Pt

²² -avit *BeCaEgMfMgMhMjMkMmOePfTbTc; -averit Pf

²³ errorem non MfMj

²⁴ si Pt

²⁵ Romane *BeCaEgMgOePfTb; Latine Tc

²⁶ infringendam Mj

²⁷ ut sup. sumus *BeCaGcEgMgMhMkMmMoOePfPtTb; supra diximus MfMj; supradicti sumus Vm; *om.* Tc

²⁸ dixisset *BeCaEgMfMgMjMkMmMoPfPtTc; hec dixerit Tb

²⁹ baptizentur BeGcMgPfPtQeRbTbTcTeVoVp; baptizetur MfMhMjMkMmMq

66

[Quid significet unctio chrismatis¹ in cerebro]². Rabanus super epistolam ad Ephesios lib. II, cap. xxviii³

Postquam ascenderit baptizatus de fonte, statim signetur in cerebro a presbitero cum sacro⁴ chrismate sequente simul et oratione, ut Christi regni⁵ particeps fiat, et a Christo Christianus possit vocari.

ID 1.140] De cons. D 4 c 88

¹ unct. chrism. MgPfTcTeVm; chrism. unct. Ca; uncto crismatis Sf

² *in mg.* BeCaCe²DaGcMgPfPrTc; *in text* EaPaTeTfVmVo; *in mg. and text* Ad; *om.* PcPtRbRfTb

³ xxviii PfPrTbVm; xxvii AdBeCaDaGcLbLeMgMqOePaRfQeSbTcTeTfVoVp; cap. xxviii *om.* Rb (*cf c 66*); *insc. om.* Ea

⁴ sacro *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁵ Chr. regni *CaMgPfTb; regni Christi Tc

67

¹Ambrosius de sacramentis tractatu² ii³

¹ De eodem *add. in mg.* CaDa, *in text* Vo

² tract. *CeMgPfTbTcTeVmVo; libro CaPtSg; capl' Pa; feria Se. Item *add.* Pa. tract. ii *om.* Lb

³ cap. lxvii *add.* Vo. Ambr. – ii] Rabanus super ep. ad Ephes. libro ii cap. xxviii Rb; *om.* Tf

Mersisti⁴, venisti ad sacerdotem⁵, quid dixit tibi⁶? Deus, inquit⁷, Pater omnipotens qui te regeneravit ex aqua et Spiritu sancto, concessitque⁸ tibi peccata tua, ipse te ungat⁹ in vitam eternam.¹⁰ Vide¹¹ ubi¹² unctus¹³ es in vitam, inquit, eternam¹⁴.

ID 1.141] De cons. D 4 c 89

⁴ Mersisti BdBeCaCbCe²EgFcMgOaPkPtPwQaRbSeTcTeVmVo; Mersus es PfTb; Emersisti Vp

⁵ sac. *CaMgPfTc; fontem Tb

⁶ sacerdos *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

⁷ tibi *add.* Se²Tb, *om.* *MgPfSeSgTc

⁸ concessitque *CaGcMgMoPc(*obsc. corr.*)PfPrSbSeSgTb; remisitque DaSe²Tc; vel remisitque *add. ss* Mo²

⁹ ungat MgPfSeTbTc; unguat Ca

¹⁰ Tractatu iii *add.* Qe (*cf c 68*)

¹¹ Vidi Lg; Vide inquit Qe

¹² ubi] *om.* Cb

¹³ *add.* Sg²

¹⁴ in vitam inq. (*ss Ad*) et. AdBeEgGcLeLgOaObOdOePkPwQeRbRfSeTcTeVmVp; in vitam et. inq. Bd²CaCbDaLbMgOfPfPtQaVaBrant; in vitam et FcMn; inquit in vitam et. Sg; in vitam inquit in vitam et. Vo; Vide ubi - et. *om.* Bd(*before corr.*)Tb.

68

Tractatu iii¹

Accipis misterium, hoc est unguentum super caput². Quare super caput? Quia sensus sapientis in capite eius. Sequitur spirituale signaculum, quod audistis hodie legi, quod post fontes³ superest quo⁴ perfectio fiat, quando ad invocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur.

ID 1.142] De cons. D 4 c 90

¹ Tr. iii *BeCeDaOaPrPtSeTbVm, *with no break* RbTe, *in mid. c 67 above* Qe; De eodem tr. iii Ca; Cap. iiii Lb; Idem tr. iiii MgPa; Tr. iv LeOeVp, LeOe *with no break*; Id. tr. iii MnPf; Id. tractatu Rf; R' iii Sl; Item Tc; R' iii (*no break*) Vo; *om.* Tf. De eodem *add. in mg.* Da

² super caput *OePfTbTc; *om.* Ca; super caput tuum Mg

³ -tes MgPfTbTc; -tem *Ca

⁴ quo *MgPfTbTc; quod Ca

69

[Quid significet candida vestis post baptismum super caput posita]¹. Rabanus, eodem libro, capitulo xxix²

Post baptismum traditur Christiano³ vestis candida que significat innocentiam et puritatem Christianam, quam post ablutas⁴ veteres maculas studio sancte

¹ Quid – caput posita (*om.* CeTf) *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTcTe²; *in text* EaPaTfVmVo; *om.* PcPtRfTbVp

² eodem libro cap. xxix (xxxxviii Lb, xxxix Te) *AdBeCaGcLeOeRbSeTeVm; eodem libro eodem capitulo xxix Ce; eodem libro cap. xxviii MgVp; eod. libro cap. xix PfTb; eodem capitulo quo superius RfTc; eodem cap. xxix SfVo(*adding cap. lviii*); *no insc.* Ea

conversationis⁵, immaculatam servare debet ad representandum ante tribunal Christi. Cuncti⁶ vero renati albis⁷ induuntur vestibus ad misterium⁸ resurgentis ecclesie. Item. Utuntur baptizati albis vestibus⁹, ut quorum prime nativitatibus faciem vetusti¹⁰ erroris pannus¹¹ fuscaverat, habitus secunde regenerationis glorie preferat indumentum. Tegitur enim post sacram unctionem caput eius mistico velamine, ut intelligat se diademate regni et sacerdotali dignitate potiri.

ID 1.143] De cons. D 4 c 91

³ baptizato *add.* AdBdCaDaEaHaLkMgPfTc²Tf, *om.*

*BeCeGcLdMnPaPcPkPqPrPtPwRbRfSbTbTcTeVmVo

⁴ sordes *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

⁵ sancte conv. *AdBeGcTbTcTe; conv. sancte CaMgPf

⁶ Cuncti *CaGcMgOePfTb; Omnes Tc

⁷ albis *CaPfTbTc; ab his Mg

⁸ mist. *AdGcMgTbTc; ministerium CaPf

⁹ ad misterium - albis vestibus *in mg.* Tc

¹⁰ vetusti *BeGcRbTbTcTeVm; veteris CaMgPf; vetustatis Vo

¹¹ pannus *CaMgPfTb; pannis Rb; panno Tc

70

¹Ambrosius, *De misteriis*²

Accepisti³ post baptismum vestimenta candida, ut esset indicium quod exueris involucrium⁴ peccatorum et indueris innocentie casta velamina⁵.

ID 1.144] De cons. D 4 c 92

¹ De eodem *add. in mg.* CaDa, *in text* Vo

² misteriis BdBeMgPfRbTbTcVmVo(*adding* cap. lxxviii); ministeriis Bd²CaPt; in libro misteriis Te;

Agatensi *add.* Ce (*cf* c 71); *no insc., no break* MnPa

³ -isti *MgPfTbTcTe; -istis CaPrRfVm; Recepisti Wc

⁴ involucrium *CeDaMnOaPkPrQeSbSeTbTeVmVo; voluptatem

AdBdBeCaHaLdLkMgPa²PcPfPqPwRfTcTdTf; voluptate Gc; voluntatem LnMoPa; vel vetustatem

add ss Mo²; volutabrum Mq; lucrum Rb; voluptates Se²; voluntate Wc

⁵ velamina *CaLdMgPfSeTc; volumina Tb

71

*[De baptismo Iudeorum]*¹. *Ex concilio Agathensi*², *cap. xxxv*³

Iudei quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, si ad leges catholicas venire voluerint, octo⁴ menses inter catecumenos ecclesie limen introeant, et si pura

¹ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfSbTcTe², *in mg. to c 70* Ce; *in text* PaTfVmVo(*adding* cap. lxx); *om.*

PcPtRbRfTbVp

² Arelatensi Pa

³ xxxv *CaLbMgPfRfSb?Tb?TcTeTfVm; xv Be; xxxiv DaSb²; xxv GcLn; xx Le. Ex – xxxv *om.* Ce (*cf* c 70)

⁴ octo CeGcMgPfRfTbTcTeVo; viiii Be; septem *Ca

fide venire noscuntur, tunc demum baptismatis gratiam mereantur⁵. Quod si casu aliquo periculum infirmitatis intra prescriptum tempus⁶ incurrerint, et desperati fuerint⁷, baptizentur.

ID 1. 275] De cons. D 4 c 93

⁵ mereantur *CaMgTbTc; mercantur Pf

⁶ per. inf. intra pres. tempus CaMgPfTb; intra pres. tempus per. inf. Tc

⁷ non de salute venie[?] sed corporis *add. ss Rf*

72

[Quod non sit Iudeis inferenda vis¹ baptizandi sed² postquam³ baptizantur ad fidem tenendam sunt cogendi⁴]⁵. Ex concilio Toletano V, cap. vii⁶

De⁷ Iudeis autem hec⁸ precipit sancta sinodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre. Cui enim vult Deus miseretur, et quem vult indurat. Non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra⁹ sit forma iustitiae. Sicut homo propria arbitrii voluntate serpenti obediens perit, sic vocante se gratia Dei proprie mentis conversione homo quisque credendo salvatur. Ergo non vi sed libera¹⁰ arbitrii facultate¹¹ ut convertantur vocandi sunt, non potius¹² impellendi. Qui autem iam pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi¹³ principis Sisemandi¹⁴, quia iam constat eos sacramentis divinis associatos¹⁵ et baptismi gratiam suscepisse, et chrismate unctos esse, et corporis Domini et sanguinis exstitisse participes, oportet ut fidem etiam quam vi vel necessitate susceperunt tenere cogantur, ne nomen Domini¹⁶ blasphemetur, fidesque quam susceperunt¹⁷ vilis ac contemptibilis habeatur.

¹ inf. vis CaPfTcVm; vis inf. Mg

² *om.* Ad

³ priusquam Ce

⁴ -endi MgPfTcVm; -antur Sf

⁵ *in mg.* AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², *in text* PaTfVm; Ut nullus vim inferat Iudeis ad credendum (*after inscr.*)Bd; De Iudeis ut nullus eis vim ad credendum inferat (debeat inferri Le) *in text* LeOaRb; *om.* PcPtRfTbVp

⁶ V cap. vii *BeCaOaPfPrRbSeTbTfTeVm; cap. v BdLb; IV cp. lvii Da; V cap. lvii Mg; V cap. Oe; IV cap. lvi RfTc; ... cp.<l.>vii Sb; cap. v. lxxi Vo; V cap. lxxviii Vp

⁷ *corr. fr.* Ne Tb

⁸ hec *PfTb; hoc CaGcMgTc

⁹ integra *CaPfTbTc; vite gratia Mg

¹⁰ libera *CaMgPfSe; propria Tb; liberi (?) Tc

¹¹ *corr. fr.* voluntate Se

¹² potius *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹³ -osissimi *CaMgPfTb; -osi Tc

¹⁴ Sisemandi *PfPrRbRfSeTbTeVmVo; Sisenandi BeMg; Sesemandi Ca; Sisemanni Gc; Phisemandi Tc

¹⁵ assoc- *CaMgPfTb; soc- Tc

¹⁶ Domini *MgPfTc; Dei Tb

ID 1.276] +D 45 c 5

¹⁷ tenere cogantur - susceperunt *om.* Ca

73

[*Ut¹ Iudeorum filii² baptizati cum Iudeis non habitent³*]⁴. *Ex⁵ eodem concilio V, cap. xl⁶*

⁷Iudeorum filios vel filias baptizatos, ne parentum ultra involvantur erroribus⁸, ab eorum consortio separari decernimus, tradique aut monasteriis aut Christianis viris aut mulieribus Deum timentibus, ut sub eorum conversatione cultum⁹ fidei discant, atque in melius constituti, tam in moribus quam in fide proficiant.

ID 1.277] +C 28 q 1 c 11

¹ Ut *BdMgSeVm; Quod AdCaCeGcPaPfPtTcTe

² Iud. fil. *BdB²CaMgTcVm; fil. Iud. BeCeGcPaPfSb

³ cum Iud. non hab. AdBe²CaCeDaLd(*mg.*)PaPfPr(*mg.*)SbTc; ab eis separentur Bd; ab eorum consortio separari debeant BeLd(*text*)OaPr(*text*)RbSeSfTdVm; ob eorum consortio separentur Lb; ob eorum consortio serarentur consortio separari debeant *Mg; ab eis separand... Pt

⁴ *in mg.* Be²CaCeDaPfSbTcTe², *in text* BeMgPaPtRbVm, *in mg. and text* Ad; Filii baptizati ab eodem consortio separari debent Le; Ut nulla communio sit Hebreis ad fide Christiana translatis cum aliis non babtizatis cap. lxxxiii Vo; *om.* PcRfTbTfVp

⁵ Ex *CaMgPfTb; De PcTc

⁶ V cap. xl *BdB²CaCeLbLnOaPfQeRbSeTbTeTf; cap. xli Ca; cap. lx DaSb; c. xl Ld; V cap. lx MgVp; cap. xl Mn; V cap. Oe; lxi Pc; cap. lviiii RfTc; Ex – xl *om.* Ad

⁷ Ph *resumes - cf above c 17*

⁸ inv. err. *CaMgPfPhTc; err. inv. Tb

⁹ Dei vel *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

74

[*Ut nulla communio sit Hebreis¹ ad fidem Christianam translatis cum aliis nondum baptizatis*]². *Ex eodem concilio V, cap. lxii³*

Sepe malorum consortia etiam⁴ bonos corrumpunt, quanto magis eos qui ad vitia proni sunt. Nulla igitur ultra communio⁵ sit Hebreis ad fidem Christianam translatis cum his qui adhuc in veteri ritu consistunt, ne forte eorum participatione

¹ hereticis LeMk

² Ut nulla - bapt. *in mg.* BeCaDaSbTc, *text* AdCeGcLbLdLeMgMkOaPrRbSeTeVmVo(*adding cap. lxxxiii*); Quod Hebreis ad fidem Christianam translatis nulla sit cum aliis nondum baptizatis communio *after* lxii Pf; De Iudeis qui apostataverunt post conversionem *in text*, Ut nulla sit communio Hebreis ad fidem Christianam translatis cum aliis Iudeis *in mg.* Tf, *om.* PaPcPhPtTbVp

³ Ex - lxii BdB²CaCeMgPfPhSeTbTeVm; Ex eod. conc. V cap. lii AdOe; Ex – xlii CeRb; Ex eodem conc. cap. lxii DaLbLdSbVo; Item eodem concilio, cap. lxi Tc; Ex – lxix Tf

⁴ etiam *CaMgTbTc; et Pf

⁵ ultra comm. CaPfTbVm; comm. ultra MgTc

subvertantur. Quicumque igitur amodo ex his qui baptizati sunt infidelium consortia non vitaverint et hi Christianis donentur, et illi publicis cedibus⁶ deputentur.

ID 1.278] +C 28 q 1 c 12

⁶ ced- *AdBdBcCaDaLdMgTcTdTf²; sed- Ad²CeGcHaLeMqOaPfPhPrPtQeRb(after deput.)RfSbSeTbTeTfVmVpWc; legibus Vo; vel cedibus add. Vp²; id est iudicibus add. ss Rf

75

[De Iudeis conversis¹ et postea ad vomitum reversis]². Ex³ eodem concilio V, cap. lxxviii⁴

Plerique qui ex Iudeis dudum ad Christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes Christum non solum⁵ Iudaicos ritus⁶ perpetrasse noscuntur⁷, sed etiam abominandas circumcisiones exercere. De quibus, consultu piissimi ac religiosissimi⁸ domni nostri Sisemandi⁹ regis, hoc sanctum decrevit concilium ut huiusmodi¹⁰ transgressores pontificali auctoritate correcti, ad cultum Christiani dogmatis revocentur, ut quos voluntas propria non emendat, animadversio sacerdotalis coherceat. Eos autem quos circumciderint, si filii eorum sunt¹¹, a parentum¹² consortio separentur, si servi, pro iniuria corporis sui¹³ libertati tradantur.

ID 1.279] De cons. D 4 c 94

¹ Iud. con. LdMgPfTc; con. Iud. Ca

² De – reversis (conversis Ld) in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text PaVmVo(adding cap. lxxviii; De Iudeis qui (om. Oa, iam add. Rb) apostataver' add.

AdGcLbLeMfMgMhMkMmMqOaPrPtRaRbTeVm (MqPrVm before inscr.); om. MjMnMoPcPhPtQaRfTbTfVp

³ Ex *CaMgMjPfTbVo; Item de Mo; Item Tc

⁴ V cap. lxxix *BeCaGcLbMgOaPfRbTeVm; V cap. lix AdOe; cap. lxxix DaLdMnSbVo; V cap. lxxi Ph; cap. lx Rf; V cap. lxxvii Tb; cap. lxxi Tc; no inscr. Tf

⁵ solum *AaAdCeGcPhTbTcTe; solummodo BeCaMgPf

⁶ Iud. rit. CaMgPfTbTc; rit. Iud. Be

⁷ noscuntur *CaMgPfTb; dinoscuntur Tc

⁸ -osissimi *MgPfTb; -osi Tc; ac. rel. om. Ca

⁹ -mandi *CaTbTcTe; -manni Gc; -nandi MgPf

¹⁰ huiusmodi *GcPcPhTc; huiuscemodi CaMgPfTbTe

¹¹ sunt *MgPfTbTc; sint Ca

¹² a par. CaPfTbTc; apparentum Mg

¹³ corp. sui (corr. fr. sua) in mg. Tb

76

[De baptismo paganorum]¹. Rabanus, De institutione clericorum, lib. I, cap. xxvii²

¹ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text PaTeTfVmVo; om. PcPhPtRaRfTbVp; De bapt. parvulorum in mg. Rb²

² inscr. originally before c 73, subs. corr. Ln. Lib. I cp. xxvii add. ss Te²

Primum interrogetur paganus si abrenuntiet³ diabolo et omnibus dampnosis⁴ eius operibus atque fallacibus cunctis, ut⁵ primum respuat errorem et sic appropinquet ad veritatem, possitque iuxta apostolum deponere veterem hominem secundum pristinam conversationem qui corrumpitur secundum desideria erroris⁶ abnegans⁷ impietatem et secularia desideria.

ID 1.78] De cons. D 4 c 95

³ -iet *MgPfTbTc; -iat Ca

⁴ dampnosis *BeMgPfTbTc; dampnationis Ca

⁵ cunctis ut *CaGcMgPfTb; pompis et Tc

⁶ vel carnis *add. supersc.* Mg²

⁷ -ans *CaMgPfTb; -antes Tc

77

[*Quod sufficiat unus patrinus¹ in catecumino in² baptismo si necesse fuerit*]³ Ex
decretis Ygini pape⁴, cap. x⁵

In catecumino⁶ et⁷ baptismo et in⁸ consummatione⁹ unus patrinus¹⁰ fieri potest, si necessitas cogat. Non est tamen consuetudo Romana, sed per singulos singuli suscipiunt¹¹.

ID 1.218] De cons. D 4 c 100 (var.)

¹ *corr. fr.* patrus Ca

² catecumino in CeMgQeTcTe; catecumino et in BeCaDaPaPrSbVm; catechismo Pf; chatecusmo et Vo

³ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²SbTc; *in text* EaPaTeTfVmVo(*adding* cap. lxxvi); *om.* PcPtRbRfTbVp

⁴ Yg. papa *corr. fr.* Leonis pape apud sanctum Medardum Tf

⁵ Ex – cap. (*om.* Te) x *BePfMgTbTcTeVmVo; Iginus papa cap. x Ca; *om.* Ea

⁶ -umino BeCaMgOeRfTbTc; -ismo PfVq

⁷ *in add.* PfVp, *om.* *BeCaMgOeTbTc

⁸ *in* *CaMgOePfTbVp; *erased* Sb; *om* Tc

⁹ consummatione (vel confir ss Mg², vel fir ss Sf)

CaCeGcLkMgMqOaPaPcPhPkPrPwRbSfTbTdTeVm; confirmatione

AdBdBeDaHaLdMnPa²PfPqSbTcTfVoVp

¹⁰ unus pat. *CaMgPfTb; pat. unus Tc

¹¹ -iunt *CaMgPfTb; -iant Tc

78

[*Quod unus tantum¹ suscipiat infantem de baptismo, sive vir sive mulier*]² Ex
decretis³ Leonis pape apud Sanctum Medardum⁴

¹ Quod – tantum] Ut non plures quam unus Gc

² *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; *in text* EaPaTeTfVmVo(*adding* cap. vii lxxvii)cap. l; *om.*

PcPtRbRfTbVp

³ Ex dec. *om.* Pt

⁴ apud S. Medardum *CaGcMgPfRbSeTb; cap. iiii Tc; *no insc.* Ea

Ut⁵ non⁶ plures⁷ ad suscipiendum de baptismo infantem accedant quam unus⁸, sive vir sive mulier. In confirmationibus quoque idipsum fiat.

ID 1.219] De cons. D 4 c 101

⁵ Ut BeCaDaGcMgPfPhRfTbTcTeTfVm; Et EaOaRbSbWc

⁶ before accedant below Tf

⁷ quam unus add. Tc, om. *CaMgPfSeTb

⁸ quam unus *CaGcMgPfSe²Tb; om. SeTc

79

[Quod¹ nemo potest filiolum facere² nisi baptizatus]³. Ex concilio⁴ Moguntiensi, cap.

ii

In baptismo vel in chrismate⁵ non potest alium suscipere⁶ in filiolum⁷ ipse qui non est baptizatus vel confirmatus.

ID 1.220] De cons. D 4 c 102

¹ Quod AdCaMgTcVm; om. Pf

² filiolum facere BeGcPaPrRb²SbSeTeVmVo; facere filiolum AdTf; suscipere filiolum CaTc; filiolum suscipere Ce; vel facere filiolum Da; filiolum Mg; filium facere Pf; facere filiorum Sf

³ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²SbTc, in text PaTeTfVmVo(adding cap. lxxviii); om.

BdPcPtRbRfTb

⁴ conc. MgPfTbTc; decr' Sf

⁵ vel in chrismate *BdCaMgPfSeTb; vel in scismate Ce; et in confirmatione Tc

⁶ al. sus. *CaMgPfPhTc; sus. al. Tb

⁷ in fil. ss Sb²

80

[Quod abbates et¹ monachi non debent sibi facere compatres vel commatres]².

Auctisiodorensis concilium³, cap. xv

Non licet abbati⁴ vel⁵ monachis de baptismo suscipere filios⁶, nec⁷ commatres habere⁸.

ID 1.132] De cons. D 4 c 103

¹ vel CeTeVo

² non deb. sibi fac. (fac. sibi Be, fac. Sf) comp. vel comm. BeCeEaPaPrSfTcVmVo(adding cap. lxxviii); comp. vel comm. non deb. sibi fac. AdCaDa; non deb. comp. vel comm sibi fac. Mg; non deb. sibi fac. comp. comm. Pf; non deb. sibi comm. vel comp. facere Rb²; non deb. sibi facere comm. vel comp. SbTf. In mg. AdBeCaCeDaGc(against c 81)MgPfPrRb²SbTc; in text EaPaTeTfVm; om. PcPtRfTbVp

³ Auct. concilium Tb; Altis<s>i<d>orensis concil' Be; Ex Autis. concilio CaMgPf; Autisiodorensis conc. Ce; Altisiodorensis conc. Lb; Antisiodorensis concilium MqVp; Antisiodorensis conc. Pr; Astidiolense cc. Rb; Aut. concilium SeVo; Ex conc. Aut. Tc; Antisiodorensis conc. Te; no insc. Ea

⁴ -ati CaMgPfTbTc; -atibus Ea

⁵ vel CaMgMqTbTcTeVo; nec BeGcOaPfPrRbVm

⁶ filios *CeOaLdMqPaPhPkPqPrSbTbTeVm; infantes AdBdBcCaDaHaLbLk(repeated and canc.)MgPcPfRfSb²(ss)TcTdTfVoVp; filiolos Mn

⁷ nec *CaMgPfTbVm; vel Tc

⁸ nec osculari feminas add. Ea (cf c 81)

81

¹Capitulorum², lib. VII³, cap. cccxciii⁴

Monachi sibi compadres commatresve⁵ non faciant, nec osculentur feminas.

ID 1.133] De cons. D 4 c 104

¹ In add. Pf, De eodem add. Vo; om. *BeCaMgTbTc

² -ulorum BeCaMgPtSfVm; -ularium Da; Can' apostolorum Lb; -ularum PfPhTe; -ular' Tb; -ul' Tc

³ VII *CaMgPfPtTcTeVm; VI PhTbSf

⁴ cccc (et add. Pf) xciiii *BdDaPfPhPtSfTbTe; cccxciiii BePhTf; cccxviii Ca(?); cccxcv GcPrVm; cccxciii Mg; ccccxiii PcTc; cccxiii Rf; ccc capitulum xciiii Vo; om. QaSe; no insc., no break Rb

⁵ comp. commatresve BeCaMgPfPhQaVm; commatres compadresve Tb; comp. et commatres Tc

82

[Quod patrini¹ sint² fideiussores apud Deum pro filiis³ suis]⁴. Sermo Augustini⁵
dominica prima post Pascha qui⁶ sic incipit, Hodiernus dies⁷

Vos⁸ ante omnia tam viros quam mulieres, qui filios in baptismo suscepistis⁹, moneo ut vos cognoscatis¹⁰ fideiussores apud Deum extitisse pro illis quos visi¹¹ estis de sacro fonte suscipere, ideo semper eos admonete ut castitatem¹² custodiant, iustitiam diligant, caritatem teneant. Ante omnia symbolum et orationem Dominicam et vos ipsi tenete, et illis quos excepistis¹³ ostendite.

ID 1.134] De cons. D 4 c 105

¹ patrini AdBeCeDaMgPaPfTcVm; patru Ca

² sint AdBeCePaPfTcTeVm; sunt CaMgRb²

³ filiis BeCaCeDaMgPaPfTcTe; filiis EaRb²

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²SbTc; in text EaPaSfTeTfVmVo(adding cap. lxxx); om.

PcPtRfTbVp

⁵ Sermo. Aug. *AdCeMgPcRf; Augustinus BeCaLbPhPtTeTf; Aug' omelia Gc; Sabb' autem Mq; Sermo s. Aug. PaTb; Ex sermone Aug. in Pf; Omel' Augustini PrVm; Ex sermone sancti Aug. in Tc; Sunt autem RbVo

⁶ dom. prima post Pascha qui (que CaPtRb) *AdCaCeMgPaPfPrRbVo; in homelia (i add. Da) post Pascha qui BeDaTe; prima post Pasch' que (qui Gc) GcVm; post Pascha qui PcRfTb; qui post Pascha Tc; ubi Tf

⁷ dies *CaMgPfTb; om. PcTc; no insc. Ea

⁸ Vos DaGcMgPfPrQeTbTcVp; Nos AdCeMqPkTe; Hoc LgLhPaPq; ostquam Sl

⁹ suscepistis CaMgPfTb; suscipitis Tc

¹⁰ vos cog. *CaMgPfTb; cog. vos Tc

¹¹ visi *BeGcMgTbTeVp; iussi Ca²Pf²TcVm; missi Ca

¹² ss Te²

¹³ excepistis *AdCeGcLdMgPaPcPfPrRbSbTcTdTdTfVm; suscepistis Be; accepistis CaDaLbHaPhQeTb

83

Cartaginense concilium IIII, cap. xli¹

Non liceat² fieri rebaptizationes, reordinationes vel translationes episcoporum.

ID 1.152] De cons. D 4 c 107

¹ (Ex *add.* Pf) Cart. conc. IIII – xli CaLdMgPpPt; cap. xli (ex *add.* Ad) conc. IIII (III GcLnPr) Cartag' AdBeGcLbLnMqPrQe; Conc. IIII Kart' cap. xli CeRb; Ex concil' Carth. III cp. xxxvii (xxviii Sb) DaSb; Ex Cart. conc. Ea; Conc. Cartag. IIII cap. xli LdTf; Ex conc. III Cart. cap. xli Oa; Ex conc. Cart. – xli PhRfTc; Ex (*om.* Vm) cap. xli conc. IIII Cart. SfVm; Cart. conc. cap. xli Tb; cap. xli concil' IIII Cart. TdVo; Conc. IIII Cartag. cap. xli Te; cap. x libro ex conc. quarto Cartaginensi Vp. Quod nemo rebaptizandus est *add. in mg.* Sb, Quod non licet rebaptizari, reordinari vel episcopos transferri *add. Vo; cf c 84 for CeRb*

² liceat CaPftbTcTe; licet AdMgSb

84

[Quod nemo debeat¹ rebaptizari]². Ex³ epistola⁴ Augustini ad Maximianum

Rebaptizare hereticum hominem⁵, qui hec sanctitatis signa⁶ perceperit, que Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est. Rebaptizare autem catholicum immanissimum scelus est.

ID 1.172] De cons. D 4 c 108

¹ liceat Te

² *in mg.* BeCaDaGcMgPpPrTe², *in mg. to c 83* CeRb, *in text* PaVm; Quod nemo rebaptizetur cap. lxxxiii Vo; *om.* PcPtRfTbTcTfVp

³ Ex MgMqPftbTc; *om.* *CaRb

⁴ Ex ep. *om.* Pt

⁵ Reb. her. hom. *CaGcLbMgRbTbTcTeVm; Her. hom. reb. AaWc; Reb. hom. her. BePf; Ne babazare her. hom. Pq

⁶ signa *CaMgPftb; dona Tc

85

¹Beda in libro primo, omelia xxxvii²

Sive hereticus sive scismaticus sive facinorosus, quisque in confessione sancte Trinitatis baptizet, non valet ille qui baptizatus est a bonis catholicis rebaptizari, ne confessio vel invocatio tanti nominis videatur annullari.

ID 1.173] De cons. D 4 c 51

¹ De eodem *add.* CaDaQa mg, Vo *text.*

² in (*om.* Ph) libro primo (omeliarum *add.* Te) omelia xxxvii (xxxviii BeMfPhSe, xxxviii CeGcMgMhMqQe) BeCaCeGcLbTd(*mg.*)MfMgMhMqOaPpPrQeRbSeSITbTeVmVo(*adding* capitulum lxxxiii); in libro I omel' xxx AdBdMkPcRfRfTf; in libro Levit. *om.* xxxvii DaVp; in libro I omel. Xxxviii MjMm; lib. i Pa; Beda homelia xxxvi Pt; omel. xxxvii *only* Qa; in libro I *om.* xxxviii Sf; super Iohannem in omelia de Nicodemo Tc; *no insc.* Ea

86

¹*Augustinus, De unico baptismo libro III²*

Catholica vero³ ecclesia propterea⁴ non debet iterare baptismum qui⁵ apud⁶ hereticos datus est, ne iudicare videatur ipsorum esse quod Christi est, aut eos non habere quod intus cum⁷ acciperent⁸, amittere utique foras exeundo non possent.

ID 1.164 med.]

¹ De eodem *add. in mg.* Da, Item de eodem capl' lxxxv *add.* Vo

² libro III *BeCaGcLbMgPfRbTfVo; lib. IIII AdTbTe; *om.* MnPcPrTcVm

³ vero *CaMgPfTb; quoque Tc

⁴ ideo Mn

⁵ qui *BeCaMgMqTc; quia PfTb?TeVmVo; quod Rb

⁶ *ss* Te

⁷ intus cum *CaMgRbTb; cum intus Pf; intus Tc

⁸ acciperent *CaMgTbTc; *corr. fr.* acciperint *to* acceperint Pf

87

¹*Idem². Libro primo³*

Sacramentum baptismi est quod habet qui baptizatur, et sacramentum dandi baptismi est quod habet qui ordinatur. Sicut enim baptizatus⁴, si ab unitate recesserit, sacramentum⁵ baptismi non amittit, sic etiam ordinatus, si ab unitate recesserit, sacramentum dandi⁶ baptismi⁷ non amittit. Nulli enim⁸ sacramento iniuria facienda est, si discedit a malis, utrumque discedit, si permanet in malis, utrumque permanet. Sicut ergo acceptatur⁹ baptismus quem non potuit amittere qui ab unitate discesserat, sic acceptandus¹⁰ est baptismus quem dedit ille qui sacramentum dandi, cum discederet, non amiserat.

ID 1.162 med.] cf De cons. D 4 c 32b

¹ Quod baptizatus non amittit sacramentum baptismi nec ordinatus sacramentum ordinationis *add.* Ca *mg.*

² Idem BeMgPfPhTb; Item Qe; Idem in Te; Item de sacramento baptismi Vo; *om.*

AdCaDaGcLbMqOaPcPrPtRbRfTcTfVm

³ *no insc.* Ea; clxxxvi *add.* Vo

⁴ vel ordinatus *add. ss* Tf

⁵ dande *add. and canc.* Mo

⁶ dandi *CaMgTbTc; tanti Pf

⁷ -ismi *CaMgPf; -ismum TbTc

⁸ enim CaPfTbTc; *om.* Mg

⁹ -atur *CaMgPfTb; -atus Tc

¹⁰ acceptandus *AdBeCaCeDaHaLbLdMgMqOaPfPhPrTdTeTf; accipiendus AaGcTbTc; accipitandus Rb; acceptus Vo

88

[*Quod baptizati ab hereticis debeant¹ reconciliari*]². *Gregorius Quirino episcopo*³ in *Hibernia*⁴

⁵Antiqua patrum institutione didicimus ut quilibet⁶ apud heresim in Trinitatis nomine baptizantur⁷, cum ad sanctam ecclesiam redeunt, aut unctione⁸ chrismatis, aut impositione⁹ manus, sola professione fidei ad sinum matris ecclesie revocentur. Unde Arianos per impositionem manus Occidens¹⁰, per unctionem vero sancti¹¹ chrismatis ad ingressum catholice Oriens¹² reformat¹³.

ID 1.153] De cons. D 4 c 44a

¹ ab her. deb.] deb. ab her. Gc

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPpRb²SbTcTe², in text PaPcRfTfVmVo(adding lxxxviii); om. PfTbVp

³ om. Pt

⁴ Hiberia Sf

⁵ In add. Pf, om. *BeCaMgMnOeTbTc

⁶ ut quil. BeCaGcMqOaTbVo; ut quil. si Mg; ut si quil. Pf; ut quil. qui Rb; quod si quil. Tc

⁷ -antur PfTbTc²; -entur CaMg

⁸ unctione *CaMgPpPhTc; ad unctionem Tb

⁹ -one *CaMgPpPhTc; -onem Tb

¹⁰ occidentalis ecclesia add. ss Ld²; id est ecclesia add. ss Rf

¹¹ sancti *MgPpTb; sacri CaTc

¹² orientalis ecclesia add. ss. Ld²; id est ecclesia add. ss Rf

¹³ reformat *CaMgOePpTb; informat Tc

89

¹*Gregorius III Bonefacio*²

Illi³ qui baptizati sunt per diversitatem et declinationem linguarum gentilitatis tamen, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt, oportet eos⁴ per manus impositionem et sacri chrismatis unctionem confirmari.

ID 1.149]

¹ De eodem add. CaDa mg., Vo text. Pelagius papa Gaudentio episcopo add in mg. Rb²

² episcopo add. SfTb, cap. lxxxvii add. Vo, om. *BeCaLbMgOaPpRbTcVm

³ Illi *BeCaDaMgMqPpRbTbTcTeVo; om. OaOePf

⁴ eos *CaMgPpTb; om. Tc

90

¹*Pelagius*² *papa Gaudentio episcopo*³

Sin⁴ vero apud dilectionem tuam eorum qui converti volunt manifesta confessione claruerit, quod in⁵ Trinitatis nomine fuerint⁶ baptizati, sola

¹ De eodem add. CaDa mg., Vo text

² Gelasius Te

³ lxxxviii add. Vo. No insc., no break Rb (cf c 89)

reconciliationis gratia impensa, catholice reconciliare fidei⁷ maturabis, ut tali dispositione⁸ servata nihil aliter⁹ quam quod¹⁰ evangelica iubet auctoritas temeritatis cuiusdam¹¹ spiritu videatur effectum.

ID 1.161 end] De cons. D 4 c 30b (cf above c 62)

⁴ Sin *AaBeCaDaGcLdMgMqOaPkPrPtQaTbTeVmVoVp; Si quando AdPffWc; Qui BdCe²LjPyRb; Cum CcPq; Sui Ce; Si PhTc; Si vero Sb

⁵ in *BeRbTbTcVm; om. CaGcMgPffTe

⁶ nom. fu. CaMgPffTc; fu. nom. BeTbTe

⁷ rec. fid. CaMgPffTb; fid. rec. Tc

⁸ dispositione *BeCaCeGcHaLdMgPaPffPrRbTdTeVm; dispensatione Da(after obsc. corr.)LbSb(over erasure)TbTcTf; dispo'e Rf

⁹ vel aliud in mg. Mo²

¹⁰ suppl. ss Mo²

¹¹ cuiusdam *CaPffTbTc; om. Mg

91

¹Ex decretis² Leonis pape episcopis per³ Siciliam constitutis missis⁴, cap. xxix⁵

Tu⁶ autem⁷ de quibus scripsisti qui se baptizatos sciunt, sed cuius fidei fuerint qui eos baptizaverunt se nescire profitentur, quoniam quolibet modo formam baptismatis acceperunt, rebaptizandi non sunt, sed per manus impositionem virtutem Spiritus sancti accipientes quam⁸ ab hereticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.

ID 1.236] De cons. D 4 c 38

¹ De eodem add. CaDa mg., Vo text

² -etis CaMgPffTc; -eto RbTb. Ex dec. om. Pt

³ per *CaMgPffPhPrTcVm; om. Tb

⁴ missis *BdBeCaDaGcLbPrTeVm; meis [?] Oa; miss' Tb; constitutis Vp; om. MgPffPrRbTcTf

⁵ xxix BdBeCaGcLbMgPrPtRbTbTeVmVo(adding capitulum lxxxx); xxx PcRfTc; xix Pf; xxxi OeSf

⁶ Tu AaAdBeCeGcHaLbLdMgMqOaPaPffPkPrPtRbSbTdTeVmVoVp; Hii CaCcDaMnMoPcSb²TbTc; Si LaPhPy

⁷ Tu autem om. Tf

⁸ quam *GcOaPhPrRbSbTbTcVp; quod BeCaMgMqPaPcPffPkPqTeVo

92

[Quod parvuli quorum nescitur baptismus rebaptizari¹ debeant quia non dicitur iteratum² quod nescitur³ factum]⁴. Gregorius III⁵ Bonefacio⁶

¹ non add. EaSf, om. BeCaMgPffTcVo

² om. Vo

³ iterum add. Vo

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcHa²LdMgMoPffPrRb²SbTc (cf c 95 below); in text EaPaPcRfTeVmVo(adding cap. lxxxxi); Quod parvuli quorum nescitur baptismus rebaptizentur in text Tf; om. OaPffTbVp

⁵ III RbTe²Vp, om. Te

⁶ no insc. Pc (cf c 93)

Parvulos qui a parentibus subtracti sunt, et an baptizati sint⁷ an non⁸ ignoratur, ut hos baptizare debeas secundum patrum traditionem, si non fuerit qui testificetur, ratio poscit⁹.

ID 1.146] De cons. D 4 c 110

⁷ sint *MgPfTbTc; sunt BeCa

⁸ an non *BeMgOaPfPhPrTc; om. CaTb

⁹ Similiter - consecrentur *add. Ea from end of c 93*

93¹

²*Carthaginiense concilium³ V⁴, cap. vi⁵*

Placuit de infantibus quotiens non inveniuntur certissimi testes qui eos baptizatos⁶ esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per etatem⁷ idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo eos esse baptizandos⁸. Similiter et de ecclesiis, quotiens super earum hesitatur consecratione⁹, agendum est, id est ut¹⁰ sine trepidatione consecrentur.

ID 1.147] De cons. D 4 c 111

¹ Ea has only end, from Similiter, run on from c 92

² De eodem *in mg.* Da; De eodem et de ecclesiarum consecratione de quibus dubitatur *add. Vo. Greg. II Bonefacio add. PcRf*

³ Carthag. conc. *BeRfTbTeVp; Carthaginiensi concilio CaGcMgPhTc; Item ex Carth. conc. Pa; Ex Carth. conc. Pf; Cartag' concil' Vm

⁴ V *BeCaLbMgPfTbTeVm; om. PcRfTc

⁵ lxxxxii *add. Vo*

⁶ bapt. *CaMgPfTb; om. Tc

⁷ sunt per et. *BeTbTcTeVmVo; per et. sunt CaMg; sint per et. Pf; propter et. Rb

⁸ *corr. fr.* baptizatos Mo

⁹ hes. cons. CaMgPfTb; cons. hes. Tc

¹⁰ est id est ut *AdBeCaPhTbTe; est idem ut MgPfRb; est id est Tc

94

De illis qui aliquam habent dubitationem baptismatis¹ ut rebaptizentur². Ex decretis Leonis pape ad Rusticum Narbonensem episcopum missis cap. xxviii³

Si nulla extant indicia inter propinquos aut⁴ familiares, nulla inter clericos aut vicinos, quibus hi de quibus queritur baptizati fuisse doceantur, agendum est ut renascantur ne manifeste pereant. In quibus quod non ostenditur gestum, ratio non

¹ hab. dub. bapt. (baptismi Ce) *CaCeVm; dub. bapt. hab. Mg

² De illis - rebapt. AdBdCaCeDaGcLbLdLeMgOaPrRbSbTeVm; om. BePaPtTbVp; De his qui habent dubitationem bapeterii rebaptizentur PcTc; Ut rebaptizentur super quibus dubitatur Pf; De eodem TfVo

³ missis (om. Lb, missa Rb, Misen' Te, missum Vm) cap. xxviii BeCaGcOaRbSfTbTeVmVo (*adding cap. lxxxxiii*); xxviii MgPfQa; cap. xviii Tc. Ex – xxviii *in mg.* Pk; om. Rf

⁴ aut CaMgPfTb; et Tc

sinit ut videatur iteratum. Qui⁵ autem possunt meminisse quod⁶ ad ecclesiam veniebant⁷ cum parentibus suis, possunt recordari⁸ an quod eorum parentibus dabatur⁹ acceperint¹⁰. Sed si hoc etiam ab ipsa memoria alienum est, conferendum eis videtur quod collatum esse¹¹ nescitur, quia non¹² temeritas presumptionis¹³ intervenit, ubi est diligentia pietatis.

ID 1.238] De cons. D 4 c 113

⁵ Qui *CaMgPfTb; Si Tc

⁶ *corr. fr.* quo Mo

⁷ veniebant *CaMgPfTb; venierint Tc

⁸ suis possunt rec. *CaMgPcPfTb; *om.* Tc

⁹ id est eucharistiam *add.* ss Rf

¹⁰ -erint *OaRbTc; -erunt BeCa(vel i *add. supers.*)CeGcMgMoPaPfpQaQeTbTeVmVo. non iterabitur *add.* Tc, *om.* *BdBeCaCeMgOaPcPfQaRbTb

¹¹ esse *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹² non *CaMgTbTc; *om.* Pf

¹³ non *add.* Pf, *om.* *CaMgTbTc

95

¹*Epistola Augustini ad Bonefacium*²

Non illud te moveat quod quidam³ non ea fide ad baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur eternam, sed eos putant hoc remedio temporalem retinere vel recipere⁴ sanitatem. Non enim propterea illi non⁵ regenerantur, quia non⁶ ab istis hac intentione offeruntur.

ID 1.171] De cons. D 4 c 33

¹ Quod parvuli baptizantur licet non ea intentione ut regenerentur a parentibus ad baptismum deferantur CaDaLn *mg.*; Quod parvuli quorum nescitur baptismus rebaptizari debeant, quorum non dicitur iteratum quia nescitur factum Tc *mg.*; Quod parvuli qui recta fide ad bapbismum non feruntur tamen regenerantur cap. lxxxxiiii Vo; *om.* BeCeGcLdMgMoPaPfsfTbTdTfVmVp (*cf Pf c 92 above*)

² Ep Aug. ad Bon. AdBeDaGcPfQeTbVmVo; Ep. Bon. ad Aug. Ca; Ex ep. Aug. ad Bon. LbPhTcTe; Aug. in ep. ad Bon. Mg; Aug. ad Bon. Pt; Ep. Greg⁷ ad Bonefacium Rb; Ex ep. Aug. Rf; ad Bon. *add.* ss Mo

³ cum *add.* MgTc, *om.* *BeCaGcPfRbTb

⁴ vel rec. CaMgPfTb; *om.* Tc

⁵ *erasure in text, minus in mg.* Ph

⁶ *after* intentione RbTb, *here* *CaMgPaPcPfPkPrSbTc; nondum Qe

96

*[De presbitero qui se deprehenderit non esse baptizatum*¹. *Contraria sententia]*². *Ex concilio apud Compendium, cap. v*³

¹ *in mg.* AdBeCaCeDaLjMgSb, *in text* LbLdLeLnPfpPrPoSfTeTfVmVo; De his qui se – bapt. *in text* Rb; *om.* GcPaPcPtQeRfTbTcVp

² *Contraria sententia in text* PaSfVmVo(*before* De presb.), *in mg.* AdCaCeDaGcLdLnPrQeSbTcTe³, *ss in mid-canon over* baptizetur Mg; *Sententia est contraria in mg.* Tb; *om.* BeLbLeOaPcPfPtRbTfVp

³ cap. v BeCeRbTbTcVm; cap. MgPaPf; cap. ii... Te; cap. lxxxxv Vo; *om.* CaLbVp

Si quis presbiter ordinatus deprehenderit se non baptizatum⁴ esse, baptizetur et ordinetur iterum⁵, et omnes quos prius baptizavit.⁶

ID 1.268] +C I q 1 c 60 Palea

⁴ non bapt. *CaMgPfTb; bapt. non Tc

⁵ ord. it. *CaMgPfTbTe; it. ord. CeGcTc

⁶ et omnes quos pr. bapt. *om.* Aa; et omnes quos – bapt. antequam baptizet [fo.18]debet ab eo baptizari rebaptizari *subs. canc.* Ce (*cf c 97*)

97

[De eodem. Determinatio]¹. Ex dictis² Isidori episcopi³

Si quis per ignorantiam ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati rebaptizari⁴, et ipse non ordinetur. Sed Romanus pontifex non hominem iudicat qui baptizat⁵, sed Spiritum Dei subministrantem gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat.

ID 1.294] C I q 1 c 59

¹ De eodem *in mg* BeCaGcLdPpPrQe Te³, *in text* RbTeVmVo, *om.* AdCeDaLbMgOaPaPcRfPtTbTcVp; Determinatio (-tione Ad) *in mg.* AdCaDaLjLnMgTc, Contraria sententia *in text* Tf; *om.*

BeGcLbOaPaPcPfQeRbSbTbVmVoVp

² Ex dictis] Ex dicto Ad; Ex decretis Te; dicto Tf

³ episc. *CaLbMgPfTbTeVo(*adding* lxxxxvi); ep. de eodem PcRf; ex eodem Tc; *om.* Rb

⁴ antequam bapt. – rebapt. *suppl in mg.* Ce² (*cf c 96*)

⁵ hoc dimissum est *in mg.* DaGcLn

98

De illis qui presbiteros cogunt denarios pro balsamo dare¹. Ex concilio Cabillonensi, cap. v²

Quidam fratres dixerunt consuetudinis antique fuisse in eorum ecclesiis ut pro balsamo emendo, ad chrisma faciendum sive pro luminaribus ecclesie concinnandis³, binos⁴ vel quaternos denarios presbiteri darent. Unde omnes uno consensu⁵ statuimus ut, sicut pro dedicandis basilicis et dandis ordinibus nihil accipiendum est, ita etiam

¹ De illis qui (presbiteros *add.* EaLbLdMgSf) cogunt denarios pro balsamo (emendo *add.* Te) dare (dare pro bals. EaLdRb) AdEaGcLbLdLeMgMqOaPcPrRbRfSfTbTeVm *text*; Quod presbiteri chrisma (prima Ce) accepturi nichil debeant dare pro balsamo (baptismo MgPaTcTe(*before corr.*)Wc, et pro baptismo *add.* Vo) emendo vel (*om.* Pf) pro (*om.* Be) ordinibus vel (*om.* Pf) pro (*om.* Te) dedicandis (dedicatis Ln) ecclesiis (eccl. ded. Vo) *add. in mg.*

AdBeCaCe²DaGcLnMgPfPrSbSITcTdTe²Vo(*adding* lxxxxvii)Wc, *in text* EaPa; Ut presbiteri non cogantur balsamum crismatis vel ordines vel ecclesiarum dedicationes emere Mn; Ut pro balsamo vel luminaribus ecclesie nichil dare cogatur Pt; Nichil dandum pro crisma, pro bapt⁷ vel orationibus vel dedicandis ecclesiis *in text* Tf; *om.* PhTbVp.

² Cabillonensi cap. v *LbLdPpRbSfTbTcTe; Cabilonensi BeCa; Carbonensi cap v MgVp; *no insc.*

EaPcRf

³ eccl. conc. *CaMgPfTb; conc. eccl. Tc

⁴ binos *CaMgPfTb; benos Tc

pro balsamo sive pro luminaribus emendis⁶ nihil presbiteri chrisma accepturi dent.
Episcopi itaque ex ecclesiasticis facultatibus balsamum emant, et luminaria singuli in
ecclesiis suis.

ID 1.287] C 1 q 1 c 106 has from Statuimus ut only, sl. variant

⁵ consensu *MgPftbTc; concessu Ca

⁶ emendis *CaMgPftb; om. Tc

99

[¹De chrismatis panno]². Ex³ concilio⁴ apud Belvacum, cap. viii⁵

Si quis voluerit chrismatis pannum iterum linire⁶ et super⁷ alium baptizatum⁸
mittere, non est absurdum⁹.

ID 1.288] De cons. D 4 c 121

¹ Sique (?) *add. and canc.* Ad

² De chr. panno *AdCbEaLbLdLeLjMgMhMkMmOaPcPfrfSeTc; De panno chr. *in mg.* BeCeDaGcPrQeSbTc, *in text* CcLmMfPaRbSfTeTfVmVo; Ca *in mg. only*; De panno chrism. scilicet *add. in mg.* Ld; *om.* LfMgMnPtTbVp

³ *corr. fr.* E Cb, *om.* Rb

⁴ Ex conc. *om.* Mj

⁵ v Aa. Ex - viii *om.* CcEaMoPcRf; lxxxxviii *add.* Vo

⁶ chr. pan. it. lin *GcLmMoQeRaSeTbTeVmVoVp; chr. it. pann. lin. BeCaCbCcLfljMgPf; pan. chr. it. lin. LdMn; chr. pan. it. lavare MkMmMq; chr. pann. lin. it. Tc

⁷ caput *add.* MkMmMq

⁸ alium bapt.] alius baptizati MkMmMq

⁹ est abs. *CaEaMfMgMhMjMkMmMnMoOaPfpTqRaRbSeTbTcTeVmVoVpWc; abs. est Lj; e contra laudamus *add.* Qa

100

*[Quod non sit baptizandum nisi¹ de novo chrismate nisi necesse² fuerit³. De
presbiteris qui⁴ veteri chrismate⁵ baptizare presumunt]⁶. Ex concilio Lugdunensi, cap.
iii⁷*

Si quis de alio chrismate quam de illo novo quod proprii episcopi largitione
vel concessione accepit⁸ baptizare, nisi preoccupante morte, temptaverit, pro
temeritatis ausu ipse in se⁹ sue dampnationis protulisse sententiam manifestatur.

¹ nisi MgPftcVm; ubi Ca

² necessitas Pa

³ Quod - nisi nec. fuerit AdBeCaCeDaGcMgPrQeSbTcWc *mg.*, *in text* EaPaSfTeVmVo(*adding* cap. lxxxxviii); *interlined* Oe; Quod - ubi nec. non occurrit Pf *mg*; Quod non sit bapt. de veteri crismate nisi nec. sit *in text* Tf; *om.* LbLeMqOaPcRfTbVp

⁴ de *add.* Tb, *om.* CaMgTc

⁵ vet. chrism.] unctione veteris crismatis Ad

⁶ De presb. (-ero Lb) - presumunt (-mit Lb) *AdBeCaCeGcLbLeMgMqOaPcPrQeRfTbTcWc; *om.* DaEaPaPfpPhPtRbSbTeVoVp

⁷ iiii Lb; *no insc.* EaPcRf

⁸ -epit PftbTc; -ipit AdBeCaGcMgTeVo

ID 1.266] De cons. D 4 c 122

⁹ ipse in se *CaMgPfTb; in se ipse Tc

101

[*Quod presbiteri petant chrisma a proprio¹ episcopo aut per se aut per alium qui sit² eiusdem ordinis*]³ De eadem re⁴. Ex concilio apud Valentias⁵, cap. ii⁶

Presbiteri qui dioecesanarum⁷ ecclesias regunt⁸ non⁹ a quibuslibet episcopis, sed a suo, nec per iuniorem clericum, sed per seipsos aut per illum qui eiusdem ordinis sit, ante Pasche solempnitatem chrisma petant¹⁰.

ID 1.270] De cons. D 4 c 123; +D 95 c 4 is widely var.

¹ a proprio] ab Vo

² om. Vo

³ Quod (Ut Vo) - (qui sit om. TcTe, sit om. RfVm) eiusdem ordinis in text

EaPaPcRfSfTcTeTfVmVo(adding cap. c), in mg. AdBeCaCeDaGcMgPr; Quod - proprio episcopo Pf mg.; om. LbLeOaPtRbTbVp

⁴ De eadem re AdBeCaCeGcLbLeMgOaPrRbTbTe; De eodem Vo; om. DaPfPhPtRfSbTcVp

⁵ -ias *GcMgPfRbVm; -iam CaLbTbTcVo

⁶ no insc. PcRf

⁷ -sanarum *CaGcPfRbTb; -sianarum BeMgTc

⁸ eccl. reg. *CaMgPfTb; reg. eccl. Tc

⁹ non *MgPfTbTc; nec Ca

¹⁰ ante P. sol. chr. pet. *CaGcMgPfTcTeVm; chr. pet. ante P. sol. PhTb; ante P. sol. chr. accipiat Rb

102

[*Quare in aqua et nunquam¹ in vino baptismus consecratur*]². Haimo³ super epistolam primam⁴ ad Romanos⁵

Fortassis querit aliquis quare in aqua solummodo, et non aliquando in vino⁶, baptismus consecratur. Cui respondit⁷ beatus⁸ Ambrosius, Idcirco uniformiter id fieri⁹ in aqua ut intelligatur quod sicut aqua sordes corporis aut vestimenti¹⁰ abluit, ita illud baptisma anime maculas sordesque vitiorum emundando abstergit.

ID 1.54]

¹ numquam AdCaDaEaMgRfSfVm; non PfSbTcTeTfVo

² Quare - cons. (fiat Tf) in text EaPaPcTcTeTfVmVo(adding cap. ci), in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfSb, om. LeOaPtRbTbVp. -etur BeCaMgPf; -atur Tc

³ Anno Pt; Heimo Rb

⁴ primam *BeCaGcPfPhRbTbTcTeTf; om. AdDaLbMgMnOaVo

⁵ no insc. EaPcRf

⁶ aliq. in vino *CaMgPfTb; in vino aliq. Tc

⁷ -dit *CaPfTb; -det Mg; d' Tc

⁸ beatus *CaMgTbTc; presbiter Pf

⁹ etiam add. Pf, om. *CaMgTbTc

¹⁰ -enti *CaMgPfTb; -entum Tc

103

Capitularum¹, libro VI, cap. lxxvii²

In Sabbato sancto Pasche vel Pentecostes si quis velit aquam consecratam ad aspersionem³ in domo sua⁴ recipere, ante chrismatis infusionem recipiat.

ID 1.112] *De cons. D 4 c 126*

¹ Capitularum CaPfPhTe; Capitularum BeGcMg²PtSfTfVm; Can' apostolorum Lb; Cap' RbRfTc; ? Tb
² lxxvii BeCaGcLbMgPcPfRfTbTe; lxxviii Tc; lxxvi Vo; *no insc.* Ea. Cap. libro xxvii capitularum libro VII Rb.

De aqua baptisterii consecrata post infusionem crismatis per domos non aspergenda *before insc.* Pa; Quod aqua consecrata in Sabbato Pasche vel Pentecosten in domo possit aspergi. cii *add.* Vo. Hoc dimissum est *add. in mg.* Gc

³ aq. cons. ad asp.] <de> aqua consecrata <aspersionem> Gc

⁴ domo sua *BeDa²MgPhPrRbSbTbTcTe; domo CaDaPfVo; domum suam Qe

104

[Qua ratione scimus apostolos fuisse¹ baptizatos.]² Augustinus in epistola ad Seleucianum³

Quando ab Hierosolimis exiit Dominus Iesus cum discipulis suis in Iudeam terram, et ibi morabatur cum eis⁴, baptizabat⁵ non per seipsum, sed per discipulos suos, quos intelligimus iam fuisse baptizatos sive baptismo Iohannis sicut nonnulli arbitrantur sive, quod magis credibile est⁶, baptismo Christi. Item. Respondit Dominus Petro, Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Unde intelligitur, quod iam Petrus fuerit baptizatus⁷.

ID 1.309] *De cons. D 4 c 147*

¹ fuisse GcCaMgPfVm; *om.* Tc

² Qua - bapt. *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²Sb; *text* PaPcRfTcVmVo(*adding* cap. ciii); Quomodo apostolos scimus esse baptizatos *in text* Te; Qua ratione baptizati sunt apostoli *in text* Tf; *om.* LbPtTbVp

³ Seleucianum AdBdBeGcLdMgPfPtSfTfVmVoVp; Selentianum CaMq; Selucianum OaPr; Solentianum Ph; Saleucianum Rb; Seleutanum Tb; Seleucianam Tc; Selectianum Te. *in ep. ad Sel. om.* Qa; *no insc.* PcRf

⁴ mor. cum eis *CaMgPfTcVm; cum eis mor. Tb

⁵ -abat *CaPfTbTc; -at Mg

⁶ *in add.* PfTc, *om.* *CaMgTbVm

⁷ Petrus fuerit bapt. *BePfQeTcTeVmVo; fuerit bapt. Ca; fuerit Petrus bapt. Gc²MgQa; fuerit bapt. Petrus GcRb; Petrus fuerat bapt. Tb

105

¹Augustinus ad Vincentium Victorem²

¹ De eodem *add. in mg.* CaDa, *in text* Vo

² cap. ciii *add.* Vo

Si eos de quibus scriptum non est utrum fuerint baptizati³, sine⁴ baptismo de hac vita recessisse contendimus, ipsis calumpniamur apostolis qui preter apostolum Paulum, quando baptizati fuerint⁵ ignoramus, sed ipsos baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit quod beato Petro Dominus ait, Qui lotus est non indiget nisi ut pedes⁶ lavet.

ID 1. 310] De cons. D 4 c 148

³ sive *add.* CeGcHaLdMnPaPfPkSbTdTf, vel *add.* Tc, sive non *add.* Ad²BeDa²Mg, *om.*

*AdCaDaPhRbRfTbVmVo

⁴ fuer' *add.* Te; *corr. fr.* si non Vo

⁵ bapt. fuerint *MgPfRbTcTe; fuerint bapt. CaGcOaTb

⁶ pepedes Tb

106

[Quod omnes¹ non baptizati si pro Christo moriuntur, baptizati moriuntur]².

Augustinus³, De civitate Dei, libro XIII⁴

Quicumque non percepto regenerationis lavacro pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet⁵ ad dimittenda peccata quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis⁶.

cf. Ars. fo. 122]

¹ *om.* RbSb

² *in mg* AdBeCaCeGcMgPfPrRb²(*cf.* EaTc c 107)Sb, *in text* PaPcRfVmVo(*adding cv*); De eodem *in mg.* Da; *om.* LbOaPtTbTeTfVp

³ Aug. CaMgTbTcA; Idem Pf; *om.* Te

⁴ lib. XIII *om.* Gc; *no insc.* PcRf

⁵ eis val. GcPfRbTbTcTeA; valet eis CaMgVo

⁶ baptismi Mn

107

¹Ex dictis Augustini episcopi²

Catecumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam habere non credimus, excepto duntaxat nisi martirii sacramentum compleat. [108]. Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote³ et interrogatus respondet. Hoc idem martir coram persecutore facit, qui et confitetur fidem, et interrogatus respondet⁴. Ille post

¹ DaTc *mg.*, Ea *text* have here rubric to c 106; Tf *text* has Quod omnes non baptizati si pro Christo moriuntur <in sanguine> baptizantur. De eodem *add.* Ca *mg.*, Quod non baptizati si pro Christo moriuntur baptizati moriuntur *add. in text* Te, De eodem et de catecuminis defunctis *add.* Vo

² Augustini episcopi *AdCaDaGcLbOaPcPtRbRfTbVo(*adding cap. cvi*); Augustini BeMgTc; eiusdem Pf; beati Ag' Te; Quid conferat baptismum *add.* Vp. Ex dictis - ep.] Idem Ph

³ suam coram sac. *in mg* Vo

⁴ Ea *ends c. here.* Hoc idem – respondet *in mg.* Vo

confessionem aspergitur⁵ aqua⁶, hic vero aspergitur sanguine, vel tinguitur⁷ igne. Ille manus impositione⁸ pontificis accipit Spiritum sanctum, hic habitaculum efficitur Spiritus sancti⁹, dum non est ipse¹⁰ qui loquitur, sed Spiritus sanctus qui in illo loquitur. Ille¹¹ communicat eucharistie in commemoratione mortis Domini, hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus¹² renuntiare, hic ipsi¹³ renuntiat et vite. Illi omnia peccata remittuntur, isti¹⁴ extinguuntur.¹⁵

ID 1.211] De cons. D 4 c 37

⁵ -itur *MgPfTbTc; -atur Ca

⁶ asp. aqua *CaMgPfTb; suam aqua baptismi Tc

⁷ tinguitur CaPfTbTc; extinguitur Mg; tangitur Te

⁸ manus impositione *CaMgPfTb; per manus impositionem Tc

⁹ eff. Sp. Sancti CaMgPfTb; Sp. Sancti eff. Tc

¹⁰ ipse *CaMgPfPh; ille TbTc

¹¹ ille *CaMgPfTb; Illi Tc

¹² mundi act. *CaMgPfTb; act. mundi Tc

¹³ hic ipsi BeGcMgMq²PhRbSITbTe; hic sibi ipsi Ca; hi ipsi MqVo; hic ipse Pf; hi sibi Tc

¹⁴ in isto Da; ibi omnia Rb

¹⁵ hic ipsi Christo – ext. BeCaCeGcMgMqPhPkPqRbSITbTcVo; om. Pa

109

[*Quod sufficiat ad salutem fides et cordis conversio si necessitate¹ defuerit baptismus*]². Augustinus de unico baptismo, libro IIII³

Baptismi⁴ vicem aliquando⁵ implere passionem⁶ de latrone illo⁷ cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, beatus Ciprianus non leve documentum assumit⁸, quod etiam atque etiam⁹ considerans invenio non tantum passionem pro nomine Christi id quod ex¹⁰ baptismo deerat¹¹ posse supplere, sed etiam fidem conversionemque cordis, si forte ad celebrandum¹² misterium baptismi¹³ in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi¹⁴

¹ -ate CaEaMfMgSfTcVm; -atem Pf

² Quod – def. bapt. (bapt. def. Ad) AdBeCaCeDaGcMfMgPfPrSb mg., EaPaPcTcTeTfVmVo(adding cap. cvii) text; om. LbMjMkMmMnOaPtTbVp

³ lib. IIII *CaLbMgPfPrTbTeVo; lib. III Ph; om. Tc; no insc. EaMoPc

⁴ sane add. LeMnMkMm, om. AdBeCaCeDaGcHaLbLdMgPaPfPrTbTcTdTeTfVo

⁵ vicem al. *CaMgOaPfTbTe; al. vicem BeGcPrRaTcVmWd

⁶ ss Pa²

⁷ lat. illo *CaMgPfTb; illo lat. Tc

⁸ -umit *CaMgPfPhTc; -umpsit Tb

⁹ atque etiam *CaMgPfTb; ipse Pt; om. Tc

¹⁰ ex *AdBeDa²GcMgMhMkMmMnMoMqOaObOdOeOfPfPhTbTeVmVoVp; om. CaDaRbVa; a LgMfMj; de TcBrant

¹¹ deerat AdBdBeCaDaGcHaLdLkMgMnMoPcPfPhPwRbSb²TcTdVoVp; erat CeMfMhMjMkMqOaPaPkPqPrPtSbTbTeVm; -mo deerat Wc² over erasure

¹² ex bapt. – celebrandum suppl. in mg. Pt

¹³ mist. baptismi *MgOaPfPhTc; mist. baptismatis Ca; baptisma Tb

¹⁴ Chr. nom. Mn

crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum, neque quia credidit passus est, sed dum patitur¹⁵ credit. Quantum itaque valeat etiam sine visibili¹⁶ baptismi sacramento, quod ait apostolus, Corde creditur ad iustitiam, ore autem¹⁷ confessio fit¹⁸ ad salutem, in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter, cum misterium baptismi non contemptus religionis sed articulus necessitatis excludit, et sicut in illo latrone quod baptismi sacramento¹⁹ defuerat complevit Omnipotentis benignitas, quia non superbia vel contemptu sed necessitate defuerat, sic²⁰ infantibus qui baptizati moriuntur eadem gratia omnipotentis explere credenda²¹ est, quod non ex impia voluntate sed ex²² etatis indigentia nec corde credere ad iustitiam possent²³, nec ore confiteri ad salutem. Baptismus quidem²⁴ potest inesse ubi conversio cordis non defuerit.²⁵ Conversio autem cordis potest quidem²⁶ inesse non percepto baptismo, sed contempto baptismo²⁷ non potest. Neque²⁸ ullo modo dicenda est²⁹ conversio cordis³⁰ ad Deum cum Dei sacramentum contempnitur³¹.

ID 1.177a, 178b] De cons. D 4 c 34, which has the central section, missing here but present in ID

¹⁵ patitur *CaMgPfPhTc; passus est Tb

¹⁶ -ili *CaMgPfTb; -ilis Tc

¹⁷ autem *CaMgTbTc; om. Pf

¹⁸ c.f. *MgPfTbTc; fit confessio Ca

¹⁹ bapt. sacr. *CaMgPfTb; sacr. bapt. Tc

²⁰ ita Oa. in *add.* BeCaLgMfMgMjMoObOfRaTcVaVp, *om.*

*GcMhMkMmMnOaOdOePfPtRbTbTeVmVoBrant

²¹ codenda Ca (*obscurely altered*)

²² ex *CaMgPfPhTc; om. Tb

²³ corde cred. ad iust. poss. CaMgPfPhTb; cred. ad iust. poss. corde Tc

²⁴ cordis *add. and canc.* Tb

²⁵ Baptismus - non defuerit (fuerit *Tc) CaMgTbTc; om. Pf

²⁶ autem cordis potest quidem CaMgPfTc; quidem cordis potest Tb

²⁷ baptismo *CaMgPfPhTc; om. Tb

²⁸ Neque *CaMgPfPhTc; Nec Tb

²⁹ est *CaMgPfTb; om. Tc

³⁰ conv. cordis *CaMgPhTcVo; cordis conv. Pf; conv. Tb

³¹ contemp. Dei sac. Mn

110

[Quid sit verus baptismus]¹. ²In libro sententiarum Prosperii³

Verus⁴ autem⁵ baptismus constat non tam ablutione corporis quam fide cordis, quemadmodum apostolica doctrina tradit⁶ dicens, Fide mundans corda eorum. Et

¹ Quid sit verus (verus sit Gc) bapt. (bapt. ver. Tf) in *mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSb; in *text* EaPaPrRbRfTcTeTfVmVo(*adding* cap. cvii); *om.* LbOaPtTbVp

² Augustinus *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

³ *before* In libro Lb

⁴ Purus Qe

⁵ autem *CaGcPfTb; *om.* MgTc

⁶ -dit *CaMgPfTb; -didit Tc

alibi, Salvos facit baptisma non carnis⁷ depositio sordium, sed conscientie bone interrogatio in Deum.

ID 2.9 (pt.)] De cons. D 4 c 150

⁷ corr. fr. cordis Ca³

111

[Quod qui¹ in uteris matrum² sunt cum matribus³ non baptizantur]⁴. Augustinus contra Iulianum⁵

Si ad matris corpus id quod in ea concipitur pertineret, ita ut eius pars deputaretur, non baptizaretur⁶ infans cuius mater baptizata est aliquo mortis urgente periculo⁷ cum eum gestaret in utero. Nunc vero⁸ cum etiam ipse baptizetur⁹, non utique bis baptizatus habebitur. Non utique ad maternum corpus cum esset in utero pertinebat. Item. Si¹⁰ quicquid est in homine¹¹ quando baptizatur et sanctificatur, baptizari et sanctificari¹² putandum¹³ est. Dicturus es, et ipsa in illo¹⁴ baptizari et sanctificari¹⁵ que in intestinis¹⁶ et vesica per digestiones¹⁷ corporis digeruntur¹⁸? Dicturus es hominem baptizari et sanctificari¹⁹ in matris utero constitutum, si ad hoc sacramentum accipiendum necessitas cogat²⁰ gravidam, et ideo baptizari iam²¹ qui nascitur non debere²², postremo dicturus es baptizari²³ et sanctificari febres, quando baptizantur egroti.

¹ qui MgPfTcTe²Vm; si DaRfTe; om. Ca

² matrum BeCaDaPfTcTeVo; matris AdMgPrVm; si Pc

³ eis Sb

⁴ Quod - bapt. (-entur Tf) in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSb, in text PaPcRbRfTcTeTfVmVo(adding cviii capitulum); om. LbOaPtTbVp

⁵ Aug. – Iul. om. Rb

⁶ in mg. Te²

⁷ urg. per. *CaMgPfTb; per. urg. Tc

⁸ vero *CaMgPfTb; ergo Tc

⁹ -zetur MgPfTbTc; -zaretur Ca

¹⁰ Si *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ est in hom. *PfTbTc; in hom. est CaMg

¹² corr. fr. consecrari Sb

¹³ putandum *CaMgPfTb; credendum Tc

¹⁴ in illo *MgPfTbTc; om. Ca

¹⁵ bapt. et sanct. *PfTbTc; sanct. et bapt. Mg; bapt. Ca

¹⁶ in intestinis MqTbTc; intestinis CaPfTe; in testamentis Mg

¹⁷ -ones *CaMgPfTb; -onem Tc

¹⁸ corr. to degerenda Sb

¹⁹ consecrari (vel sanct. ss) Ad. que in intestinis et vesica – sanctificari in lower mg. Lb²

²⁰ nec. cog. *CaMgPfTb; cog. nec. Tc

²¹ tam Mq; eum add. Pf, om. *MgMqTbTc

²² et ideo bapt. - debere

*AdBdBcCeDaGcHaLbLdLkMgMqObOdOePaPcPfPqPrRfSbSgTbTcTdTeTfVaVmVp; om. Ca; et ideo qui nasc. (iam add. Rb) bapt. non debere OaRb; et ideo qui nasc. bapt. non deb. iam qui nascitur

ID 1.184] *De cons. D 4 c 114 to utero pertinebat, De cons. D 4 c 35 from Si quicquid*

Of; et ideo bapt. iam qui debere non nascitur Ph; et omnino bapt. – debere Pk; et in omni bapt. – debere Vo

²³ qui nascitur non – baptizari *in mg.* Ha²

112

[*De eodem*]¹. *Isidorus, Sententiarum libro I, cap. xviii*²

Qui in maternis uteris sunt, ideo cum matre baptizari non possunt, quia qui natus adhuc secundum Adam non est, secundum³ Christum non potest renasci⁴. Neque enim dici regeneratio in eum potest⁵ quem generatio non precessit. Qui scelerate vivunt in ecclesia et communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant nihil⁶ ad emundationem proficere sibi⁷.

ID 1.185] *De cons. D 4 c 115*

¹ *in mg.* CaDaPf, *in text* Tf; Quod sacramentum maius manus impositio quam baptis. Rf; De eodem et de male viventibus *add.* Vo; *om.* AdBeCeGcLbMgPaPtRbSbSfTbTcTeVmVp

² libro - xviii (xxiii Da, xvii Ph) *CaDaMgPfPhSbTbTe; libro - cc Tc (*cf c 116*); cap. cxviii x Vo; *no insc.* Rf

³ *corr. fr.* scilicet Vo

⁴ non pot. renasci AdBdBeCaHaLd²LkMgPaPfPqPwRbTcTdTfVp; non potest CeGcLdMqOaPkPrTeVmVo; renasci non pot. PcPhSb; regenerari non potest Tb

⁵ *in add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

⁶ *ss* Te

⁷ prof. sibi *CaPfTbTc; sibi prof. Mg; Qui scel. – sibi *om.* Mn

113

[*De sacramento manus impositionis*]¹. *Urbanus papa omnibus Christianis, cap. vii*²

Omnes fideles per manus impositionem episcoporum post baptismum accipere debent Spiritum sanctum ut pleni Christiani inveniantur.

ID 1.296] *De cons. D 5 c 1a*

¹ De - impos. *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSb; *in text* EaPaPcRbTcTeTfVmVo(*adding* cxvi); *om.* LbMnPtTbVp. v *in mg.* Be²; De ministerio consignandorum et consignatorum *in mg.* Lj

² Urb. - vii *BeCaGcLbPfRbTbTcTeVmVo; Urb. - viii Mg; Urb. - v Mm; Urbanus papa *in text* Ea, *in mg.* Mo²; *no insc.* MoPc; Ysidorus sententiarum libro i cap. xx Rf. *For* De sacramento – vii Db *has*: Ex epistola Antherii papa ca. xv. Et consignatorum *in text and marg.*

114

[*Quod maius sacramentum sit*¹ *manus impositio quam baptismus*]². *Melchides papa Hispanorum*³ *episcopis*⁴ *hec*⁵ *scripsit*⁶, *cap. vi*⁷

¹ sac. sit AdBeCaLdLmMfMgObOeSIVaVmWc; sit sac. CcRb²; sacramentum Pf; sit Tc

² *in mg.* AdBeCaCeGcLdMgObPfPrRb²(*against c 113*)SbSIVaWc, *in text*

CcEaLmOePaPcTcTeTfVmVo(*adding* cxii); iiiii. De ministerio baptizandorum et consignandorum et

De⁸ his vero super quibus rogatis vos informari⁹, id est utrum maius est sacramentum manus impositionis¹⁰ episcoporum aut¹¹ baptismus, scitote utrumque magnum esse sacramentum¹². Et sicut unum¹³ maioribus est¹⁴, id est¹⁵ summis pontificibus¹⁶ quod a minoribus perfici non potest, ita et maiori¹⁷ veneratione venerandum et tenendum est¹⁸. Sed ita coniuncta sunt hec duo sacramenta ut ab invicem nisi morte preveniente¹⁹ nullatenus²⁰ possint²¹ segregari²², et unum sine altero rite²³ perfici non potest²⁴.

ID 1.255] De cons. D 5 c 3

consignatorum et observatione singulorum *in mg.* Bd²; De observatione singulorum *in mg.* Lj; De sacramento manus impositionis Rf; *om.* CbEgLfMhMjMkMmMnOaOdOfPtTbVp

³ -anorum *BdBcCaCbEgLfMhMjMkMmMnOaOdOfPtTbVp; -aniarum Ad; -aniorum MgMmOdVa; -onorum Oa; -aniam Pt

⁴ Hisp. epp. CaMgMqPfrB; epp. Hisp. MjPt

⁵ hoc Oe

⁶ Melch. - scripsit (-si Lf) AdBdBcCaCbLdLfLjLmMfMgMhMkOaObOdOePfrBsbTeVaVmVo; *om.* CcTc; Melch. - episcopis DaEg(at foot of leaf)MjPtSb²TbTfWc; Melchiabus papa Sl

⁷ cap. vi *AdCaEgLfMhMjMkMmMnOaObOdOePfrBsbTeVaVmVoWc; cap. vii BdLjTf; *om.*

BeCcSITc; cap. ii CbLj²; cap. v MmRb; *no insc.* EaMoPcRf. Wc² adds at head of leaf: Propter adultos dicitur maius quia non possit sine isto salvari si ex conremptu vel negligentia dimittunt.

⁸ De *AdBdBcCaCbEgLfMhMjMkMmMnOaObOdOeOfPfrBsbTeVaVmVoWc; Ex Lm

⁹ *corr. fr.* infirmari Lj; informare Mk

¹⁰ -itionis *BdBcCaEgLf²MfMgMhMjMkMmMnOaObOdOeOfPfrBsbTeVaVmVoWc; -itio CbLj

¹¹ aut *AdBcCaMfMgMhMjMkMmPfrPtOaTbTcVm; *om.* OdVa

¹² manus imp. - mag. esse sacr. (sacr. esse Ad)

*AdBdBcCaCbEgLfLjMgMhMjMkMmMnOaObOdOfPfrBsbTeVaVmVo; manus imp. - esse mag. sacr. MfOdPtWc; manus imp. - sacr. mag. esse Oe; manus imp. ep. aut scitote utrum esse magn. sacr. Sl; *om.* Ld (*app. with mark of om. but no suppl. text*); scitote utrumque – sacr. *in mg.* Pa²

¹³ a *add.* BdCaCbCcDaLdLfLjMh²MjMkMmMnOeOfTcVa², *om.* *

BeEgLfLmMfMgMoOaObOdPfrPtRaSITbTeVaVmVo

¹⁴ est *BeEgHaLdLjLmMfMgMhMkMmMnMoOaObOdPfrPtRaRbPwSITbTcTdTcVaVmVo;

accomodatatum est BdBcLkOe²Of; fit Da²Mj; *om.* AdCaCcLfOeTf

¹⁵ a *add.* CaCbDaLdLfLj²Lk(*subs. canc.*)Va², *om.* * Ad(*with*

erasure)BdBcLjMfMgMjMkMmMnMoOaObOdOePfrPtPwSITbTcVaVm

¹⁶ pontificibus *BdBcDa²EgGcLdLkLmMfMhMjMkMnOaOeOfPaPhPkPqPrPtPwSbSITbTeVcVmVo;

pontificibus accomodatatum BeCbEg²HaLd²LjMgMgMoObOdPcPfrPwRbRfTcTdTcVaVc²VpWc;

pontificibus acc. est AdCaCcDaLd²; sacerdotibus Mj; pontificum accomodatatum Tf

¹⁷ maiora Va

¹⁸ et ten. est AdBdBcCaCbCcLdLfLjLmMfMgMhMjMkOaObOdOeOfPfrBsbTeVa²Vm; est PtVa; est et

ten. MmTc

¹⁹ nisi mort. prev. *AdBdBcCaLdLfMfMgMhMjMkMmMnOaObOdOeOfPfrBsbTeVaVm; *om.* CbLj

²⁰ non Pt

²¹ possint BeCbLdLjLmMfMg²OdOeOfPfrSITbTcVmVo; possunt

AdBdBcCaCcMgMhMjMkMmMnOaObPtTeVa

²² segregari *AdBdBcCaCbCcLdLfLjLmMfMgMhMjMkMmMnOaObOdOeOfPfr²PtTbVaVm; separari Tc

²³ rite MgPfrTc; recte MhMm

²⁴ Nam unum sine altero, morte preveniente, salvare potest, aliud non potest. Set forte cogitet aliquis,

Quid mihi – post baptismum et cetera roboramur *add.* Qa (*as H 245*), *om.*

*AbAdBdBcCaCbCcCeDaEaEbEcEgFcGcKaLbLdLgLfLjLmMfMgMhMjMkMmMnMoOaObOdOePaPfrPfrPwRbRfSdSeSgTbTcTeVaVmVoVpVtWaWbWcZa

115

¹*Eusebius papa*² *fratribus*³ *per Campaniam et*⁴ *Tusciam*⁵ *constitutis*⁶, *cap. xxii*⁷

Manus quoque impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest nisi a summis sacerdotibus, nec tempore apostolorum ab aliis quam ab ipsis apostolis legitur aut⁸ scitur peractum⁹ esse, nec ab aliis quam qui eorum locum¹⁰ tenent unquam¹¹ perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter presumptum fuerit, irritum habeatur et vacuum, nec inter ecclesiastica unquam¹² reputabitur sacramenta.

ID 1.257, cf 1.297] De cons. D 5 c 4

¹ De eadem *add. Ca mg.*

² *om. LbTf*

³ *fratribus *Be²CaMgPfTb; episcopis Tf; om. Be; omnibus episcopis Tc*

⁴ *aut Tf*

⁵ *Stutiam Vo*

⁶ *constitutionis Ln. scribit add. BeGcLnOaPaPpPrQeRbSfTfVmVo, scripsit add. CeLbSITeVp, om.*

**AdCaLdMgMnPhTbTc*

⁷ *xxii CaGcLbMgPhQeRbTbVm; xxi Be; xxiii Ce; xxxii DaPfSb?Te; xxxiii Tc; xxxii. Quod soli episcopi debeant confirmare. cxiii Vo; cap. xxii om. PcRf. Et de observatione singulorum add in text and marg. Db*

⁸ *aut CaMgPfTb; vel Tc*

⁹ *peractum MgPfTbTc; peractum Ca*

¹⁰ *eorum locum *CaMgPfTb; locum eorum Tc*

¹¹ *unquam *MgTbTc; nunquam CaPfTe*

¹² *unquam *CaMgPfTb; om. Tc*

116

*[Quod soli episcopi debeant confirmare¹]². Ex decretis³ Innocentii pape Decentio⁴
episcopo⁵ missis⁶, cap. iii⁷*

Presbiteris⁸, seu extra episcopum sive presente episcopo cum baptizant⁹, chrismate baptizatos ungere liceat, sed quod ab episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis cum tradunt Paracletum.

ID 1.263(pt)] De cons. D 4 c 119

¹ *crismare Rb²; conf. deb. Sb*

² *Quod – deb. conf. in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²SbTcTe², in text PaPcVm; Quod – conf. deb. in text Rf; Quod presbiteri non debent confirmare, sed soli episcopi in text Tf; De eodem cxiiii Vo (after insc.); om. LbMnPtTbVp*

³ *-etis *CaLbPf; -eto Mg; -et' Tb; dictis Vp*

⁴ *Decennim? Lb*

⁵ *ss Te²*

⁶ *missis *BeCaLbPhRb; miss' CePaVmVo; misso Mg; Misano Te; om. PfTb. Dec. ep. missis om. Tf*

⁷ *Ex decr. - iii (ii Be) *BeCaMgMnPfTbTeVmVoVp; Ex registro Gregorii ad Ianuarium episcopum Caralitanum, cap. cc Tc (cf c 117); no insc. PcRf*

⁸ *-eris *AaAdBeCaOaPf; -eri BdDaGcLeMgMnMqPcPhPrRfTbTcTdTeVcVmVo; -eri Lb; -eros Wc²*

⁹ *-ant *CaPfTbTc; -atur Mg*

117

¹*Ex registro Gregorii ad Ianuarium episcopum Caralitanum², cap. cc³*

Presbiteri baptizatos infantes signare in frontibus sacro chrismate non presumant. Sed presbiteri baptizatos tangant⁴ in pectore ut episcopi postmodum confirmant in fronte.

ID 1.264] De cons. D 4 c 120

¹ Quod soli episcopi confirmare debeant *in mg.* Pfln²; *in text* Tc; *om.* BeLbMg (*cf c 116*)MmOaPcRbSfTbVmVpVo; De eodem *in mg.* CaDa

² Caralitanum *BeMgPfrb; Calaritanum BdCa; Cartalitan' Ph; Caranitanum ?Tb; Caratitanum Te

³ Ex - cc BeCaLbMgPcPftbTeVo; Rabanus – xxx (*cf c 118*) Mm; Greg' – cc Pt; *om.* Tc (*cf c 116*); Greg' (*only*) Tf; De eodem cxv *add.* Vo

⁴ tangant *BeGcMgOaObOdPhPrPtQeRbRfTbTeVmVoVp; ungant AdDaLdMqTc; tingant BdHaOePaPf; unguant CaVa; tangat Ce; tinguant OfTdTf; ungunt Sl

118

¹*Rabanus, De institutione² clericorum, libro³ I, cap. xxx⁴*

Novissime⁵ a summo sacerdote per impositionem manus Paracletus⁶ traditur⁷ baptizato, ut roboretur per Spiritum sanctum ad predicandum aliis idem⁸ donum⁹ quod ipse in baptizate consecutus est, per gratiam vite donatus¹⁰ eterne. Signatur enim¹¹ baptizatus cum chrismate per sacerdotem in capitis summitatem¹², per pontificem vero in fronte¹³, ut in priori¹⁴ unctione significetur super¹⁵ ipsum Spiritus sancti¹⁶ descensio ad habitationem Deo consecrandam, in secunda quoque ut¹⁷ eiusdem

¹ De eodem *add.* CaVa *mg.*, Vo *text*; v. (*om.* Lj, Et *add.* Db) Quid consecrat baptisma quid confirmatio *in text and mg.* Db, *in mg.* BdLj, Que sit virtus huius sacramenti *add. in mg* Ob, Ex - cap. cc (*rubr. to c 117*) *add. and canc.* Va

² institutione *AdBeCaLbLdMfMgMhMjMkObOdOfPftbRbTbTcTeVaVo; institutis CbFcLjOePrVm; inst' Bd

³ *om.* Ob

⁴ Rabanus (Urbanus PcRf) - cap. xxx (xxv Lb, xix

Tf)*AdBdBcCaFcLbLdMfMgMhOaObOdOeOfPcPfrPrPtRbRfTbTcTfVaVmVo(*adding cxvi*);

Rabanus - I. LmMk; Rabanus Mj; *om.* CcMm. v. Quid conferat baptismus, quid confirmatio *in mg.* Bd²

⁵ -imo Cc

⁶ Perac- Lf

⁷ Par. trad. *BeCaLdMgMhMmObOdOeOfPftbTbTcVa; trad. Par. Lm

⁸ idem *BeCaCbCcLdLfljLmMgMjMmObOdOfPtTbTcVa; id est MkOePf

⁹ donum *BeCaLdMfMgMhMjMkMmMoObOdOeOfPftbTbTc; bonum CcVa

¹⁰ vel um *add ss* Oe

¹¹ sign. enim *BeCaLdMfMgMhMjObOdOeOfPftbTbTcVa; enim sign. Cc

¹² -atem CbLdLjMfMgMhMmMqOeOfPftbTbTcVm; -ate BeCaCcLflmMjMkMoObOdPtTcVaVo

¹³ fronte AdBeCaCcLflmMhMjMkOdPtTcTeVaVo; frontem CbLdLjMfMgMqObOeOfPftbVm

¹⁴ in priori AdBe²CaCcLdLmMfMgMjMkMmMqObOdOePftbTbVaVo; priori BeCbLjMoOfTe; priore Tc

¹⁵ *corr. fr.* per Be

¹⁶ s. Sp. Be

¹⁷ ss Be

Spiritus sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine¹⁸ sanctitatis et scientie et¹⁹ virtutis²⁰, venire in homine²¹ declaretur.

ID 1.300] De cons. D 5 c 5

¹⁸ omn. plen. *BeCbCcLdLfLjLmMfMgMhMkMmObOdOeOfPfPtTbTcVa; plen. omn. Ca

¹⁹ et *BeCcLdLfLjLmMgObOdOeOfPfPtTbTcVa; om. CaCb

²⁰ veritatis Mm; corr. fr. virt Te, from veritatis Vc

²¹ ven. in homine *AdBeCbCcGcLdLfLjMfMgMkMkMmMoMqOaObOfPcTcTeVm; in homine ven. AaPtSITbVoWc; ven. in hominem CaFcMjOdOePfQePwRbVaVp; ven. Lm

119

¹Ex concilio Aurelianensi, cap. iii²

Ut³ ieiuni ad confirmationem veniant perfecte etatis, ut moneantur confessiones⁴ facere prius ut mundi donum Spiritus sancti valeant accipere, et⁵ quia nunquam erit Christianus nisi in⁶ confirmatione episcopali fuerit chrismatus.⁷

ID 1.254] De cons. D 5 c 6

¹ Quod – nec. fuerit (cf c 120) add. in mg. here AdBeCaCeGcLdLnMgPr, Ca continuing: et similiter confirmandi; Quod – confirmandi in text PcRfVm; Ut nemo nisi ieiunus confirmetur nisi necesse fuerit in mg. Bb; Quod ad confirmationem ieiuni venire et confiteri debeant in mg. DaTc; Quod sint ieiuni quando confirmantur nisi necessitas fuerit in mg. PfSbTe; Quod sint ieiuni qui confirmantur nisi necessitas sit add. in text Tf; Qualiter ad confirmationem veniendum sit Vo; om. LbOaPtRbSfTbVpWc

² cap. iii AdBeCaLbLdMgSb²TdTf; cap. MnPf?SfTbTe; cap. i Tc; cxvii Vo; om. DaGcPhPrRbSbVm; no insc. Pc

³ Et CeOaRb

⁴ -iones *CaMgPfTb; -ionem Tc

⁵ et *BeMgPfTbTc; om. Ca

⁶ in *BeCaPfTbTc; om. Mg

⁷ perfectus et verus add. in mg. Mo²

120

[Quod episcopi sint ieiuni quando confirmant, nisi necessitas fuerit]¹. Ex concilio Meldensi², cap. iii³

Ut⁴ episcopi non nisi ieiuni⁵ per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant, exceptis infirmis et morte periclitantibus. Sicut autem duobus⁶ temporibus,

¹ in mg. DaPfRb²SbTcTe²Wc; in text Vo(adding cap. cxviii); Quod ad confirmationem ieiuni venire et confiteri debeant Ca mg.; Quod confirmantes et confirmandi ieiuni esse debeant nisi necessitas fuerit in text Pa; Quod episcopi non nisi ieiuni tradant Spiritum sanctum in text Tf; om.

AdBeCeGcLbMgOaPcPtRfTbVp (cf c 119)

² conc. Meld. * MgPf?PrTc; Meld. conc. BeCaLbRbTbTeTfVo

³ iii *BdBeCaGcLbPhRbTbTeVo; ? Pf; iiii Tc; vi MgVp; cap. iii om. PcRf

⁴ Et CeOa

⁵ ieiuni *BeMgPfTbTc; ieiunis Ca

⁶ duobus *CaMgPfTb; a ieiunis Tc

Pascha videlicet⁷ et Pentecosten⁸, a ieiunis⁹ celebrari debet baptismus¹⁰, ita etiam traditionem Spiritus sancti a ieiunis pontificibus¹¹ convenit celebrari.

ID 1.261] De cons. D 5 c 7

⁷ Pascha videlicet *CaMgPfTbTe²; Pasche Tc; Pascha Te

⁸ -ten CaMgTbTc; -tes Pf

⁹ a ieiunis *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ cel. deb. bapt.] <deb.> cel. <bapt.> Te

¹¹ a iei. pont. *before* traditionem, *marked for moving* Tb

121

[Quod confirmatio non¹ debeat² iterari]³. Ex concilio Terraconensi, cap. vi⁴

Dictum est nobis quod quidam de plebe bis vel ter, aut eo amplius, episcopis ignorantibus, tamen ab eisdem episcopis⁵ confirmentur. Unde nobis visum est eandem confirmationem, sicut nec baptismum, iterari⁶ minime debere, quia bis vel amplius baptizatos aut⁷ confirmatos, non seculo⁸ sed soli Deo⁹ sub¹⁰ habitu regulari vel clericali¹¹, religiosissime famulari decretum est¹².

ID 1.244] De cons. D 5 c 8

¹ ss Be

² -eat BeCaMgPf; -eant Sf; -et Tc

³ Quod - iterari *in mg.* AcAdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTe²; *in text* EaPaPcRbRfTcVmVo(*adding* cxviii); Quod non debeat iterari confirmatio *in text* Tf; i.p. De observatione confirmationis Vp; om. LbOaPtTb

⁴ Ex - vi *BeCaMgPfTbTe; om. EaPcRfTc; cap. vi *only* Lb

⁵ tamen ab – ep. ss Be

⁶ -ari CaMgPfTc; -are Tb

⁷ aut *CaMgPfTb; vel Tc

⁸ *corr. fr.* secundo to sco (?) Cc

⁹ Deo CaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ *Qe here lacks a leaf, and resumes in c 134 below*

¹¹ vel clericali *CaMgPfTb; om. Tc

¹² fam. dec. est *CaMgPfTb; dec. est fam. Tc

122

*[Que¹ penitentia sit² danda bis vel ter confirmatis vel baptizatis].³ Ex penitentiali⁴
Theodori⁵, cap. xiiii⁶*

Qui bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo penitere, nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua⁷ necessitas cogat. Qui

¹ Que BeCaEaMgPfVm; Quod Tc

² sit BeEaMgPfTc; om. Ca

³ Que - vel ter conf. vel bapt. (vel bapt. om. Gc, bapt. vel conf. Mg) *in mg.* AcAdBeCaCeDaGcMgPaPfPrRb²SbTe²; *in text* EaPcRfTfVmVo(*adding* cxx); om. LbOaPtTbVp; Quod - vel ter bapt. *in text* Tc

⁴ -tia Sff

⁵ Theodori *AcBePfRbTbTeVmVo; Theodori episcopi CaLbMg; om. Tc

⁶ xiiii AcBeLbMgPfRbTbTeVmVo; xiii AdCa; *no insc.* EaPcRf; xviii Tc

autem non ignari iterum baptizati sunt⁸, quasi iterum Christum crucifixerunt, per septem annos peniteant⁹, quarta feria et sexta feria¹⁰, et tres¹¹ quadragesimas peniteant. Si pro vitio aliquo fuerit¹² similiter, si pro munditia putaverint¹³, tribus annis similiter peniteant¹⁴.

ID 1.245] De cons. D 4 c 117

⁷ magna al. AcPfTbTc; al. magna CaMg

⁸ bapt. sunt *AcCaPfTc; bapt. sunt quia Mg; baptizantur PhTb

⁹ peniteant *AcMgPfTbTc; peniteat Ca; om. PrVm

¹⁰ feria et sexta feria CeLdMnPhSbTbTeTf; et sexta feria AcCaDaHaMg; feria et sexta AdBePaTc; feria et tertia feria GcOaPr; et sexta feria PfVoVp; feria Rb; feria et septima feria Rf

¹¹ septem Pa

¹² al. fuerit *AcBePfTbTc; fuerit al. CaMg

¹³ -erint *CaMgTbTc; -erunt Pf

¹⁴ sim. pen. BeMgPfTbTc; pen. sim. Ca

123¹

[De corpore et sanguine Domini]². Ambrosius in libro de catechizandis rudibus³

Panis⁴ et calix non quilibet sed certa⁵ consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod⁶ ita fit nobis, quamvis sit⁷ panis et calix, alimentum est refectio- nis non⁸ sacramentum religionis, non⁹ quod benedicimus gratiasque agimus Domino in omni eius munere, non¹⁰ tantum spirituali, verum etiam corporali¹¹.

ID 2.1 (pt)] De cons. D 2 c 39

¹ marked with 'x' in marg. Lg; repeated and cancelled after 123A Pq

² De - Domini in mg. AdBeDaGcMgPfPrPt²RaRb²SbSlTeWc, at head of leaf MhOe; in mg. and text CaEg; in text CeLcLgMjMoPaPcRfVmVo(adding c.xxi); vi. De sacramento corporis et sanguinis Domini in mg. DbLjWd; vi. De sacramento corporis et sanguinis Domini in mg. Bd²; vi in mg. Be²; De eucharistie La²; De - Domini in text after insc. MfTc; De corpore Domini Ambrosi libro de cath. rud. in text Mm; De corpore Domini in text Mq, in mg. Vc; De sacramentis corporis et sang.... Qa; De corpore Christi in text Tb; De corp. et sang. Dom. c. xxi Vo; De sacramento corporis et sanguinis Ihesu Christi Vp; om. Td (secundus in mg.). Explicit liber primus. Incipit liber (om. Sg) secundus AaKaMnPkPwSg; Incipit liber secundus CeHaTf, with De corpore – Domini after insc.. Incipit liber secundus LmOa; erasure followed by ii Va; om. AcLaLbLeOd(with erasure)

³ Amb. – rudibus AdBeCaCeLbLcLeMgPfRbTbTcTeTfVcVmVoVp; Libro ii Ambrosius (-osii Pt) catechizandis rudibus MhPt; Ambrosius PcRf; om. MjWc

⁴ The P here is large and elaborate in AaAcCeGcLa(in blue, where other capitals are red)MhPh(also leaving three lines blank before the cap.)PkPwRbSbSeTbWd; a space is left for a large initial in BeLcMnOdSg; no distinctive initial

AdBdCaDaDbEgGaGbLbLdLeLflLgLjLkLmLnMfMjMkMmMoMqOaObOeOfPaPcPoPqPrPtPyRaRf SlTeTfVaVmVoVpVqWc

⁵ ratione add. Ca, om. *AcBeMfMgMhMkMnMoPpTbTc

⁶ non add. ss Be²

⁷ nobis add. PfTb, om. *AcBeCaMgTcVo

⁸ al. est ref. non *AcBeMgTe; al. est resurrectionis non AdCaPfTcVo; non al. est refectio- nis sed Tb

⁹ non AcCaMgPfTcVo; nisi Be; om. Tb

¹⁰ non *AcBeMgPfTbTc; nec Ca

¹¹ corporali *BdBeCaMgTbTcVo; temporalis Pf.

124

¹*Ambrosius in libro de officiis*²

Ante benedictionem alia species nominatur, post benedictionem corpus significatur³. Item. In illo sacramento Christus est. Item. Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum.

ID 2.7 (med.)] De cons. D 2 c 40

¹ Quod panis - Domini (*om.* RbVm) fiant (*before* corpus Sf) *in mg.* here AdBeCaCeDaGeMgPr (*cf c125*), *in text* PaRbSfVmVo(*adding capitulum cxxiii*), *om.* AcOaPcPfPtRfTbTcTf

² Amb. – off.] Amb. de officiis in libro Lb; Aug⁷ in libro sententiarum Prospero Vo (*repeated under c 125*)

³ consecratur Aa. et cetera *add. ss* Mo²

125

*[Quod panis et vinum post consecrationem corpus et sanguis¹ Domini fiant².]*³*Augustinus in libro sententiarum Prospero⁴*

Nos autem in specie panis et vini quam videmus res invisibiles⁵, id est Christi carnem et sanguinem, honoramus⁶, nec similiter pendimus⁷ has duas species quemadmodum ante consecrationem pendebamus, cum⁸ fideliter⁹ fateamur ante consecrationem panem esse et vinum quod natura formavit. Post consecrationem vero carnem Christi esse et sanguinem¹⁰ quod benedictio consecravit¹¹.

ID 2.9 (pt)] De cons. D 2 c 41

¹ et sang. *om.* Rf

² Domini fiant CaEaMg; fiant PaPfPrPtSbSfTf; fiat Domini Tc

³ *in mg.* AcAdBeCaDaGeMgPfPrPt²(*in mg. to c 124*)Rb²Sb (*and cf. c 124*); *in text* EaPcTcVo(*adding capitulum cxxiii*), *in text to c 124* PaSfVmVo; De eodem *in mg.* CaPr, *in text* Vm; Quod post consecrationem panis et vinum efficitur corpus et sanguinis *in mg* Te²; *om.* LbOaTbVp

⁴ in - Prosp.] in libro de sententiis Prosp. Lb; *om.* Ea; *no insc.* PcRf

⁵ res inv. *AcEaMgPfTb; res visibiles Ca; *om.* Tc

⁶ id est Christi carnem et sang. hon. *AcBeCaMgPfRbTe; hon. id est carnem et sang. Christi Tb; id est carnem Christi et sang. hon. Tc; in Christi carnem et sang. hon. Vo

⁷ *corr. to per add., adding intelligimus ss* Mo²

⁸ *ss* Mo²

⁹ cum fideliter *BePfTbTcTe; confidenter AcCaMg; cum confidenter Vo

¹⁰ esse et sang. BdCaMgPaPcPfPhPqPrPwSbTcTfVm; et sang. esse *Tb

¹¹ *corr. fr.* confirmavit Mo; Qui scelerate vivunt in ecclesia et communicare non desinunt, putantes se tali communionem mundari, discant nichil ad emundationem proficere sibi *add.* Ea

126

[*Fides Berengarii de corpore et sanguine Domini*¹]². *Confessio Berengarii*³

Ego Berengarius⁴, indignus ecclesie Sancti Mauricii Andegavensis diaconus, cognoscens veram catholicam et apostolicam⁵ fidem, anathematizo omnem heresim, precipue eam de qua hactenus infamatus sum⁶, que astruere conatur panem et vinum que in altari ponuntur post consecrationem solummodo⁷ sacramentum, et non verum corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, nec⁸ posse sensualiter nisi⁹ in solo sacramento manibus sacerdotum tractari vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sancte Romane¹⁰ et apostolice sedi. Et ore et corde profiteor¹¹ de sacramentis Dominice mense, eamdem fidem me tenere¹² quam dominus et venerabilis papa Nicolaus et hec sancta sinodus auctoritate evangelica et apostolica tenendam tradidit mihique firmavit, scilicet panem et vinum que in altari ponuntur post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, et sensualiter non solum¹³ sacramento sed in veritate manibus sacerdotum tractari¹⁴, frangi, et fidelium dentibus atteri¹⁵, iurans per sanctam et omousion Trinitatem, et per hec sacrosancta evangelia Christi¹⁶, eos qui contra hanc fidem venerint¹⁷, cum dogmatibus et sectatoribus¹⁸ suis eterno anathemate dignos esse pronuntio. Quod si ego ipse aliquando aliquid¹⁹ contra hec sentire aut²⁰ predicare presumpsero, canonum severitati subiaceam, lecto et perlecto sponte subscripsi²¹.

¹ Christi Mo

² Fides - Dom. *in mg.* BeCaCeDaGcMgPfPrWc, *in text* AaMoPcRfTcTfVm; Fides – Domini nostri Iesu Christi *in mg.* SbTe²; Fides Berengarii *in mg.* Ad; *om.* AcLbMhMkOaPtTbVp

³ Conf. Berengarii AcBeCaDaLbMgMhMmMnOaPfPhTbVp; Ex confessione Berengarii Ad; Berengarius GcPr; Confessio Herengeri Le; Confessio Berengarii de corpore et sanguine Christi (Domini Rb) PtRbSIVo(*adding* cap. cxxiii); Confessio magistri Berengarii Te; *om.* AaPcRfTcTfVmWc

⁴ Berigenis Le

⁵ Cath. et apost. *CaMgPfTb; et apost. et Cath. Tc

⁶ inf. sum *CaMgPfTb; sum inf. Tc

⁷ esse *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTc

⁸ nec *PfTbVo; non CaMgTc

⁹ nisi *MgPfTbTc; nec Ca

¹⁰ sancte Rom. *CaMgPfTb; ecclesie Tc

¹¹ ore et corde profiteor *CaMgPfTb; corde or ore confiteor Tc

¹² me tenere *corr. fr.* metuere Ca³

¹³ in *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

¹⁴ tractari *MgPfTbTc; trectari Ca

¹⁵ sacramento – atteri *suppl. in mg.* Mo²

¹⁶ Christi *PfPhPrTbVo(PhPrTeVo *before* evang.); *om.* BeCaMgTc

¹⁷ -erint *CaMgTbTc; -erunt Pf

¹⁸ et sectatoribus *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁹ aliquid *CaMgPfTb; *om.* Tc

²⁰ aut CaMgPfTb; et Tc

²¹ subscripsi *CaMgTc; scripsi PfPhPrRfTbTe. Ivo *add. in mg.* Rf

Hanc confessionem sue fidei de corpore et sanguine Domini nostri Iesu Christi, a Berengario Rome coram centum tredecim episcopis factam, misit papa Nicolaus per urbes Italie, Gallie²², Germanie et ad quecunque loca fama pravitatis eius antea pervenire potuit, ut ecclesie que prius doluerant²³ de averso atque adverso²⁴, postea gauderent de reverso atque converso.

ID 2.10] De cons. D 2 c 42

²² et add. Tc, om. CaMgPfTb

²³ -rant *CaMgPfTb; -runt Tc

²⁴ averso (corr. fr. verso Oa) atque (adque Pt) adverso Ad²BdBeGcLe²MnMqOaPfPrPt²Sb²SiTeTf; averso et adverso AaTc; adverso atque adverso AdHaLePaSbTd; adverso atque (adque Pt) averso CaDaLd(averso after corr.)MgPhPtTbVp; adverso atque perverso Ce; averso Rb; adverso Vo

127

[*Quod sacramentum non mutat speciem¹ propter² credentium horrorem³*]⁴.

Ambrosius⁵ in libro⁶ de officiis

Forte dicas⁷ quomodo vera caro, quomodo verus sanguis⁸, qui⁹ similitudinem non video carnis, non video sanguinis veritatem. Primo omnium dixi tibi de sermone Christi qui¹⁰ operatur ut possit mutare et convertere¹¹ genera et instituta nature. Deinde ubi non tulerunt sermonem Christi discipuli¹² eius, sed audientes quod carnem suam daret manducare¹³, et sanguinem suum daret¹⁴ ad bibendum recedebant. Solus tamen Petrus dixit, Verba vite eterne habes, et ego a te quomodo¹⁵ recedam? Ne igitur plures hoc dicerent, et ne veluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gratia redemptionis, ideo in similitudinem¹⁶ quidem accipis sacramentum. Sed vere nature gloriam virtutemque consequeris. ¹⁷Ego sum, inquit¹⁸, panis¹⁹ qui de celo descendi.

¹ om. Vm

² post Rf

³ credentium horrorem AdBePfPrRb²SbTfVmVo; credendum honorem Ca; credentium horrorem Ce; credentium errorem DaGcSfTe; honorem credentium Tc

⁴ in mg. AdBeCaDaGcPfPrRb²SbTe²; in text PcRfSfTcTfVmVo(adding cxxv); om. MgOaPaPtTb

⁵ Ambrosius *BdBeCeLbLdMgPaPhRbSbSeTbTcTfVmVo; Augustinus CaDa(over erasure?)GcPfTe; om. PcRf

⁶ in libro CaMgPfTcVo; libro Sf; libro I Tb

⁷ dicas *CaMgPfSeTb; tu dicis Tc

⁸ vera (est add. Pf) caro - sanguis *BdCaMgPfSeTc; verus sanguis quomodo vera caro Tb

⁹ qui *CaMgTcVo; cum Pf; quia Tb

¹⁰ sic add. Tb, om. *CaMgPfTc

¹¹ et convertere *CaMgPfTb; om. Tc

¹² serm. Christi disc. *CaMgPfTb; Christi disc. serm. Tc

¹³ manducare *CaMgPfPhTc; ad manducandum Tb

¹⁴ sang. suum daret CaMgPfTb; daret sang. suum Tc

¹⁵ a te quom. *AdCaMgPfVm; quomodo a te TbTc

¹⁶ -inem *CaMgPfTc; -ine Tc

¹⁷ Unde est add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁸ om. Te

ID 2.7 pt] De cons. D 2 c 43

¹⁹ vivus add. Ca, om. *MgPFTbTcTe

128

¹Augustinus in libro Sententiarum Prosper²

Si queris modum quo id fieri possit, breviter ad presens³ respondeo, Misterium fidei⁴ credi salubriter⁵ potest, investigari utiliter⁶ non potest.

ID 2.9 pt.]

¹ De eodem add in mg. CaDa, in text Vo; Item add. Pa; Immutatio hec non nisi a mutato percipi potest add. in mg. Po. Tf lacks insc. or rubric for cc 128-133

² add. Te²

³ ad presens *CaMgPFTb; om. Tc

⁴ fidei *BeGcLbMgRbTcTe; fidei est Be²CaPfPrTb; est fidei Vo

⁵ credi sal. *BeCaMgPfPh; sal. credi TbTc

⁶ salubriter Aa

129

¹Eusebius Emisenus²

Invisibilis sacerdos³ visibiles creaturas in substantiam corporis⁴ et sanguinis sui verbo suo⁵ secreta potestate⁶ convertit, ita dicens, Accipite et comedite, hoc est corpus meum. Et, sanctificatione repetita, Accipite⁷ et bibite, hic est sanguis meus. Ergo⁸ ad nutum precipientis Domini repente ex nihilo substiterunt excelsa celorum, profunda fluctuum⁹, vasta terrarum, pari potentia in spiritualibus sacramentis, ubi precepit virtus, servit effectus.

ID 2. 4 pt.] De cons. D 2 c 35 med.

¹ De eodem add. Vo

² Emisensis Ph; Missenus Rf. cxxvii add. Vo

³ Christus add. ss Pc

⁴ substantiam corp. *CaLb²MgPfPhTc; substantia corp. sui Tb; invisibiles corp. Lb

⁵ sui verbo suo *CaMgPfPhTc; verbi sui Tb

⁶ ss Te

⁷ Accipite written over an erasure Rf; inquit add. AdCaDaLbOfTc, om.

*BeCeGcMgMqOaOdOePfPhRfSbTbTeTfVaVmVo.

⁸ sicut add. Tb, om. *AdCaMgObOdOeOfPfPhTcVaVmVo

⁹ prof. fluct. *CaMgPfTb; fluct. prof. Tc

130

[*Quid sit sacramentum*]¹. Augustinus in libro X², *De civitate Dei*

Sacrificium visibile³ invisibile sacramentum⁴, id est sacrum signum est. Alibi⁵.

Sacramentum invisibilis gratie⁶ visibilis forma.

ID 2.8 med.] *De cons. D 2 c 32*

¹ Quid sit sacramentum in mg. AdBeCeDaEgLcLdMgPfPrSbTe², in text PaPcRbRfVmVo(adding capitulum cxxviii); Quid sit sacrificium Gc mg., Tc text; om. CaLbOaPtTbVp

² libro X CaTbTcVm²Vo; X AdBdBeDaGcLbMgPfPrPtRbSbTe(ss)VmVp; X libro PcSf; libro Ph

³ est add. Tc, om. *CaMgPfTc

⁴ inv. sac. BdPfTbTcTeVo; visibile sacr. (preceded by lacuna) Ad; inv. sac. est Ca; invisibilis sacrificii sacramentum Mg

⁵ Alibi *CaMgPfTc; om. Tb

⁶ est add. Tc, om. *CaMgPfTb

131

[*Quid sit signum*]¹. Augustinus² in II³ de⁴ doctrina⁵ Christiana

Signum est⁶ res preter speciem quam ingerit sensibus, aliud aliquid⁷ ex se faciens in cognitionem⁸ venire.

ID 2.8 (pt)] *De cons. D 2 c 33*

¹ Quid sit signum RbTc text, CaMgTe² mg.; Quid signum in mg. AdBeCeDaEg²GcLdPfPrSb, in text PaPcRfVmVo(adding capitulus cxxviii); Quid sit signum quid species Sf (cf c 132); Ca has long marginal gloss; om. LbPtTbVp

² Augustinus CaMgTbTc; Idem Pf

³ in ii *BeDaGcLbMgOaPfPrRbTbTeVp; in libro ii Ca; in libro i PcTc; in libro Ph; libr' iiii Sf; lib. ii Vo; om. Ad

⁴ om. Te

⁵ Dei add. Vo

⁶ <vel> quod representat speciem vel add. Tb, om. *CaMgPfPhTc

⁷ aliud aliq. *CaMgTbTc; aliq. aliud Pf

⁸ -onem *CaMgPfTc; -one Tb

132

[*Quid species*]¹. Sanctus² Gregorius in homilia paschali³

Species namque et similitudo illarum rerum vocabula sunt que ante fuerunt, scilicet panis et⁴ vini, unde in fine cuiusdam misse oratur et dicitur,⁵ Perficiant in

¹ Quid (Quod Rb, sit add. Po) species in mg. AdBeCaCeDaEgGcLdLnMgPfPoPrRbSbTe², in text PaPcRfTcVmVo(adding capitulus cxxx; om. OaPqPtSfTbVp. Exponit quomodo intelligatur que nunc specie gerimus rerum veritatem capiamus add. Ca(mg.)Sf and cf below). Exponit quomodo intelligant que nunc specie gerimus in mg. Po

² Sanctus *BeCaMg; Secundus Oa; om. AdDaGcLbPfPhPrPtRfTbTcTeVoVp

³ No insc., no break Sb

⁴ et *CaTbTc; ac MgPf

⁵ PaPqPtSlTb break here, Pa adding lxxxv. Exponit quomodo intelligatur que nunc specie gerimus, Pt adding Exponit specie gerimus

nobis⁶, Domine, quesumus, tua⁷ sacramenta quod⁸ continent, ut que nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus. ⁹Postulat quippe¹⁰ sacerdos ut corpus Christi quod sub specie panis ac¹¹ vini nunc geritur, manifesta visione, sicuti revera est, quandoque capiatur. De qua visione¹² Dominus¹³ in evangelio secundum Iohannem, Qui diligit me, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. Quamvis non improbabiler quidam¹⁴ exponunt hoc loco carnis et¹⁵ sanguinis veritatem ipsam eorumdem efficientiam¹⁶ id est peccatorum remissionem.

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 34

⁶ in nobis *om.* Te

⁷ Dom. ques. tua *CaMgPfPr; Dom. quas tua BeTeVo; Dom. que sumpsimus tua PhTb; tua ques. Dom. Tc

⁸ quod *CaMgTbTc; que Pf

⁹ Exponit quomodo intelligantur (-antur MgVm, -atur AdCaGcLdLn, -ant Tc) que nunc specie gerimus (vel ii capiamus *add.* BeLm, r.v.c. *add.* GcPr, rerum incipiamus *add.* Ld, rer.v.c. *add.* Ln, rerum veritate capiamus Te²) *add. in mg.* AdBeCaGcLdLnLmMgPrTcTe², *in text* Vm, *om.* *DaLbPfrfTb

¹⁰ namque Sb

¹¹ ac *MgPfTb²Vm; et CaTc; *om.* Tb

¹² ait *add.* Tb, *om.* *CaMgPfPhTc

¹³ Dominus *MgPfTbTc; Deus Ca

¹⁴ quidam CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁵ et *CaPfTc; ac MgTb

¹⁶ ipsam (*corr. fr.* ipsorum Vo) eorumdem efficientiam *AdBeMgPfVmVoVp (vel efficaciam ss); ipsam eorumdem efficaciam CaTb; et eorum efficaciam Tc

133

[Quomodo intelligendum sit, Nisi quis¹ manducaverit carnem meum et biberit sanguinem meum]². Augustinus in expositione³ psalmi⁴ LIII⁵

Prima, inquit⁶, heresis in⁷ discipulis Christi velut a duritia⁸ sermonis eius⁹ facta est. Cum enim¹⁰ diceret, Nisi quis manducaverit carnem meam¹¹ et biberit

¹ quis CaLdMgPf; qui Tc

² Quomodo - carnem m. et b. s. m. (etc *add.* GcPrSbTe, h.u.e. *add.* Ln) *in text* PcTcVm, *in mg.* GcLnPrRb²SbTe²; Quomodo - c. f. h. et b. e. s. *in mg.* AdCaMg; Quomodo - b.m.c.n.h.u.e. *in mg.* Be; Quomodo - carnem filii hominis et b. e. sang. *in text* Cc; Quomodo - et b. etc Ce *in mg.*; Quomodo - mand. c. f. h. et b. e. s.... *in mg.* Da; Quomodo - c. m. et biberit s. etc *in text* LmSf VmVo (*adding* cxxx), *in mg.* Pf; Quomodo mand. carnem di ho. Pa *text; om.* AaCbLbLfljOaPtTbVp

³ libri *add. and canc.* Ld

⁴ Paschali Rb

⁵ liiii AdBeCbGcLbLdLflmLjOaPfPhPtTeVmVo; in lii Ca; iiiii Mg; lib. iiiii Rb; liii Tb; i Tc; *om.* PcRf. *No insc.* Cc

⁶ inquit *AdBeCbCeGcLjLmOaPaPfPrPtRfSbTbTcTdTeTfVmVoWc; quidem CaCcDaHaLdLfVaVp; quidam Mg; *om.* Ph

⁷ in *AdCbCeDa²LdLjLmMgPfPtSbTbTcTe; *om.* CaDaLf

⁸ a duritia *CaLdMgPfPtTbTc; ad duritiam Lm

⁹ eius *CaCbCcLdLfljLmMgPfTb; Christi Tc

¹⁰ enim *CaLdMgPfTbTc; *om.* Lm

¹¹ carn. meam *CaLdMgPfTbTc; meam carn. Lm

sanguinem meum¹² non habebit vitam eternam, illi non intelligentes dixerunt ad invicem, Durus est hic sermo. Quis potest eum audire? Dicentes quia, durus est hic sermo, separaverunt se ab illo et remansit cum duodecim. Discedentibus illis instruxit illos qui remanserant¹³. Spiritus est, inquit, qui vivificat, caro nihil prodest. Verba que locutus sum ad vos¹⁴ spiritus et vita sunt, id est spiritualiter intelligenda sunt¹⁵. Intellexistis¹⁶ spiritualiter¹⁷? Spiritus et vita sunt. Intellexisti¹⁸ carnaliter? Etiam sic illa spiritus et vita sunt¹⁹, sed tibi non sunt.²⁰ Spiritualiter intelligite que locutus sum²¹, Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, et bibituri²² illum²³ sanguinem quem fusuri sunt²⁴ qui me crucifigent. Sacramentum aliquod²⁵ vobis²⁶ commendavi, spiritualiter²⁷ intellectum vivificabit²⁸ vos²⁹. Caro autem non prodest³⁰ quicquam, sed quomodo illi³¹ intellexerunt? Carnem quippe sic³² intellexerunt, quomodo³³ in cadavere venditur, aut in macello dilaniatur. Sciens autem Iesus ait, Hoc vos scandalizat, quia dixi, Do vobis carnem meam manducare, et sanguinem meum bibere? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius. Quid est hoc³⁴? Hinc solvit quod³⁵ illos moverat, hinc aperuit unde fuerant scandalizati. Hinc plane si³⁶ intelligerent³⁷. Illi autem putabant³⁸ erogaturum corpus suum³⁹. Ille⁴⁰ dixit se

¹² sang. meum *CbGcLdLjLmPfPtTbTc; meum sang. BeCaCcLfMgTe

¹³ -erant *CaLdMgPfPh?PtTc; -erunt LmTb

¹⁴ ad vos AdCaCbCcLdLjLmMgPfPtTbVm; apud vos Lf; vobis Tc

¹⁵ id est (idem Mg) spir. int. sunt *Be²DaGcLd²LfLmMgMoOaPc²PhPrRaRfTbTcVm; id est spir. int. Sb; om. AdBeCaCbCcCeDbHaLdLjMfMjMjMkObOdOeOfPaPcPfPtTdTcTfVaVoWcBrant

¹⁶ -istis CaCbCc²LdLfLmMgPfTb; -isti PrTcVm; -ecta Pt; carnaliter etiam sic illa *add. and canc.* Cc; id est – intellexisti *at foot of leaf* Mm

¹⁷ ss Cc²

¹⁸ -isti *PrTc; -istis CaLdPfTbTe

¹⁹ Intellexisti carnaliter - vita sunt *om.* Mg, *in* *AdCaCbCcGcLdLfLmPfTbTcWc

²⁰ id est spiritualiter intelligenda – non sunt *om.* Aa

²¹ vobis *add.* Cc(*subs. canc.*)Lm, *om.* *Ad(*with lacuna*)CaLdMgPfTbTc

²² bibituri *obsc. corr.* Oe. estis *add.* CaDbLmOdTb, *om.*

*AaCbCcGcLdLflGjMfMgMhMjMkMmMoOaObOeOfPfPhPrPtRaTcTeVaVmVoWc

²³ illum GcMgPfTbTcVoWc; *om.* DbMhRa

²⁴ illi *add.* LfTc, *om.* *CaCbCcLdLjLmMgPfTbWc

²⁵ aliquod *CaDbMgPf²PhTcTe²VmVoWc; aliud CbLj; aliquid LmPfTe; quod Tb

²⁶ vobis *CaDbMgPfTbTc; *om.* Ld

²⁷ in *add.* Cb, *om.* *CaLdMgPfTbTc

²⁸ -abit *CaCbCcLdLflLjLmMgPfTb; -at Tc

²⁹ vos *CaLdMgPfTbTc; nos Lm

³⁰ prodest *CaLdMgPfTbTc; potest Cb

³¹ non *add. and canc.* Cc

³² quippe sic *CaLdMgPfTbTc; sic quippe Lf

³³ quomodo *CaCbCcLdLflLjLmMgPfTb; sicut Tc

³⁴ hoc *CaLdMgPfTbTc; hec Lm

³⁵ quod *CaGcMgPfTbTcLd²; quos Ld; quid Lf

³⁶ *after corr.* Ld²; *advertisset add. ss* Gc

³⁷ *corr. fr.* intelligessent *to* intelligere potuissent Gc

³⁸ -abant *CaLdMgPfTc; -averunt Tb

³⁹ vel *add. and canc.* Cc

ascensurum in celum utique integrum. Cum videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius⁴¹, certe vel tunc videbitis quia non eo modo quo putatis erogat corpus suum, vel tunc intelligetis⁴² quia⁴³ gratia⁴⁴ eius⁴⁵ non consumitur morsibus. Item. Donec seculum finiatur⁴⁶ sursum est Dominus, sed tamen etiam hic nobiscum⁴⁷ est⁴⁸ veritas Dominus⁴⁹. Corpus enim⁵⁰ in quo resurrexit⁵¹ uno loco esse oportet⁵², veritas autem eius⁵³ ubique diffusa est⁵⁴.

ID 2.8 pt.] De cons. D 2 c 44

⁴⁰ autem *add.* Tc, *om.* *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb

⁴¹ *corr. fr.* prius erat Ca³

⁴² *corr. fr.* intelligens Lf

⁴³ caro *add.* Lf, caro, id est *add.* Tc, *om.* *CaCbCcDbLdLjLmMgPfTb

⁴⁴ gratia *CaDbGcMgPfTbTcVp(vel caro *ss*); *om.* Lf

⁴⁵ eius *CaCbDbGcLdLfLjLmMgPfTb; *om.* CcTc

⁴⁶ finiatur CaMgPfTbTc; firmatur Lm

⁴⁷ nobiscum *Ld²Tb; vobiscum CaGcMgPfTcTe

⁴⁸ est *CaCbCcLdLjMgPfTb; *om.* Tc

⁴⁹ sed tamen - Dominus] *om.* Ld, sed tamen nobiscum est veritas Dominus *add. ss* Ld²

⁵⁰ *ss* Cb

⁵¹ resur- *AdCaMgPfTc; resur- Dominus Gc; sur- LmTb; resur- in Tc. quantum ad humanam spiritutem *add. ss* Ld²

⁵² divine scientie *add ss* Ld²

⁵³ eius *CaMgPfTbTc; *om.* Lm

⁵⁴ diff. est *CaMgPfTbTc; est diff. Cc

134

¹Augustinus² in epistola ad Hireneum³

Non⁴ hoc corpus quod videtis⁵ manducaturi estis, et⁶ bibituri illum sanguinem quem fusuri⁷ sunt⁸ qui me crucifigent, ipsum quidem et⁹ non ipsum. Ipsum invisibiliter¹⁰, non ipsum visibiliter¹¹. Unde¹² et subditur, Si necesse est illud visibiliter¹³ celebrari, necesse¹⁴ est tamen¹⁵ invisibiliter¹⁶ intelligi.

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 45

¹ De eadem re *add.* CaDa mg., Cc text, De eodem *add.* Vo, *om.* CbLdLfLjLmMgPfTbTcTeVmVp

² Augustinus CaCbLdLfLjLmMgTbTc; Idem Pf

³ Aug. - Hir. *om.* Cc; Aug. - Hireum Sf; Aug' in sermone de verbis evangelii capitulus cxxii Vo

⁴ Non *BeCaCbCcCeDaGcLbLdLfLjLmOaPaPcPfPhPtRbTbTcTeVo; An MgMpPwVp

⁵ -etis *CaCbCcLdLfLjMgPfTb; -eretis Lm; -etur Tc

⁶ et *CaLdMgPfPhTc; nec Tb

⁷ effusuri Vo

⁸ illi *add.* AdBeCaCeGcHaLbMgObOdOeOfPaPfPrTbTcTdTeTfVaVoVp, *om.* *CbCcLdLjOaPh

⁹ et *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; sed Tc

¹⁰ *corr. fr.* vis- Tb

¹¹ Ipsum invisibiliter, non ipsum visibiliter *AdCaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; visibiliter Tc

¹² Unde *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; Inde Tc

¹³ ill. vis. *CaCbCcLdLfLjLmPfTbTc; vis. ill. Mg

¹⁴ *Qe resumes*

¹⁵ est tamen *CbCcLdLfLjLmMgPfPrTc; tamen Ca; tamen est PhQeTbTe

¹⁶ invis- *CaCc²LdLmPfTbTcTe²; vis- CcMgTe

135

[*Quomodo manducandus est Christus*].¹ *Augustinus*² *in*³ *sermone de verbis*⁴
*Evangelii*⁵

Quid est Christum manducare? Non hoc est⁶ solum in sacramento corpus eius accipere. Multi enim indigni accipiunt, de quibus ait apostolus⁷, Qui manducat et bibit calicem Domini indigne iudicium sibi manducat et bibit. Sed quomodo manducandus est Christus? Quomodo ipse dicit, Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum⁸, in me manet et ego in eo. Si in me manet et ego in eo⁹, tunc bibit. Qui autem in me non¹⁰ manet, nec ego in eo¹¹, et si accipit sacramentum acquirit magnum tormentum.

ID 2.8 pt.] De cons. D 2 c 46

¹ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfRb²SbTe²; *in text* EaPaPcRfSfTcTfVmVo(*adding* cxxxi); Quomodo Christus manducandus est *in mg.* Pr; *om.* LbOaPtTbVp

² Augustinus CaMgTbTc; Idem PfPt

³ *in* *CaMgPfTbVo; *de* LbTc

⁴ *de verbis* *CaMgPcPfTbVo; *om.* Tc

⁵ *no insc.* Ea

⁶ hoc est CaMgPfTb; est hoc Tc

⁷ ait ap. *CaMgPfTc; ap. ait Tb

⁸ sang. meum MgPfTbTc; meum sang. AdCa

⁹ Si in me - in eo (ego Mg) *Ad²CaMgOaTbTcTeVm; *om.* AdPf

¹⁰ in me non *AdGc²OaTbTcVm; non in me BeCaMgPfTeVo

¹¹ eo *GcPfTcVm; illo AdBeCaMgOaTbTe

136

¹*Augustinus*² *in*³ *libro*⁴ *de penitentia*⁵ *remedio*⁶

Ut⁷ quid paras, inquit beatus Augustinus⁸ in expositione evangeliste⁹, dentes¹⁰ et ventrem?¹¹. Credere enim¹² in eum¹³, hoc est manducare panem vivum¹⁴. Qui credit in eum manducat eum¹⁵.

¹ De eodem *in mg.* CaDa, *text* Vo; Quod sacramento et re sacramenti conficitur sacrificium (sac. conf. SbTe) *in mg.* SbTe², *in text* Tf

² Augustinus CaMgTbTc; Idem PfPt

³ *de* Lb

⁴ *in libro* *om.* Tf

⁵ -entie *CaMgPfTbTe; penitentia et Gc; -entia PcRfTc; patientia et Rb

⁶ cxxxiii *add.* Vo

⁷ Ut CaCeMgPfPrTbTcVc²; Et MqOaTeVc; Ad Rb

⁸ beat. Aug.] michi Oa; Aug. Rb

⁹ inquit - evang. AdBeCeGcMqPfPhPtRfTcTeVmVoWc; inquit Tb; *om.* CaMg; *in exp. evang.* *om.* Lb

¹⁰ dentes *CaPfTbTc; dentem Mg

¹¹ Crede (in eum *add.* Lk) et manducasti *add.* BeDaCaLk(*over erasure*)LnMgPcPw²RfSb²TbTcVp, *om.* *AdBdCeGcLbLdMqOaPaPfPhPkPqPrPtPwQeRbSbTeTfVmVoWc

¹² *om.* Vo

¹³ *ss before* enim Ce

ID 2.4] De cons. D 2 c 47

¹⁴ vivum *GcMgOaPhPrTbVm; et vinum AdBeCaCeDaLbPaPfPtPwRbRfSbTcTeTfVoWc; vinum Mq

¹⁵ Qui - eum *AdCaPfTbTc; om. Mg

137

[*Quod sacramento et re sacramenti¹ sacrificium² conficitur*]³. *Augustinus in libro Sententiarum Prosperii*⁴

Hoc est quod dicimus, quod modis omnibus approbare⁵ contendimus, sacrificium⁶ ecclesie duobus confici, duobus constare visibili elementorum specie, et invisibili Domini nostri Iesu Christi carne et sanguine, sacramento et re sacramenti, id est corpore Christi. Sicut Christi persona constat⁷ et conficitur⁸ Deo et homine, cum ipse Christus verus sit Deus et verus homo quia omnis⁹ res illarum rerum naturam et veritatem in se continet ex quibus¹⁰ conficitur. Conficitur¹¹ autem sacrificium ecclesie duobus, sacramento et re sacramenti, id est¹² corpore Christi. Est igitur sacramentum et res sacramenti, id est corpus Christi¹³. Item. Caro eius est, quam¹⁴ forma panis opertam¹⁵ in sacramento accipimus, et sanguis eius quem sub vini specie ac¹⁶ sapore potamus, caro videlicet carnis et sanguis sacramentum¹⁷ sanguinis. Carne et sanguine utroque invisibili, intelligibili, spirituali significatur corpus visibile Domini nostri Iesu Christi, et palpabile, plenum gratia omnium virtutum et divina maiestate. Item. Sicut ergo¹⁸ celestis panis qui vere Christi caro est¹⁹, suo²⁰ modo vocatur corpus Christi, cum revera sit sacramentum corporis Christi, illius videlicet quod visibile²¹,

¹ -enti CaMgPfTc; -ento Sf

² sacrif. AdMgPfTc; sacramentum Ca; officium Ce

³ in mg. AdCaCeDaGcLdLnMgPfPrTc; in text EaPaRbSfVmVo(adding cxxxv); Quod sacrificium duobus conficitur, sacramentum et re sacramenti in mg. Be; om. LbOaPcPtRfTbTeTfVp – cf c 136

⁴ no insc. Ea

⁵ approbare *CaMgPfTb; probare Tc

⁶ sacrif. *MgPfTbTc; sacramentum Ca

⁷ constat *Be²CaMgTbTc; costat Pf

⁸ ex add. AdBdCaMgPfPwTcVaVo, om. *CePaPcPhPkPqPrSbTbTeVm

⁹ illa add. AdBeCaCeDaGc(subs. canc.)MqPaPcPqObOdSbTbTcTeTfVaVmVoVp, om. *MgOaPf

¹⁰ continetur et ex quibus suppl. in mg. Ce

¹¹ Conficitur *MgPfTbTc; om. Ca

¹² id est *MgPfTbTc; idem Ca

¹³ canon ends in Ea

¹⁴ in add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁵ opertam *CaMgPfPhTc; operatam Tb

¹⁶ ac *CaMgPfTb; et Tc

¹⁷ carn. et sang. sacr. *CaMgPfTb; sacr. carn. et sang. Tc

¹⁸ ergo *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁹ caro est *CaMgPfTb; est caro Tc; corpus <vel caro> est Te

²⁰ suo *CaPfTbTc; sub Mg

²¹ -ile *CaPfTbTc; -iliter Mg

palpabile²², mortale in cruce est positum, vocaturque ipsa carnis immolatio que sacerdotis manibus fit²³ Christi passio²⁴, mors, crucifixio, non rei veritate, sed significanti²⁵ misterio, sic sacramentum fidei quod baptismus intelligitur fides est²⁶.

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 48

²² passibile *add.* Tb, *om.* *CaMgPfPhTcTeTf

²³ man. fit *MgPfTbTc; fit man. Ca

²⁴ Chr. passio *CaMgPfTb; passio Chr. Tc

²⁵ -anti *CaMgTbTc; -ante Pf

²⁶ est *Be²CaCeGcTbTcVm; *om.* AaAdBdBcMgPfPtTeVo

138

[Quod caro et sanguis Christi dupliciter intelligitur]¹. Hieronimus² in epistola ad Ephesios³

Dupliciter⁴, inquit, intelligitur caro Christi et sanguis⁵ vel spiritualis illa⁶ atque divina de qua ipse ait, Caro mea vere est⁷ cibus, et sanguis meus vere est potus, et, Nisi manducaveritis carnem meam et sanguinem meum biberitis⁸, non habebitis vitam eternam⁹, vel caro mea¹⁰ que crucifixa est¹¹, et sanguis qui militis effusus est lancea¹².

ID 2.5 pt.] De cons. D 2 c 49

¹ Quod - intell. (-antur Ce, -untur Gc) *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, *in text* EaPaTfVmVo(*adding* cxxxvi); Quod caro et sanguis dupliciter intelligantur Sf *text*; *om.* LbOaPcPtRbRfTbTeVp

² Item Ce

³ *no insc.* Ea

⁴ Simpliciter CcPh²; Supliciter RbTe

⁵ int. caro Chr. et sang. (-inis Ca) *CaMgPfTc; caro Chr. et sang. int. Tb

⁶ caro *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁷ est *CaTbTc; *om.* MgPf

⁸ sang. meum bib. *CaMgPf; bib. sang. meum TbTc

⁹ eternam *CaMgPfPhPrTc; in vobis Tb. vel caro mea – vitam eternam *repeated and canc.* Te

¹⁰ mea CaPfPhTcTe; ea Mg; illa Tb; *om.* Pr

¹¹ est *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹² eff. est lancea AdBeCeGcMgPfTeVm; lancea eff. est CaRbTbVo; est lancea eff. Le; lancea eff. Tc

139

[Quid significet¹ hostie fractio et sanguinis potatio].² Augustinus in libro Sententiarum Prosperii³

Dum⁴ frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quam Dominici⁵ corporis in cruce immolatio⁶ eiusque sanguinis de latere effusio designatur?

¹ -icet CaPfVm; sign' Tc; -icent Mg

² Quid - potatio *in mg.* AdBeCaCe³DaGcMgPfPrRb²Sb, *in text* PaTcTfVmVo(*adding* cxxxvii); *om.* LbOaPcPtRfTbTeVp

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 37

³ xcv add. Pt

⁴ Dum *AdBeGcLbMg²OaPaPfPhPrPtRfTbTeVmVoWc; Cum CaLcMgPkRbSbSITcTfVp

⁵ -inici *CaMgPfTb; -ini Tc

⁶ corp. in cruce imm. *AdBeCaGcTbTcVm; corp. imm. in cruce MgPf; imm. corp. in cruce Ca²

140

[*Quid pars oblate in calicem¹ missa, quid pars comesta, quid pars in altari usque ad² finem misse residua significet*]³. *Sergius papa*⁴

Triforme est corpus Domini, pars oblate in calicem missa corpus Christi quod iam resurrexit monstrat, pars comesta, ⁵ambulans adhuc super terram, pars in altari usque ad misse finem⁶ remanens, corpus iacens in sepulcro⁷, quia usque in finem seculi corpora sanctorum in sepulcris erunt.

Amalarius, De div. off. iii. 35] De cons. D 2 c 22

¹ -icem CaMgPfTcVm; -ice Sf

² ad MgPfTcVm; in Sf

³ Quid pars – sign. (figurat Pr) in mg. AdBeCaCeDaGaGcLnMgPfPrRb²SbTc, in text PaVmVo(adding cxxxviii); Quid – finem misse in text Tf; om. LbOaPcPtRfTbTeVp

⁴ Sergius papa om. Tf

⁵ pars add. Tc, om. BeCaMgPfTb

⁶ misse finem AdBeCaMgPfTeVm; finem misse GcTbTcVo

⁷ iac. in sep. BeCaMgPfTb; in sep. iac. Tc

141

[*Carnis et sanguinis comestio et potatio Dominice mortis est commemoratio*]¹.

*Augustinus in libro de Trinitate ad Corinthios*²

Quia³ morte Domini liberati sumus, huius rei⁴ memores in edendo et potando carnem et⁵ sanguinem, que pro nobis oblata sunt, significamus.

ID 2.7 med.] De cons. D 2 c 50

¹ Carnis - commemoratio (commestio Tc) in mg AdBeCaDaGcPrTc, in text SfTfVmVo(adding cxxxviii), in mg. to c 142 CeMg; in text before c 142 Pa; Carnis comestio, (et add. Sb) sanguinis potatio Dominice mortis est commemoratio PfRb²Sb mg.; om. LbOaPcPtRfTbTeVp

² Aug. - Trin. ad Corinth. *CaGcLbMgPfPhPrRbTeVo; Aug. in libro sententiarum Prosperi Be; Aug. - Trin. DaSfTbVp; Aug. – Trin. ad Corinth. in libro Prosperi Rf; Aug. in libro de civitate Dei Tc

³ Vina Oa

⁴ rei *MgPfTb; om. CaTc

⁵ et potando carnem et *CaMgPfTb; carnem et potando Tc

142

¹*Idem in² psalmo xx³*

Semel Christus mortuus est iustus pro iniustis et scimus et certum habemus, et spe immobili⁴ retinemus, quia Christus resurgens ex⁵ mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Verba ista apostoli sunt, tamen ne⁶ obliviscamur⁷ quod semel factum est in memoria nostra⁸ omni anno fit. Quotiens Pascha celebratur, nunquid totiens Christus occiditur? Sed tamen anniversaria recordatio representat quod olim factum est, et sic nos facit moveri⁹ tanquam videamus¹⁰ presentem Dominum in cruce¹¹.

ID 2.8 pt.] De cons. D 2 c 51

¹ Quomodo intelligendum est, Semel immolatus est Christus et quotidie immolatur *in mg. here* BeCaCeDaGcLdLnPfrB²Sb, *in text* Sf, *in mg. to c 143* AdMgPrTc; De eodem Vo; *om.* PcPtTbTeTfVp. Item *add.* CaLbMg, *om.* OaPftbTcVp (*cf c 141*)

² Item Lb; Augustinus in Ph

³ xx CaLbMgPfrTcTeVo(*adding* cxxxx); xxi Tb. *No insc.* PcRf

⁴ immobili *CaMgPfrPhTc; irrevocabili Tb

⁵ ex *BePftbTeVo; a CaMgTc

⁶ ne *CaMgTb; non PftcTeVo

⁷ -amur *CaMgTbTc; -antur Pftc

⁸ nostra *CaMgPftb; vestra Tc

⁹ nos facit moveri *CaMgPftb; facit nos moneri Tc

¹⁰ videamus CaMgPftbTcTe; videramus PrVm

¹¹ pres. Dom. in cruce AdBeGcOaPhPkTbTeVmVo; Dom. in cruce pres. CaMg; in cruce Dom. pres. PaPft; Dom. pendentem in cruce Tc

143

[Quomodo intelligendum est¹ semel immolatus² est Christus³ et cotidie immolatur].⁴

Idem⁵ in libro sententiarum Prosperii⁶

Semel immolatus est Christus in semetipso, et tamen cotidie immolatur in sacramento. Quod ita intelligendum est, quia manifestatione sui corporis in distinctione membrorum suorum⁷ omnium verus Deus et verus homo semel tantum⁸ in cruce pependit, offerens Patri seipsum⁹ hostiam vivam, passibilem, mortalem,

¹ est] sit Vm

² mortuus Be

³ *om.* Tf

⁴ Quomodo - immolatur *in mg.* AdBeCeMgPrTc, *in text* PaTfVmVo(*adding* cxxxxxi); *cf c 142*; De eadem re *in mg.* CaDa; De eodem *after* Prosperii Qe(*mg.*)Sftb, *in mg.* Ln; *om.* LbOaPcPtRbRfTeVp. Aug. Carnis et sanguinis commestio et potatio Dominice mortis est eorum emoratio *and no other insc.* (*cf c 141*) Ea

⁵ Idem CaDaMgPaPftVo; Item BeLbPfrSftb?TcTeTf; Iterum Ce; Augustinus Ph; *om.* Gc

⁶ *no insc.* Ce

⁷ memb. suorum CaMgPfrTcTe; suorum memb. PhTb

⁸ tantum *CaMgPftb; tamen Tc

⁹ Patri seipsum *CaMgPftb; seipsum Patri Tc

vivorum ac¹⁰ mortuorum redemptionis efficacem, eorum scilicet quos altitudo divini consilii redimendos iudicavit, prescivit, predestinavit, vocavit, modis atque¹¹ temporibus quibus id fieri congruebat.

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 52

¹⁰ ac GcPrTbTeVm; atque AdBeCaMgPfVo; et Tc

¹¹ atque *CaMgPfTb; et Tc

144

¹Ambrosius² in epistola ad Hebreos³

In Christo semel oblata est hostia ad salutem sempiternam⁴ potens. Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus, sed ad recordationem mortis eius⁵, et una est hostia, non multe? Quomodo una, et non multe?⁶ Quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius, id ipsum⁷ semper id ipsum. Proinde hoc est sacrificium. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi? Nequaquam, sed unus ubique est Christus⁸ et hic plenus existens, et illic plenus. Sicut enim quod ubique offertur unum corpus est, et non multa corpora, ita et unum sacrificium. Pontifex autem ille est qui hostiam obtulit nos mundantem. Ipsam offerimus etiam nunc, que tunc oblata consumi non potest. Quod nos⁹ facimus, in commemorationem¹⁰ fit eius¹¹ quod factum est. Hoc enim facite, ait, in meam¹² commemorationem.

ID 2.6 pt.] De cons. D 2 c 53

¹ De eodem *add. in mg. CaDa, in text Vo*

² Aug' Lb

³ cxxxii *add. Vo*

⁴ sempiternam *CaPfTbTc; sempitnam Mg

⁵ mortis eius *CaPfTbTc; eius mortis Mg

⁶ Quomodo una – multa ss Te²

⁷ id ipsum *MgPfPhTcTe; ad ipsum CaVp; et ipsum Tb

⁸ ubique est Christus *AdCaMgOaPfPh; ubique Christus est Tb; est ubique Christus Tc

⁹ cum *add. Ca, om. *MgPfTbTc*

¹⁰ commemorationem *BeCaGcOaPrRbVmVp(sc. tendens ss); memorationem AdMgPfTe; commemoratione PhTbTcVo

¹¹ fit eius CaMgPfTb; eius fit Tc

¹² facite ait in meam *AdCaMgPfPrTcVm; in meam facite ait PhTb

145

[*Quod¹ non debeant² accipere corpus et sanguinem Christi³, nisi ieiuni⁴, exclusa necessitate⁵. Beatus⁶ Augustinus⁷ in libro responsionum ad Ianuarium*

Liquido apparet quando primo acceperunt discipuli⁸ corpus et sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos. Nunquid tamen⁹ propterea calumpniandum est universe ecclesie quod a ieiunis semper accipitur. Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honore tanti sacramenti prius in os Christiani dominicum corpus intraret¹⁰ quam ceteri cibi. Nam ideo per universum orbem mos iste servatur. Neque enim¹¹ quia post cibos¹² dedit Dominus, propterea pransi aut cenati¹³ fratres ad illud sacramentum accipiendum convenire debent, aut sicut faciebant quos apostolus arguit et emendat mensis suis ista miscere. Namque Salvator quo¹⁴ vehementius commendaret misterii illius¹⁵ altitudinem ultimum hoc voluit infigere cordibus et memorie discipulorum a quibus ad passionem digressurus erat. Et ideo non precepit quo¹⁶ deinceps¹⁷ ordine sumeretur, ut apostolis per quos ecclesias dispositurus erat servaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset ut post cibos alios semper acciperetur¹⁸, credo quod eum¹⁹ morem nemo mutasset. Cum vero²⁰ ait apostolus de hoc sacramento loquens, Propter quod fratres, cum convenitis²¹ ad manducandum, invicem exspectate. Si quis esurit, domi manducet, ut non ad iudicium conveniatis, statim subtextuit²². Cetera autem cum venero ordinabo. Ubi²³ intelligi datur quia²⁴ multum erat ut²⁵ in epistola totum illis

¹ om. Pt

² -eant CaPfTc; -ent Ad² GcMgPrVm; -eat Ad

³ Christi AdCaMgPfVm; om. Pt; Domini Tc (Christi et sang. Vo)

⁴ nisi iei. om. Rb²

⁵ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrPt²Rb²SbTcTe²; in text PaTfVmVo(adding cxxxxiiii); om. LbOaPcRfTbVp

⁶ Beatus BeCaCeDaPaPfRb; om. AdGcLbMgOaPrRfSbSfTbTcTeTfVmVo

⁷ Ambrosius RfTf

⁸ acc. disc. *AdGcTbTcTeVm; disc. acc. CaMgPfVo

⁹ tamen *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ intraret *CaMgPfTb; intrat Tc

¹¹ enim *CaMgPfTb; om. Tc

¹² cibos *CaMgPfTb; cibum Tc

¹³ aut cenati *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁴ quo *MgTbTc; quod CaPf

¹⁵ illius *CaMgPfTc; huius Tb

¹⁶ quo *CaMg Pf²Tb; ut Tc

¹⁷ eo add. CaMgTc, om. *PfTb

¹⁸ semper accip. *CaMgPfTb; sumeretur Tc

¹⁹ eum *CaMgPfPhTc; hunc Tb

²⁰ vero *CaPfTbTc; ergo Mg

²¹ fr. cum conv. *MgPhTcVo; fr. cum venitis Pf; cum conv. fr. Tb

²² subtextuit *CaMgPfTb; subiunxit Tc

²³ Ubi CaMgPfTb; Ibi Tc

²⁴ quia *CaMgPfTb; quod Tc

²⁵ ut *CaMgTbTc; om. Pf

agendi ordinem²⁶ insinuaret, quem²⁷ universa per orbem servat ecclesia ab ipso²⁸ ordinatum esse, quod nulla²⁹ horarum³⁰ diversitate variatur.

ID 2.112] De cons. D 2 c 54

²⁶ totum illis ag. ord. *CaPfTbTc; ord. ag. totum illis Mg

²⁷ quem *CaTb; quod MgPfTcTe

²⁸ ipso *CaMgTbTc; illo Pf

²⁹ nulla *CaTbTcTeVo; in illa MgPf

³⁰ horarum MgPfTbTc; harum Ca

146

[Quod in sacramento¹ nichil aliud² debeat offerri nisi panis et vinum aqua mixtum]³.

Ex decretis⁴ Iulii pape episcopis⁵ per Egiptum missis⁶

Cum omne crimen atque⁷ peccatum oblati Deo sacrificiis deleatur, quid de cetero pro delictorum expiatione Domino dabitur quando in ipsa sacrificii oblatione erratur⁸? Audivimus enim quosdam scismatica ambitione detentos contra divinos ordines et apostolicas institutiones lac pro vino in divinis sacrificiis dedicare, alios⁹ quoque¹⁰ intinctam eucharistiam populis¹¹ pro complemento communionis porrigere. Quosdam etiam expressum vinum in sacramento Dominici calicis offerre, alios vero pannum lineum musto intinctum per totum annum reservare, et in¹² tempore sacrificii aqua partem eius lavare et sic offerre. Quod quam sit evangelice atque apostolice¹³ doctrine contrarium et consuetudini ecclesiastice adversum, non difficile ab ipso fonte veritatis probabitur, a quo ordinata ipsa sacramentorum¹⁴ misteria processerunt. Cum enim magister veritatis verum salutis nostre sacrificium suis commendaret discipulis nulli¹⁵ lac, sed panem tantum et calicem¹⁶ sub hoc sacramento cognoscimus¹⁷ dedisse. Legitur enim in evangelica veritate, Accepit Iesus panem et calicem, et benedicens

¹ sacramento AdCaDaMgPf; sacrificio BeGcPrSfTcVm

² om. Te

³ Quod – mixtum *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²SbTcTe², *in text* PaTfVm; Quod in sacrificiis oblatione panis et vinum solum offerri debeat cxxxxiiii Vo; *om.* LbOaPcPtRfTbVp

⁴ Ex dec. *om.* Pa

⁵ -opi Lb; *om.* Tf

⁶ missis *CaMgPfTbVo; *om.* LbTc

⁷ atque *CaMgPfTb; et Tc

⁸ -atur *CaPfTbTc; -ant Mg

⁹ dedicare alios *BeGcOaTbVoVp; dedicare aliis AaAdCaMgMqPfTe; miscere alios Tc

¹⁰ que Te

¹¹ -ulis *CaMgTbTc; -ulo Pf

¹² in MgPfTbTc; *om.* Ca

¹³ atque ap. *CaMgPfPhVo; *om.* Tb; et ap. Tc

¹⁴ sacramentorum *AdBeGcMgPfTbTeVo; sacramentum Ca; sacrificiorum Tc

¹⁵ nulli *CaMgPfTb; non illis Tc

¹⁶ et cal. CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁷ cognoscimus *CaMgPfTb; scimus Tc

dedit discipulis suis. Cesset ergo lac sacrificando offerri, quia manifestum et evidens exemplum evangelice veritatis illuxit, quod preter panem et vinum¹⁸ aliud offerri non liceat¹⁹.

¹⁸ pan. et vin. *CaPfTbTc; vin. et pan. Mg

¹⁹ -eat *AdDaMgPfTb; -et Tc; aliud offerri non lic. om. Ca

¹*Quod populis non debeat tradi² eucharistia intincta³*

Illud vero⁴ quod pro complemento communionis intinctam tradunt eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex evangelio testimonium⁵ receperunt, ubi apostolis corpus suum et sanguinem commendavit. Seorsum enim panis, et seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum prebuisse⁶ non legimus, excepto illo tantum⁷ discipulo quem intincta buccella Magistri proditorem ostenderet, non que⁸ sacramenti huius institutionem signaret⁹. Nam quod de expresso botro, id est de uvarum granis populus communicat, valde est omnino confusum, sed si necesse fuerit botrus in calice¹⁰ comprimatur, et aqua¹¹ misceatur, quia calix dominicus iuxta canonum preceptum vino et aqua permixtus debet offerri, quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi.

¹ Item add. SfTc, Idem add. Vo, om. CaMgPfTbVp. Gc places Illud vero quod – sanguinem Christi after quod amisit at end of c.

² tradi AdCaEaMgPrRaSfTbVm; dari GcPfTc

³ Quod - int. (om. Le) in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRaSbWc; in text as rubric Ad²EaLePa(adding Idem)RbTbTcTfVmVo(adding cxxxxv); Idem Ph; Quod populus non dari debeat eucaristia intincta in mg. Te²; om. BdLbLc(no break)OaPcPtRfVpWd

⁴ quoque Ph

⁵ prol. ex ev. test. CaMgPfPhTc; test. ex ev. prol. Tb

⁶ prebuisse *CaMgPfPhTc; dedisse Tb

⁷ tantum *CaMgPfTb; om. Tc

⁸ que *CaPfTbTc; quia Mg

⁹ signaret *CaMgPfTb; significaret Tc

¹⁰ -ice *CaPfTbTc; -icem Mg

¹¹ aqua *CaMgPfPrTcTe; aquis PhTb

¹*[Quid significet aqua, quid vinum aqua mixtum]²*

Ergo cum in calice vino aqua miscetur³, Christo populus adunatur, et credentium plebs ei in quem credit copulatur et iungitur. ⁴Que copulatio et coniunctio

¹ Item add. Tc, om. CaMgPfTb

² Quid - mixtum in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRaRb²SbSITE²Wc; in text as rubric LePa(adding Idem)TcTfVm (for Vo see below); De missarum sollempnitate Vp; om. with no break BdLcOaPhPkPtRfSfTbWd; om. with break LbPc; Ea lacks whole section. Lb added ex concil' W before cancelling (cf below)

³ miscetur *CaMgPfTb; commiscetur Tc

aque et vini sic miscetur in calice Domini, ut mixtio illa non possit separari. Nam si vinum tantum quis⁵ offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis⁶. Si vero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Ergo quando botrus solus offertur, in quo vini efficacia tantum⁷ demonstratur⁸, salutis nostre sacramentum negligitur quod aqua significatur. Non enim potest calix Domini esse aqua sola aut vinum solum, nisi⁹ utrumque misceatur, et ideo¹⁰ quia iam ex hoc¹¹ plurima et multiplex maiorum manavit sententia, deinceps omnis talis error atque¹² presumptio cessare debet, ne perversorum¹³ inordinata compago statum veritatis enervet. Et ideo nulli deinceps licitum¹⁴ erit aliud in divinis sacris offerre nisi iuxta antiquorum sententiam conciliorum, panem tantum et calicem vino et aqua permixtum. De cetero aliter quam preceptum est faciens, tamdiu a¹⁵ sacrificando cessabit, quamdiu legitima penitentiae satisfactione correptus¹⁶, ad gradus sui officium redeat quod amisit.

ID 2.11] De cons. D 2 c 7

⁴ Quid significet aqua, quid vinum aqua mixtum cxxxxvi *add. as rubric to new section Vo*

⁵ tantum quis CaMgPfTb; quis tantum Tc

⁶ sang. Christi - nobis CaMgPfTcTe; sine nobis inc. esse sang. Christi PhTb

⁷ eff. tantum CaTbTeVm; efficientia tantum GcMgPf; tantum eff. Tc

⁸ demonstratur *AdGcPfTbTcTeVm; designatur CaMg

⁹ in *add.* Tb, *om.* AdCaMgPfTc

¹⁰ ideo *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ iam ex hoc *CaMgPfTe; iam ex hoc et Tb; ex hoc iam Tc

¹² atque *CaMgPfTb; et Tc

¹³ et *add.* AdCaPfTe, *om.* *MgPhTbTc

¹⁴ dein. lic. PfTbTc; lic. dein. CaMg; dein. li<ci>tumTe

¹⁵ a MgTbTc; *om.* CaPfTe

¹⁶ correptus *CaMgTbTc; correctus Pf

147

*[Quod presbiter¹ eucharistiam² semper habeat paratam]³. Ex concilio Warmatiensi⁴,
cap. v*

Ut⁵ presbiter semper eucharistiam⁶ habeat paratam, ut quando quis infirmatus fuerit aut parvulus infirmus fuerit⁷, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

ID 2.20] De cons. D 2 c 93

¹ presb. AdBeCaMgPfTcVm; sacerdos Sf

² *after* paratam Tf

³ *in mg.* AdBeCaDaGcMgPfPrSbTcTe², *in text* PaSfTfVmVo; Quod pres. eucharistiam *in text* Rb; *om.* CeLbOaPcRfTbVp

⁴ Warmatiensi AdGcMgPfVmVo; Warinatiensi Ca; Worm- Lb ; Garm- Pa; Cartagin' Pt; Vuarmacensi Sf; Warmacensi Tb; Varinacensi Tc; Warmavensi Te; Warmotiensi Vp

⁵ Ut AdBeCaCeDaGcLdMgPaPfPhPrPtRbTeTfVmVo; Quod Tb; *om.* EgOaPcPyRfTc

⁶ pres. semper euch.] euch. pres. semper LaPh

⁷ aut parv. inf. fuerit *AdEgLdMgPfPhSbTbTeTf; aut parv. fuerit Ca; *om.* DaTc

148

¹Ex² epistola Clementis pape, cap. xxviii

Certe³ tanta in altari holocausta⁴ offerantur quanta populo sufficere debeant. Quod remanserit in crastinum non reservetur⁵, sed cum timore et tremore clericorum diligentia⁶ consumatur.

ID 2.21a] De cons. D 2 c 23 med. var.

¹ De eadem *add. in mg.* Ca; De eadem re *add. in mg.* Da. De eucharistie sufficientiain crastinum non reservandum *add.* Vo

² Ex AdCaEaLbMgPfTbTcTeVm; *om.* RfSf

³ *corr. fr.* Perte Tc

⁴ in alt. hol. CaMgPfTb; hol. in alt. Tc

⁵ reserv- *AdGcOaPfPhTbTcTfVm; serv- CaMgPcRbTe

⁶ offerantur quanta – clericorum *over erasure* Pa

149

¹Ex dictis² Augustini³

Cotidie eucharistie communionem accipere⁴ nec⁵ laudo nec vitupero. Omnibus tamen dominicis diebus⁶ communicandum hortor, si tamen mens in affectu peccandi⁷ est⁸ gravari magis dico⁹ eucharistie perceptione quam purificari, et ideo quamvis quis peccato mordeatur¹⁰, peccandi tamen non habeat de cetero¹¹ voluntatem, communicaturus satisfaciat lacrimis et orationibus, et confidens de Domini¹² misericordia accedat ad eucharistiam intrepidus et securus. Sed hoc de illo dico¹³ quem mortalia peccata non gravant.

ID 2.25] De cons. D 2 c 13a

¹ De eodem *add. in mg.* CaDaTc

² Ex dict. CeLbMgPfTbTcTe; *om.* EaGcPaPt

³ Qualiter accedendum sit ad eucharistie perceptionem cxxxxviii *add.* Vo

⁴ acc- *CaMgPfPhTc; perc- Tb

⁵ nec *MgPfTbTc; non Ca

⁶ Dom. dieb. CaMgPfTb; dieb. Dom. Tc

⁷ mens in aff. (affectum P) pecc. *PfTbTcTeVo; in aff. pecc. mens CaMg

⁸ est *CaMgPfPhTc; sit Tb

⁹ mag. dico *CaMgPfTb; dico mag. Tc

¹⁰ pecc. mord. *CaMgPfTb; mord. pecc. Tc

¹¹ non habeat de cetero AdCaGcMgTbTe; non habet de cetero PfVo; de cetero non habeat Tc

¹² Domini *Tc; Dei CaMgPfTbTeVo

¹³ de illo dico *AdEaMgPfPhTcTeVo; dico de illo Ca; de illo dicit Tb

150

[*Quod omnes¹ debeant² communicare ter in anno, ³Pascha, Pentecosten⁴, Natale Domini, nisi teneantur criminali peccato*]⁵. Ex⁶ epistola Fabiani pape, cap. iii⁷

Et⁸ si non frequentius⁹ oblatione homines¹⁰ communicent, ter in anno, nisi forte quis maioribus quibuslibet criminibus¹¹ impediatur, in Pascha et Pentecosten et Natali¹² Domini¹³.

ID 2.27] De cons. D 2 c 16

¹ omnes BeCaCePfTcVm; homines AdMgPa; om. Te

² -eant CaMgPfTcVm; -ent Sf

³ in add. Tc, om. AdBeCaEaMgPfVm

⁴ et add. Tc, om. AdBeCaMgPf

⁵ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrRb²SbTcTe², in text Ea(no inscr.)PaTfVmVo(adding cl); om. LbOaPcPtRfTbVp

⁶ Ex *RfTcTeVp; om. BeCaDaLbMgOaPfPrPtSfTbTfVmVo

⁷ iiiii Lb

⁸ Et CaMgMo²OaObOePaRbTbTcTfVp; Ut

AaAdBdBeCeDbEaHaLbLcLdLeMkMoMqOdPcPfPkPtQeSbSITeVaVmVoVq; [Je Of (ID divided)

⁹ laici add. EaMgTc, om. *AaAdBdBeCaCeLbMqPfRfTbTeVmVo

¹⁰ obl. hom. BeCaCePfTbTeVm; obl. Ad; hom. EaMg; vel t' laici hom. Pa; oblationes (omnes ss) hom. Pt; hom. obl. Tc

¹¹ criminibus *BeCaMgPfPhTc; om. Tb

¹² -ali *PcPfPh; -ale AdBeCaMgTcTe; -al' Tb

¹³ non communicaverit add. and canc. Rf

151¹

[*Quot² diebus abstinendum sit³ ab uxoribus⁴ ante sacram⁵ communionem*]⁶. Ex
Eliberitano concilio⁷, cap. iii⁸

Omnis homo ante sacram communionem a propria uxore abstinere debet⁹ tres aut quatuor aut septem dies.

¹⁰Quod inter catholicos non connumeretur qui in istis temporibus Pascha, Pentecosten, Natale¹¹ Domini¹², non¹³ communicaverit¹⁴.

¹ cc 151-152 reversed Py; before c 150 QeSfTb, not CaCeGcLbLdLnMgPaPfPhPrRfTcTeTfVmVp

² Quot CaGcPfTcTeVm; Quod MgVo

³ abst. sit BeCePfTcTeVo; sit abst. AdCaDaMgSf; abst. Pa; abstinendus sit Vm

⁴ propria uxore Be

⁵ sacram AdCaMgTcTe; sacramentum Ce; sacrum Pf

⁶ Quot – comm. (-onum Ce) in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²Tc, in text EaPaTfVm; Quot - comm. corporis Christi in mg. Sb; Quod diebus abst. sit ante sac. comm. ab ux. TeVo; om. LbOaPcPtRfTbVp

⁷ Eliberitano conc. *PfLb; Enberitano conc. Ad; conc. Elibertano BeCaMgPrRbTbTfVp; conc.

Elibertino Gc; conc. Eliberitano Sf; Helibitono conc. Tc; Eliberitano Vm

⁸ cli add. Vo

⁹ abst. deb. *CaMgPfTb; deb. abst. Tc

¹⁰ Ea ends c.; Item de eodem add. Tc, om. MgPfTb; new para. in CaMgTc, not

AaBePfPkRfSITbTeVmVp

¹¹ Natale Tc; Natali BeCaVm; Nativitate Mg; Natal' AdOaPfPh; et Natale Rb; Natalis Tb; Nat' Te

¹² Pascha – Domini after communicaverit PhQe

¹³ in Rb

ID 2.32, where Quod - communicaverit is the rubric to the next canon in some copies] De cons. D 2 c 21

¹⁴ Pascha Pent. - commun. *CaMgPfPrTcTe; non comm. Pascha - Domini PhTb

152

[*Quod histriones et magi in¹ vitio² permanentes, non sint³ communicandi*]⁴. Ex⁵
epistola sancti⁶ Cipriani⁷ ad Euchratium⁸

Ciprianus Euchratio⁹ confratri¹⁰ salutem. Pro dilectione tua et reverentia consulendum me estimasti¹¹, frater carissime, quid mihi videatur de histrione et mago illo¹² qui apud vos constitutus adhuc in artis¹³ sue dedecore perseverat, et magister et doctor non erudiendorum sed perdendorum¹⁴ puerorum, id est¹⁵ quod male didicit ceteris quoque insinuat, an talibus sacra communio cum ceteris Christianis debeat dari. Haut¹⁶ vobiscum communicare puto nec maiestati divine nec evangelice discipline congruere, ut pudor et honor ecclesie tam turpi et infami contagione fedetur.

ID 2.31] De cons. D 2 c 95

¹ magi in] magici Ce

² vitio BeGeMgPfsfTcVmWc; vitia Ad; vitiis Ea; vitio suo Vo

³ sint AdBeMgPfTcVmWc; sunt CaEaVo

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb² SbTcTe²Wc; in text EaPaTfVmVo(adding clii); om.

LbOaPtRfTbVp

⁵ Ex LbMgPfTbTcWc; om. Ca

⁶ sancti MgPfTbTc; om. LbPtVoWc

⁷ Ciriaci Rb

⁸ ad Euchratium Gc(after confratri)PfTb²; ad Eueratium AdLbLdMgPrRbTdVmWc; ad Evaritium Be; ad Eucratium BdCaOaPhPwSfTbTcTeVo; ad Eucrastium CePkSb; ad Eucharistum Da; ad Eventium Ha; ad Eucharium Lk; ad Eucraticum Mq; ad Eucaticum PcRf; pape Pt; ad Eucharistium TfVp; om. Pa; no insc. Ea

⁹ Euchratio Lb²OaPfPh; Eucharistio AdBeCeGcHaLdMqPaPkPrPtPwTdTfVmVoVpWc; Eucraio Bd; Eucratio CaLbPcRfTc; Eucharisto Da; Euaratio Ea; Euchario Lk; Eueratio Mg; Euchrano Pq; Euchracio Tb

¹⁰ confratri *CaMgPfTcTeVoWc; om. SfPhTb

¹¹ estimasti AdCaMgTbTeVo; existimati Oa; estimati Pf; existimasti Tc

¹² et mago illo CaMgPfTc; illo et mago Tb

¹³ in artis CaPfTbTc; matris Mg

¹⁴ perdendorum MgPfTbTc; per decidorum Ca

¹⁵ id est PfTcTe; om. Ca; id MgTb

¹⁶ Haut CaPfTbTe; aut Mg; Haud Tc

153

[*Quod laici vel femine¹ non debeant ferre² corpus dominicum³ ad aliquem communicandum*]⁴. Ex concilio Remensi, cap. ii⁵

¹ laici vel femine CaMgPf; laici et femine Gc; femine vel viri Tc

² deferre Ce

Pervenit⁶ ad notitiam nostram quod quidam presbiteri in tantum parvipendant⁷ divina misteria, ut laico aut femine⁸ sacrum corpus Domini⁹ tradant ad deferendum¹⁰ infirmis, et quibus prohibetur¹¹ ne sacrarium¹² ingrediantur nec ad altare appropinquent¹³, illis¹⁴ sancta sanctorum committuntur. Quod quam sit horribile, quamque detestabile, omnium religiosorum animadvertit prudentia. Igitur interdicat per omnia sinodus ne talis temeraria presumptio¹⁵ ulterius fiat, sed omnimodis¹⁶ presbiter per semetipsum¹⁷ infirmum¹⁸ communicet. Quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

ID 2.39] De cons. D 2 c 29

³ dominicum GcPfVm; Domini AdCaMgTc

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²SbTcTe²; in text EaPaTfVmVo(adding cliii); om. LbOaPcPtRfTbVp. non deb. - comm. PfTcTeVo; corpus dom. ad al. comm. ferre non deb. AdCaDaMg

⁵ ii *CaLbMgVo; li AdBdBcDaGcLePcPfPhRfSbSfTbTcTeTf; i PrVm; lx Pt; lii Se; no insc. Ea

⁶ Prev- Rf

⁷ parvipendant CaMgPfTb; parvipendebant Tc

⁸ laico aut femine *BeCaMgTbTeVm; laico vel femine Pf; laicis aut feminis Tc

⁹ corp. Dom. CaMgPfTb; Dom. corp. Tc

¹⁰ deferendum *AdCeMgPaPfTf; deferendam Ca; ferendum PhTbTc

¹¹ proh- CaPfTbTc; perh- Mg

¹² sacrarium CaMgPfTb; sacrum Tc

¹³ appropinquent *CaMgPfPhTc; appropinquare audeant Tb

¹⁴ illis *CaPfTbTc; illisque Mg

¹⁵ tem. pres. *CaMgPfTb; pres. tem. Tc

¹⁶ omnimodis *CaPfTb; modis omnibus Tc; omnimodo Mg

¹⁷ semetipsum *CaMgPfTb; seipsum Tc

¹⁸ infirmum here *CaMgPfTb; after presbiter Tc

154

[Penitentia vomentis eucharistiam]¹. Ex penitentiali² Bede presbiteri

Si quis per ebrietatem vel voracitatem eucharistiam evomuerit³, quadraginta dies peniteat, clerici vel monachi seu diaconi quadraginta⁴ dies peniteant⁵, presbiteri septuaginta dies peniteant, episcopi nonaginta. Si pro infirmitatis causa evomuerit⁶ septem dies peniteat⁷.

ID 2.55] De cons. D 2 c 28

¹ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrTcTe²; in text PaRbTfVo(adding lciiii); om. LbOaPcPtRfTbVp

² -entia *AdLbMgPfTbTcTeVm²; -entia CaVm; -entionali Gc

³ evomuerit *CaMgPfTcTe; vomuerit PhTb; evomerit Te

⁴ lx Ea

⁵ clerici vel - dies (om. Mg) penit. (-eat Ca) CaEaMgPfTb; om. Tc

⁶ -rit AdCaPfTe; -rint MgTc; om. PhTb

⁷ -eat CaPfPr²TbTe; -eant EaGcMgPrTc

155

[*Penitentia sacerdotis cuius¹ negligentia sanguis de calice stillaverit²*]³. *Ex decretis⁴*

Pii pape, cap. iii

Si⁵ vero per negligentiam de calice Domini aliquid⁶ stillaverit in terram, linguabitur⁷, tabula radetur. Si non fuerit tabula ut non conculcetur locus corradetur⁸ et igne consumatur, et cinis⁹ intra¹⁰ altare recondatur¹¹, et sacerdos quadraginta dies peniteat¹². Si super altare¹³ stillaverit calix, sorbeat minister stillam, et tres dies peniteat. Si super linteam altaris ad¹⁴ aliud stilla pervenerit quatuor¹⁵ dies peniteat. Si usque¹⁶ tertium, novem¹⁷ dies¹⁸ peniteat, et linteamina que tetigerit stilla minister abluat, tribus vicibus calice subtus posito et aqua ablutionis sumatur, et iuxta altare recondatur.

ID 2.56] De cons. D 2 c 27

¹ cuius AdBeCaEaMgPfvVmVo; si eius Tc

² de cal. stillaverit (-avit Mg) AdCaDaEaMgPfvVm; Domini still. de calice Tc; extra cal. stillaverit Tf

³ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfvPrRb²TcTe²; *in text* Ea(no insc)PaTfvVmVo(*adding clv*).; *om.*

OaPcPtRfTbVp

⁴ Ex decretis *AdDaGcLbPfvPhPrRfTeTf; Ex decreto CaMgTbTc; Decr' BeVo

⁵ quis *add.* Ca, *om.* MgPfvTbTc

⁶ aliq. *here* *CaMgPfvTb; *after negligentiam* Tc

⁷ -uabitur MgPfvTcTe; -uatur CaTb; lavabitur *corr. fr.* lignabitur Vo

⁸ corradetur AdMg²Rb; radetur Ca; conradetur BeOaPfv²; radatur Gc; corrodatur MgPhTbTc; cum radatur PrVm; cum radetur Te; conrodatur VoVp

⁹ locus corradetur et – cinis *in mg.* Pa²

¹⁰ intra *CaMgTbTc; inter Pf.

¹¹ -atur TbTc; -etur CaMgPfvTeVo²

¹² et sacerdos. xl (lx Rf) dies pen. *BeCeGcLbLd²MgOaPrRbRfSb²TbTc; Presbiter xl dies pen. CaDa; *om.* AdLdPaPfvSbTeTfvVo. Ea *ends c.*

¹³ super alt. *CaCeMgTbTcTe; *om.* PaPfv

¹⁴ ad *MgPfvTb; aut CaTe; aut ad. Tc

¹⁵ tres Te

¹⁶ usque CaMgPfvTb; ad Tc

¹⁷ novem *CaMgPfvTb; undecim Tc

¹⁸ Si usque tertium novem dies *ss* Ad²

156

[*Penitentia male servantis sacrificium¹*]². *Ex concilio Aurelianensi³, cap. vi⁴*

Qui non bene⁵ custodierit sacrificium, et mus vel aliquod aliud animal comederit illud⁶, quadraginta dies peniteat. Qui autem⁷ perdiderit illud in ecclesia⁸ aut pars eius ceciderit et non inventa⁹ fuerit, triginta dies¹⁰ peniteat.

¹ -icium CaPfv; -icia AdMgTc

² *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfvPrTcTe²; *in text* Ea(no insc)PaTfvVmVo(*adding clvi*).; *om.*

LbOaPcPtTbVp

³ -ianensi CaPfvTbTcTe; -ano MgRbTf

⁴ vi *AdBeGcLbPfvTbTcTe²Vm; quinto CaMgVo; vii Pt. cap. vi *om.* Te

⁵ non bene *CaMgPfvTb; bene non Tc

ID 2. 60a] De cons. D 2 c 94

- ⁶ illud *CaMgPfTb; om. Tc
⁷ autem *CaMgPfTb; om. Tc
⁸ illud in eccl. *CaMgPfTb; in eccl. illud Tc
⁹ non inv. CaMgPfTb; inv. non Tc
¹⁰ dies *CaPfTbTe; om. MgTc

157

[*Quas prefationes¹ Romana teneat ecclesia²*]³. *Pelagius Romane ecclesie et apostolice sedis⁴ episcopus⁵ universis⁶ Germaniarum⁷ atque⁸ Galliarum⁹ episcopis¹⁰*

Cum¹¹ in Dei nomine in Romana ecclesia sinodum episcoporum sive ceterorum¹² consacerdotum Dei fidelium congregatam¹³ habuissemus, et de ecclesiasticis statutis¹⁴ ut sunt¹⁵ ab apostolis et a sanctis patribus¹⁶ tradita¹⁷ diligentius tractarem, supervenere littere vestre, et¹⁸ ut magis essent auctoritative, etiam¹⁹ vive voces²⁰ processerunt, rogantes ut ordinem prefationum²¹ quem²² sancta Romana ecclesia hactenus²³ haberet²⁴, nostris litteris vobis mandarem. Tunc²⁵ de vestra voluntate et studio tam bono multum²⁶ gavisi sumus, sacrum²⁷ ordinem Romanum,

- ¹ pref. CaMgPfTcVoWc(*before* Quas); propheta Lm
² Rom. ten. eccl. BeCaMgPaPfTcTeVo; ten. Rom. eccl. Ad; ten. eccl. Rb; Rom. eccl. ten. SbWc; ten. eccl. Rom. Sf
³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdMgPfPrSbTcTe²Wc; in text Ea(*after* insc.)LmPaMfRbTfVmVo(*adding* clvii); De missa in mg. Lj; om. CbCcLbLfljMhMjMkMmMoOaPcPkPqPtRaRfTbVp. vii. De missa (*with* De prefatione missarum *added later*) in mg. Bd²; vii add. in mg. Be²
⁴ Rom. ecclesie et apostolice sedis *OaPaSf; Rom. ecclesie sedis AdBdCaCeDaMgMjMkMmMoMqPcPkPwRaRfSbTeTfVp; Rom. ecclesie BeEaCbLdLjLmPhTbTc; sedis Rom. Lb; Rom. sedis GcLfpPrVmVp; Rom. sedis Vo; om. PtWc
⁵ -is Sf²; papa PtWc; episcopus *before* sedis *before* correction Vo
⁶ ep. universis *BeCaGcLbMgPfTc; universis episcopis MjPt; epp. cunctis SfTb; universis Wc
⁷ Germaniarum *BeLbMgMh²PfTbTcVo; Germaniorum Lf; -anarum MoWc; per Germaniam Pt
⁸ atque *CaCbLbLdLfljLmMgMkPfRaTbTe²; et MoPtRfTc; que Te
⁹ Gallias Pt
¹⁰ Pel. - episc. om. CcPq; episcopis om. MjPtWc; universis - episcopis om. Ea; de missa *add in marg.* Lj
¹¹ Cum *CaCbCcLdLfljLmMgMmMoPfTbWc; Dum Tc
¹² ceterorum *CaLdMgPfTbTc; om. Lf
¹³ fid. cong. *CaLdMgPfTbTc; filium congregatum Lm
¹⁴ statutis *AdCaCbCcLfljLmMgPfPrVmWc; institutis GcLdTbTcTeVo
¹⁵ sunt *CaLdMgPfTbTc; om. Cc
¹⁶ a sanctis pat. *CaCbCcLdLfljLmMgPf; sanctis pat. PhTb; sanctis Tc
¹⁷ sunt *add.* Cc, om. *CaLdMgPfTbTc
¹⁸ et *CaCbCcLdLfljLmMgPfTb; om. LmTc
¹⁹ etiam *CaLdMgPfTc; et Tc
²⁰ vive voces *AdCaCbCcLdLfljLmMgTbTc; sive voces Lm; voces vive Pf
²¹ *after corr.* Lf
²² quem *CaMgPfTbTc?; que LjLm
²³ ss Lj
²⁴ in *add.* Mg, om. *CaCbCcLdLfljLmPfTbTc
²⁵ Tunc *AdPf; Tum CaCbCcGcLdLfljLmMgTbTc; Tu Te
²⁶ multum *CaLdMgPfPhTc; om. Tb
²⁷ sumus sacrum *CaCbCcLdLfljLmPfPhTc; secundum Mg; sumus *lacuna* sacrum Tb

sacraque²⁸ constituta nostrorum antecessorum solerter²⁹ relegentes, invenimus has novem prefationes in sacro catalogo tantummodo³⁰ recipientes³¹ quas longa retro vetustas in Romana³² ecclesia hactenus servavit, id est, unam in albis³³ paschalibus, aliam de Ascensione³⁴ Domini, tertiam de Pentecosten, quartam de Natali³⁵ Domini, quintam de Apparitione Domini³⁶, sextam de apostolis, septimam de sancta³⁷ Trinitate, octavam de Cruce³⁸, nonam de ieiunio in Quadragesima³⁹ tantummodo dicendam⁴⁰. Has prefationes tenet et custodit⁴¹ sancta Romana ecclesia⁴², has tenendas vobis mandamus.⁴³

ID 2.77] De cons. D 1 c 71 has end from Invenimus has only

²⁸ sacraque *CaCbCcLdLfljLmMgTbTc; sanctaque Pf

²⁹ solerter *CaLdMgPfTc; solerte LfTb

³⁰ tantummodo *CaCbCcLdLjLmMgPfTb; tantum Tc

³¹ -entes CaCbCcLdLflmPfTc; -endas Lj²MgTbTc

³² -ona Ca

³³ in albis *CbCcLdLfljLmMgPfTbTc; ab his Ca

³⁴ de Asc. in mg. Gc

³⁵ -ali *CaLfljPfbTb;-ale CbLdMgTcTe; natal' CcLm

³⁶ Domini *CaCbCcLdLfljMgPfTb; om. Tc

³⁷ sancta *BeCbLdLjLmMgTbTcTe; om. CaCcLfpf

³⁸ sancta add. Tc, om. CaCbCcLdLfljLmMgPfTb

³⁹ -ima CaLdLj²MgTbTc; -imam Lf; corr. fr. Quadagesima Lj; -imo Pf; xl Tc

⁴⁰ tant. dic. CaLdLj²MgPfTc; dic. Lj; dic. tant. Tb

⁴¹ et cust. *CaLdMgPfTbTc; om. Lf

⁴² Rom. eccl. *CaLdMgPfTbTcTe; eccl. Rom. CbLj

⁴³ mandaremus Vo

158

[*Quod presbiter non debeat missam¹ cantare nisi² duobus sibi³ respondentibus⁴. Ex decretis⁵ Sotheris⁶ pape, cap. x⁷*

Hoc quoque statutum est, ut nullus presbiterorum missarum solempnia celebrare presumat, nisi duobus presentibus sibique respondentibus⁸, ipse tertius habeatur, quia cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum, et illud in secretis orate pro me, apertissime convenit ut ipsius⁹ respondeatur salutationi.¹⁰

¹ non debeat missam AdBeCaMgPfTcVm; missam non deb. Gc; non debet missas Sf

² cum add. Sf, om. AdBeCaMgPfTcVm

³ sibi BeMgPfSfTf(after resp.)Vm; om. CaDaTc

⁴ Quod - resp. in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²SbTcTe²; in text Ea(no insc.)SfTfVmVo(adding cp. clviii); De missa in text after cap. x, and in mg. Db; Item Pa; om. LbOaPcPtRfTbVp

⁵ -etis CaLbPfTbTc; -eto Mg

⁶ Scoberis Ad

⁷ Ex - x] Sother papa Pa; om. Ea

⁸ sibique resp. *CaLbMgPfTcTe; respondentibusque sibi PhTb

⁹ ipsius *CaMgPfTb; ipsi Tc

¹⁰ Explicit liber primus add. Ea, omitting cc 159-end.

ID 2.127] *De cons. D 1 c 61*

159¹

*[Quod quatuor modis contingat² dormientibus pollutionis illusio³]⁴. Responsio
Gregorii pape⁵ ad Augustinum Anglorum apostolum⁶*

In illusionem per somnium necessaria valde est discretio⁷ que⁸ subtiliter pensari⁹ debeat¹⁰ ex qua re accidat menti dormientis. Nam aliquando ex crapula¹¹, aliquando ex nature superfluitate, vel infirmitate¹², aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex nature superfluitate vel¹³ infirmitate evenerit, omnino hec¹⁴ illusio non estimanda est¹⁵, quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est quam fecisse. Cum vero¹⁶ ultra modum appetitus gule in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula gravantur, habet exinde¹⁷ aliquem reatum animus, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi corporis¹⁸ Christi, vel missarum solempnia celebrandi, cum fortasse aut festus dies¹⁹ exigit, aut exhiberi²⁰ misterium pro eo quod sacerdos alius in loco²¹ deest, ipsa necessitas compellit²², mutatis vestibibus cantet. Nam si adsunt²³ alii qui implere ministerium²⁴ valeant, illusio²⁵ per crapulam facta a

¹ Pa has a variant form, for which see *Conspectus*

² -gat CaPfTcVm; -guat Ad; -gunt Mg

³ -sio CaPfTc; -siones Mg

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²SbTcTe²; in text TfVmVo(adding clviii); om. LbLc(no break)OaPcPtRfTbVp. De illusionem sompniorum add. in mg. Bd²; viii add. in mg. Be²

⁵ pape *BeCaMgPfPrTcVo; om. PhSfTbVm

⁶ Angl. apostolum AdCaOaPftfVp; om. LbLc; Angl. episcopum BeCeDaGcMgPcPhPrRbSbTbTcTeVmVo; episcopum Angl. Sf

⁷ nec. valde est (ss Ad) disc. AdCaPfTc; est nec. valde disc. Mg; nec. valde disc. est Tb

⁸ que AdCaMgTcTe; qua PfPhTb

⁹ -ari *CaPfPhTcTe; -are Mg; om. Tb

¹⁰ debeat¹⁰ CaPfTbTe; debet MgTc

¹¹ -ula *CaMgTbTcTe; -ulis Pf

¹² evenit add. DbTbTc, om. *CaMgPfTe

¹³ in add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁴ omn. hec *BdCePcPhPkPqPrSbTbTcTeVm; hec omn. AdCaMgPfPwVoVp; omnimodo hec Pa

¹⁵ non estimanda est GcOaPrSbTbTeVm; non existimanda est AdCaMqPfPhPqPw; non extimanda est Be; non est timenda MgVp; non est estimanda Tc; existimanda non est Vo

¹⁶ vero *CaMgTbTc; ergo Pf

¹⁷ exinde *MgPfTb; tamen exinde CaTe; tamen et Tc

¹⁸ corporis *MgPfTcTe; corpus CaTb

¹⁹ fortasse aut festus dies *CaPfTbTc; autem aut dies (ss Gc) festus Mg

²⁰ -eri *CaPfTbTc; -ere Mg

²¹ illius add. Tc, om. CaMgPfTb

²² sed add. Tb, ut add. Tc, om. *CaMgPfPh

²³ adsunt *MgPfTbTcTe; adhuc sunt Ca

²⁴ impl. ministerium AdPaPhTb; impl. misterium BdCaCeGcMgPcPfPkPrPwSbTeVo; adimpl. misterium Mq; impleri ministerium Pq; adimpl. ministerium Pt; misterium impl. Tc

²⁵ -sio *MgPfPfTcTe; -sione CaDbTb

perceptione sacri misterii prohibere non debet sed ab immolatione sacri misterii²⁶ abstinere ut arbitror humiliter debet²⁷, si tamen²⁸ dormientis mentem turpi imaginatione²⁹ concusserit³⁰. Nam sunt quibus ita plerumque³¹ illusio nascitur, ut eorum animus etiam in sompno³² corporis prohibere positus³³ turpibus imaginibus³⁴ non fedetur. Qua in re unum ibi³⁵ ostenditur³⁶, ipsa mens omnino rea non³⁷ fit, vel³⁸ suo iudicio³⁹ libera, cum se etsi dormienti⁴⁰ corpore nihil meminit vidisse, tamen in⁴¹ vigiliis corporeis meminit in ingluviem⁴² cecidisse. Si vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormienti, patet animo reatus suus. Videt enim a qua radice inquinatio illa processerit⁴³, quia quod cogitavit sciens, hoc pertulit nesciens. Propter talem⁴⁴ pollutionem⁴⁵ sacro misterio eo die⁴⁶ abstinere oportet⁴⁷.

ID 2.52 pt.] +D 6 c 1 med. widely variant

²⁶ prohibere (-eri Lk) non deb. - sacr. mist. (sac. mist. om. Ld²Tc)

BeLd²LkMgPaPcPfPtRfSgTc²VaVp (*where* sterii prohibere non – sacri mi *is ss*), approx. as IDrm; om.

AdBdCaCeDaDbGcHaLdMqOaObOdOeOfPhPkPqPrPwSbSgTbTdTeTfVmVoBrant, with IDcpv

²⁷ abst. ut arb. hum. deb. AdCaMgOaOdTb; deb. abst. ut arb. hum. Pf; abst. ut arb. deb. hum. TcVm;

lacuna follows in Pf

²⁸ non add. Pf, om. *AdCaMgTbTc; tantum Te

²⁹ turpi imaginatione AdCaMgPrTbTe; imaginatione Pf; turpis imaginatio non TcVo

³⁰ concesserit Vo

³¹ quibus ita plerumque *CaMgPfPhTc; plerique quibus ita Tb

³² sompno *CaMgTe; sompnio PfPhTbTc

³³ positus *CaMgPfTb; sopitus Tc

³⁴ turpibus imaginibus AdCaMgTbTeVo; imaginatione turpi Pf; turpi imaginatione Tc

³⁵ unum ibi CaMgPfTc; ibi unum Tb

³⁶ quia add. Tb, quod add. Tc, om. *CaDbMgPf. Mp¹ begins here

³⁷ omnino rea non AdCaMgPf; rea non tamen Ad²PhTe; non tamen fit Pr; rea omn. non Tb; omn. non

(*subs. canc.*) tamen rea Tc

³⁸ vel *Ca²MgPfPhTc; sed CaTbTe

³⁹ iudicio *AdPhPr (*before* suo)TbTe; iudicio penitus CaMgPf; penitus vicio Tc

⁴⁰ -enti CaMgPfTb; -ente Tc

⁴¹ in CaObOfTbTcTeVa; post in Mg; om. DbOdOePf

⁴² in ingluviem MgTc; in ingluvie AdCaDbTe; in gluvie GcPfPrTb

⁴³ -esserit *AdCaMgTbTc; -essit Pf

⁴⁴ talem *CaMgSb²TbTc; om. AdPfSbTe

⁴⁵ a add. MgTcTe, eo die a add. Ca, om. *DbGcPfTb

⁴⁶ eo die *MgPfTbTcTe; om. Ca

⁴⁷ oportet *CaMgPfTb; debet Tc

160

[De qua materia¹ debeat fieri calix et patena]². Ex³ concilio Remensi, cap. vi⁴

¹ materia AdBeCaMgTcVo; maneria Pf; misteria Vm

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²SbTcTe², in text PaTfVmVo (*adding* clx); (viii. Bd, Et Db) De aliorum sacramentorum sanctitate in mg. Bd²DbLj, in text also Db; Ut calix sit de auro vel argento added in a later hand in mg. Bd²; om. LbMpOaPcPtRfTbVp

³ Ex *AdCaMgTbTc; De Pf

⁴ vi AdCaLbPfrfTbTcTe; vii Da; li Gc; v MgVp; viii Rb; om. Vo. No insc. Pa

Ut⁵ calix Domini cum patena, si non ex auro omnimodis⁶ ex argento fiat. Si quis autem tam pauper est, saltem vel stagneum calicem habeat. De ere autem aut ex⁷ auricalco non fiat calix, quia ob vini virtutem eruginem pariterque⁸ vomitum provocat. Nullus autem in ligneo aut⁹ in vitreo calice presumat cantare.¹⁰

ID 2.131] De cons. D 1 c 45

⁵ Et LcPaPc

⁶ omnimodis CaMgPfTb; omnibus modis Tc

⁷ aut ex AdCaMgPfPhTeVm; aut de Tb; vel de Tc

⁸ pariterque *CaPfTbTc; pariter et Mg

⁹ aut *CaMgPfTb; vel Tc

¹⁰ Nullus autem in - cant. om. Ph

161

[Quod non¹ in serico, sed² puro linteo sacrificium celebretur]³. Ex⁴ epistola Eusebii pape cap. li⁵

Hic⁶ inter cetera predicta consulto omnium⁷ constituimus ut sacrificium altaris non in serico panno aut intincto quisquam celebrare presumat, sed in⁸ puro linteo ab episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque⁹ contexto, sicut corpus Domini nostri Iesu Christi¹⁰ in sindone linea munda¹¹ sepultum fuit.

ID 2.134] De cons. D 1 c 46

¹ non CaMgPfTc; om. Vm

² vel Vo

³ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrRb²SbTcTe², in text PaTfVmVo(adding clxii); om. OaLbPcPtRfTbVp

⁴ Ex epist. BeCaLbMgPfTcTe, after corr. Tb; Epist. SfVo; Exempla Vm

⁵ cap. li CaLbLdLnMgPfRfTb; cap. viii Rb; cli Tc; cap. libri i Te. Ex – li] Ex decretis Silvestri pape cp. v Da

⁶ Hic *AdCaDaPfPrSbVmVo; Sic BeEgLbLeMgMhMkMo²MpMqPaQaSiTeTfVp; Hinc GcMoOaPcRbRfTc; Hec LaPhQe; Sed PkWc; Hoc Pt; Nec Tb; []inc Wd; om. Ce

⁷ cons. omn. *CaMgPfTb; omn. cons. Tc

⁸ in *CaMgTbTc; om. Pf

⁹ atque *CaMgPfTb; et Tc

¹⁰ nostri Iesu Christi *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ linea munda *AdMgOaPfTbTeVo; munda linthea Ca; linthea munda Tc

162

¹Ex concilio Aurelianensi, cap. viii²

¹ Ut ornamenta ecclesiastica ad ornamenta nuptiarum non prestentur add. CaLn mg.; De ecclesiasticis subpellecilibus ad nuptias vel ad secularium pompas non exponendis add. Pa; Te² (cf. 2. 1 below) Te; Quid est ecclesia, quid est catholica Quod ad nuptias divina misteria non prestentur add. Vo

² Aurel. cap. viii (ix Lb, v Vo) AdBeCaLbPcPrRbRfSfTbTeVmVo; Aurel. PfTc; Arvernensi cap. v Mg; Aurel. cap. viiii Se

Ne³ ad nuptiarum ornatum ministeria⁴ divina prestentur, ut dum improborum tactu vel pompa secularis luxurie polluantur, ad officium⁵ sacri misterii⁶ videantur indigna⁷.

ID 2.143] De cons. D 1 c 43

³ Qe Oa; De Te ; Ut Vo

⁴ ministeria CaDaRfSb²SeTbTcTeTf²Wc; misteria AdBeGcMgMqPffVmVo; *om.* Sb

⁵ ad officium AdBdBeCaDaLd²MgMqPcPqPrPwRfSbSeTcTeVmVo; ad officia *PhTbTf; *om.* CeLdPaPffk

⁶ sacri misterii AdBeCaDaMgPffPhTeVmVoWc; sacri ministerii RfSeTc; divini misterii Tb; sacri altaris vel ministerii Tf

⁷ indigna CaMgPffTbTc; digna SfTe

Explicit liber primus¹

¹ Expl. (Incipit Rf) lib. primus AdBdBeDbEa(*after c* 158)LbLcLdMhMkMmMoMqOaOfPaPcPffQeRfSbStTcTeTfVaVo; Expl. lib. secundus AaObPwSg; Expl. primus liber HaOdPs; *erasure in* Pk; Explicit pars prima Pt; Explicit liber mus Vq; *om.* CeDaGcLeMfMgMjMpOePhPqPrRaRbTbVmVpWcWd